

TI
6640

GOETHE

EGMONT

EDITURA DE STAT
CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

830
F 64

I 6640

2)

~~I 6640~~

GOETHE

EGMONT

Tragedie în cinci acte

Traducere din limba germană
de
AL. PHILIPPIDE

Maia
1949. Septembrie
Timisoara

ES

EDITURA DE STAT.

1 9 4 9

BIBLIOTECA JUDEȚE ÎNA
123985/10
CARA SEVERIN
RUSLTA
Str. 7. No. 15. 50

3736/10

*Volum omagial publicat cu prilejul împlinirii
a 200 de ani dela nașterea lui I. W. Goethe*

Johann Wolfgang von Goethe
(1749—1832)

BIBLIOT
163
F
Str

CUVÂNT ÎNAINTE

De trei ori a încercat Goethe să fugă de el însuși, de îngustimea stărilor de lucruri germane: de trei ori s'a lăsat prins din nou în ștele filistinismului german. Intâia oară, tânărul, de numai 26 de ani, care-și câștigase aureola faimei nu numai în Germania, dar și în întreaga Europă, părăsește străzile întortochiate, medievale, ale orașului său natal, Frankfurt, și fuge în țara naturii nestăvilite. Dar se înapoiază curând în Nord, în minusculul principat Sachsen-Weimar. A doua tentativă de fugă a lui Goethe are loc în anii lui de plină bărbăție, la vârsta de 37 de ani, când încearcă să se smulgă din acest stat pitic absolutist.

Timp de aproape doi ani stă poetul în refugiu, în Italia, după aceea însă se reîntoarce totuși la mescina burtă-verzime germană din Weimar. Pentru ultima oară a fugit omul bătrân de 56 de ani, dar deoarece hărțuitoarea călătorie cu diligența nu i-a îngăduit să ajungă cu trupul mai departe de regiunile Rhin și Main, imaginația lui poetică și-a luat sborul până în Persia; atunci el a scris „Divanul din răsărit-apus“.

În anul 1775, cu prilejul primei evadări, Goethe luă cu sine și manuscrisul „Egmont“, pe care tocmai îl începuse, dar această operă dramatică a fost terminată abia în a doua călătorie, peste 12 ani, potrivit

felului său de creație, adică așteptând ca opera să se maturizeze neîncetat. Astfel „Egmont” poartă urmele caracteristice ale acestor două încercări de evadare: avântul năvalnic al aripilor spre libertate dar și slăbiciunea aripilor ce cad înapoi, în renunțare.

Această perioadă de 12 ani, în care a luat naștere „Egmont”, corespunde unei epoci importante din istoria lumii: în același an în care Goethe începe „Egmont” și nutrește nădejdi de evadare, care aveau să-l ducă în orașul în care se încoronau împărații germani în împărăția liberei naturi, izbucnește Războiul de Independență al statelor din Nordul Americii, iar curând după aceea este proclamată solemn în Franța faimoasa „Declarație a drepturilor omului”. Apropierea pe care o facem între aceste două evenimente istorice nu are nimic întâmplător, aceasta ne-o confirmă chiar mărturisirea lui Goethe din autobiografia sa, în chiar pasagiul în care vorbește despre „Egmont” : „Lumea era pe atunci cu atât mai interesată cu cât un popor întreg încerca să se elibereze. Mai asistase lumea odată cu plăcere la un spectacol similar, însă în mic: Corsica fusese multă vreme punctul spre care se îndreptau privirile... Iată însă că fenomene asemănătoare veneau să se repete pe meleaguri mai îndepărtate ale lumii; toți doreau noroc răscoalei americanilor, iar numele lui Franklin și al lui Washington începeau să strălucească pe firmamentul politic și militar”.

Iar când „Egmont” apare, în sfârșit în anul 1788, după cea de-a doua încercare a lui Goethe de a se elibera, istoria lumii se află în plin clocot: e ajunul uneia dintre cele mai mari drame ale libertății — Revoluția Franceză. Acesta este cadrul de timp din viața lui Goethe și acestea sunt și culisele istorice între care a fost concepută drama „Egmont”. Concepția dramei avea să se resimtă de toate aceste împrejurări.

Față însă de aceste unități de măsură istorice, cu care trebuie măsurată drama „Egmont“, cât de mărginită și de meschină apare critica burgheză, în fața ei de decădere reacționară! Comentatorii burghezi, în teama lor actuală, în frica lor de orice umbră de tendință politică, au încercat mereu să reducă „Egmont“ la o operă de psihologie pură și să-l transforme într-o „dramă sufletească“. Să cercetăm cunoscutele lor biografii ale lui Goethe, studiile lor critice asupra operelor sale, istoriile lor literare; pretutindeni tematica istorică din „Egmont“ este năpădită de psihologie, pretutindeni „demonismul“ este considerat drept problema fundamentală, pretutindeni se răstălmăcesc abil afirmațiile lui Goethe în legătură cu demonismul. Toate aceste încercări sunt contrazise chiar de cuvintele lui Goethe: „După ce în „Götz von Berlichingen“ am oglindit în felul meu simbolul unei epoci însemnate din istoria lumii, am pornit să caut cu grijă în istoria popoarelor un alt punct de răspântie, de o importanță tot atât de mare. Răscoala din Țările de Jos mi-a atras atenția”.

Dacă nu vrem, așa dar, să cădem în greșala comentatorilor de rea credință ai lui Goethe, trebuie să acceptăm ideea că Goethe a oglindit intenționat în „Egmont“ un punct crucial din istoria popoarelor sau — cum am spune astăzi — un moment revoluționar din lupta de clasă a omenirii; și anume: lupta din acea vreme a burgheziei în ascensiune.

O altă întrebare, însă, este dacă Goethe a înțeles într'un mod just caracterul revoluționar al răscoalei Țărilor de Jos, dacă alegerea eroului principal în persoana contelui Egmont era cea nimerită. Întrebarea nu trebuie interpretată în mod greșit: nu putem pretinde lui Goethe să fi anticipat, în 1775, concluziile științifice ale Manifestului Comunist din anul 1848. Dar ne putem întreba spre cine înclina, el cel care

trăia tocmai între două revoluții : spre asupriri, sau spre păturile asuprite, care încercau să ridice fruntea.

Ce atitudine ar fi trebuit să ia Goethe față de lupta care se dădea în „Egmont“? Protestantul Goethe ne duce în Țările de Jos din sec. 16, în vremea când sub dominația Spaniei și a papalității încep să se cânte noii psalmi protestanți și calviniști, când gloatele mari din popor prind să asculte de un nou predicator, când violența sfărâmătorilor de icoane devastează mânăstirile și bisericile. Dar Goethe își dă bine seama care e substratul material adevărat al luptei împotriva vechii religii : „Auzi mereu, din toate părțile, că regelui nu-i arde atât să stăpânească Țările de Jos după niște legi limpezi și unitare, să asigure majestatea religiei și să dăruiască poporului o pace generală. Lumea zice că, dimpotrivă, regele ar vrea să subjuge poporul, să-i răpească toate vechile lui drepturi, să se facă stăpân pe proprietățile lui și să îngrădească și mândrele drepturi ale nobilimii... Religia, spun oamenii, e numai o perdea foarte frumoasă, îndărătul căreia se pun mai lesne la cale tot felul de atacuri primejdioase. Poporul șade în genunchi, se roagă la chipurile sfinților, brodate pe perdea, și în dosul perdelei stă la pândă păsărarul care vrea să-l prindă în laț“. (Actul IV).

Așa se exprimă Goethe cu autoritatea de purtător de cuvânt a eroului său principal Egmont. Așa a întrezărit tânărul Goethe angrenajul istoriei statelor — și această agerime de vedere i-a atras după un secol lauda unui critic marxist de talia lui Franz Mehring : „In aceste câteva fraze se vedește limpede caracterul economic al așa zisului război „religios“.

In „Egmont“, evul mediu mai apasă încă spiritele, ele tot se mai încaieră pentru dogme, dar chiar și cumătrul croitor din piesă știe că: „...„avem alți 14 episcopi în țară. Ce mai trebuiau și ăștia?... Și vor să ne

facă să credem că asta e numai de dragul religiei ?”
(Act. I).

Oamenii nu mai cred și dau foc catedralei ce se înalță trușașă spre cer — catedrala orânduiri sociale din evul mediu. Căci întocmai ca o catedrală gotică își înalță treptele și societatea feudală. Proporțiile rigide, împietrite, ale catedralei sunt luate dela structura ierarhizată a întocmirilor medievale. Această comparație a devenit mai mult decât o figură poetică de când Marx și Engels ne-au învățat să recunoaștem în operele culturale, structura socială. Așa dar, sus de tot, vârful aurit este regele, el domnește peste toți. Iar la picioarele lui, asemenea turnurilor și turnulețelor gotice, strălucesc principii și nobilii. Dar înăuntru, în clădire, este întuneric. In penumbră, în fața sfinților, în fața orânduiri medievale, se încovoie — șerbi ascultători — mulțimea, grămadă amorfă.

Poetul ne introduce în palatul regentei, unde imaginea lui Filip al II-lea, posomorîtul rege al Spaniei, jâlbfâe parcă pe pereți de-a-lungul dramei. Și în strae strălucitoare, de modă spaniolă, contele Egmont străbate călare străzile din Bruxelles. In jurul lui, roește poporul cu mii de capete. Poetul ne îngăduie chiar să aruncăm o privire într'o casă burgheză, și nici pe cei nevoiași nu-i uită. „Eu sunt un om sărac și aș putea trăi un an întreg din ce pierde el într'o singură seară”, spune despre Egmont unul din cei mai lipsiți. (Actul IV).

Acestea și multe altele, avem prilejul să le vedem și să le auzim în „Egmont”. Impotriva acestui edificiu-catedrală politic-social, se pornea atunci atacul pustiitor. Burghezii aceștia : croitori, mămulari, dulgheri, care se distrau trăgând cu arbaleta, au lăzi de bani bine închise, acareturi, și nutresc gânduri suspecte, eretice : îngână psalmi noi și-și pleacă urechea la noii predicatori. Ei revendică cu tărie privilegii și

libertate. Spiritul de revoltă mocnește, se întinde, până când izbucnește pârjolul și preface în cenușă acel eu mediu cu înfățișare de catedrală.

Mai mult decât atât, în piesa aceasta încep să li-căre și să străfulgere chiar și noile antagonisme de clasă ale vremilor noastre. „Mi-e groază — spune patronul dulgher bogat — de clipa când calicimea o să înceapă să se frământe — gloata, adică toți cei care n'au nimic de pierdut“. (Actul II). „N'au nimic de pierdut înafară de lanțurile lor“, am putea adă-uga repetând celebrul final al Manifestului Comunist. Și patronul acesta, staroste al breslei, acest bogătan care tremură pentru averea sa, desigur antreprenor de construcții de corăbii, tresare de spaima proletariatu-lui și în altă parte a piesei: „Tot felul de pungăși, de bețivi și de leneși!... de flămânzi ce sunt, ți-pă după drepturi și privilegii. Noi ne păzim prea bine casele și lăzile noastre cu bani și atunci dumnealor caută să aprindă focul și să ne alunge din ce e al nostru“. (Ac-tul II). Și unul dintre acești sdrențăroși, cum îi nu-mește dulgherul burghez, apare pe scena acțiunii din „Egmont“: nenorocitul conțopist Vansen. Nu întâm-plător, criticii burghezi au aruncat acestui personaj, ieșit din sânul poporului, tot felul de epitete dispre-țuitoare: „demagogul“, „palavragiul“, „precursorul oratorilor de club ai revoluției franceze...“. Cu el, pro-letariatul își făcea apariția pe scena istoriei și a tea-trului.

Acest tablou multilateral al societății, care se des-fășoară în „Egmont“, dela rege și până la proletar, în epoca de cotitură dela feudalism spre burghezie, nu poate fi, firește, drămuț pe baza criteriilor științifice ce le-am câștigat în vremile noastre. Căci nu trebuie să uităm, din ce fel de izvoare ale istoriei a trebuit Goethe să-și culeagă informațiile asupra răscoalei Tă-rilor de Jos și nici cât de mărginite erau concepțiile

istorice de care a fost nevoit să se izbească. Se cuvine chiar să apreciem concepțiile istorice ale lui Goethe când le comparăm cu prezentarea lucrurilor în expunerea călugărului iezuit roman Famianus Strado, în opera sa, care poartă titlul complicat de „Famiani Stradae Romani e Societate Jesu de bello Belgico decades duae M.D.C.L.I. Moguntiae“.

Studiind opera acestui iezuit, Goethe și-a format totuși acea imagine a istoriei, care a smuls și marxistului Franz Mehring cuvinte de laudă: „Da, trebuie să recunoaștem că Goethe a pătruns mult mai adânc adevăratul conținut al luptelor din acea vreme, decât o face istoriografia catolică sau protestantă de azi“.

Spre a ni-l explica așa cum se cuvine pe contele Egmont, trebuie să lămurim care erau interesele de clasă între care șovăia el.

Interesele de clasă ale nobilimii băștinașe o îndemneau să înlăture dominația străină spaniolă și anume doar pentru motivul că această dominație străină îi restrângea privilegiile și o înlocuia în aparatul de stat cu demnitari spanioli. În alte privințe, această nobilime ar fi dus casă foarte bună cu ocupația străină. Tocmai pentru a salva situația clasei sale, cocheta Egmont cu burghezia în ascensiune, care se vedea exploatată de stăpânirea străină prin impozite grele și restricții comerciale, și-și dorea libertate economică la ea în țară.

În ce condiții s'a dezvoltat această burghezie? „Transformările economice radicale ale sec. 16 — spune Mehring — ca o consecință a marilor descoperiri geografice ale acestei epoci, au mutat comerțul mondial de pe malurile Mediteranei pe țărmurile Oceanului Atlantic; pe continentul european primul său stindard victoris și-l împlântă atunci capitalismul burghez în Țările de Jos. (Chiar înaintea Angliei! — Nota traducătorului). Eliberarea acestei țări

de sub stăpânirea spaniolă însemna emanciparea revoluționară a unei republici de orașe bogate de sub medievalul imperiu mondial habsburgic-papal. Această emancipare a fost determinată numai de motive economice, oricât de bine a căutat ea să se camufleze de ochii lumii, în tiparul ideologic al unui război religios, între protestantism și catolicism“.

Burghezia aceasta activă din orașele Țărilor de Jos, care ajunsese faimoasă prin bogăția ei, prin fabricile ei de postav și gobelinuri și prin vastul ei comerț maritim, aceste bresle ale patronilor de mari țesătorii, ale antreprenorilor de construcții de vapoare, ale marilor negustori, socoteau că pot încheia pentru moment un armistițiu cu vechiul dușman de clasă: cu nobilimea parazită, căreia până atunci îi smulseră încetul cu încetul libertăți mari, apărute cu înverșunare. Așa se explica prezența contelui Egmont în fruntea mișcării acestor burghezi, precum și atitudinea lui destul de șovăelnică. Lupta eroică — și în cele din urmă victorioasă — a burgheziei Țărilor de Jos, amenințată în interesele ei vitale de clasă, este considerată în istorie nu numai ca o luptă patriotică și națională pentru libertate ci și, în genere, ca o glorioasă mișcare revoluționară progresistă de importanță universală. A fost lupta forțelor progresului împotriva obscurantismului evului mediu, împotriva expansionismului vremii — expansionism reprezentat prin despotismul monarhiei mondiale și al papalității — ca și împotriva inchiziției neîndurătoare și a credinței oarbe.

La vremea lui, Schiller, care se așteptase la un erou, fu silit să constate într'o recenzie, care, după spusele lui, a făcut multă vâlvă: „Egmont nu este un caracter mare, nici în istorie și nici în dramă...“.

Spiritului ascuțit al lui Schiller nu i-a scăpat faptul că Egmont din drama lui Goethe spune el însuși des-

pre dragostea ce i-o poartă poporul: „O, dacă aş fi făcut ceva măcar pentru ei... De-aş putea face ceva! Au toată bunăvoinţa să mă iubească“.

Oare Egmont face ceva pentru popor, atunci când încearcă să innăbuşe clocotul revoluţionar al burgheziei prin cuvintele: „Nu credeţi cumva că privilegiile se întăresc prin răscoale“ sau prin cuvintele: „Un cetăţean așezat și harnic, care-și câștigă pâinea în chip cinstit, găsește peste tot atâta libertate câtă îi trebuie“? (Atâta cât îi trebuie! Nu pretindeți mai mult!). La Egmont cumva apărarea celor mai nevoiași atunci când îl asigură pe ghiftuitul patron dulgher, îngrijorat de soarta lăzilor de bani și de casele lui: „Vi se va da tot sprijinul. S'au luat măsuri pentru ca răul să fie preîntâmpinat în chip energic“? Răul înseamnă pentru amândoi: „gloata sdrențaroșilor“.

Din această afirmație, și din altele de acelaș fel pe care le relevă și marxistul Mehring, recunoaștem glasul „contelui“ Egmont, marele senior feudal. El își afirmă cu o convingere împăcată devotamentul față de rege, nu numai înainte dar și după ce este arestat, așa cum mai făcuse și odinioară, ca răspuns la aver-tismentul prietenului său, principele de Orania.

Aceste interese de clasă, teama de a nu-și pierde moșiile și privilegiile, l-au convins pe Egmont, Cavalier al „Lânii de Aur“, să nu fugă din fața noului împuternicit al regelui Spaniei, ele și nicidecum „demonismul“, cum le-a plăcut comentatorilor burghezi ai lui Goethe să susțină. Nu „demonismul“ l-a împins pe Egmont pe eșafod, ci „intenția regelui... de a restrânge frumosele drepturi ale nobilimii“.

Fără îndoială, privit în această lumină, Egmont nu este, firește, un erou al libertății, el nu este un luptător pentru libertățile poporului, ci pentru o libertate cum o înțelegea el. Trebuie să recurgem din nou la chezașia părerii lui Franz Mehring: „Este evident că

Goethe nu a făcut cătuși de puțin din eroul său un om cu cele mai nobile sentimente, un om ireproșabil, un mare caracter“.

Faptul că Goethe nu l-a idealizat pe Egmont al său, că a dat pe față fără cruțare interesele de clasă în acțiunile contelui — aceste trăsături de adevăr în înfățișarea lui Egmont — trebuie prețuite cu atât mai mult, cu cât poetul a trebuit să-și înfrângă în felul acesta propriile sale simpatii nobiliare. În „Poezie și adevăr“, Goethe a mărturisit fără ocol: „mi-a stat la inimă mai cu seamă valoarea lui Egmont, ca senior pătruns de omenie“.

În acelaș sens, Friedrich Engels îl laudă pe Balzac într'o scrisoare din Aprilie 1888: „Consider drept una dintre cele mai mari victorii ale realismului faptul că Balzac s'a văzut silit să acționeze contrar simpatiilor lui de clasă și prejudecăților sale politice, că a văzut necesitatea pieirii nobililor săi iubiți... că a văzut pe adevărații oameni ai viitorului acolo unde puteau fi găsiți în acea vreme“.

Fără îndoială, pe adevărații oameni ai viitorului, proletariatul de astăzi, Goethe n'a putut să-i vadă atunci când a scris „Egmont“, totuși, la fel ca și Balzac, Goethe a intuit pieirea nobilimii sale dragi în ciuda propriilor lui simpatii de clasă. În acest sens și tragedia „Egmont“ trebuie să fie considerată ca un triumf al realismului.

Și tot din realism s'au născut și celelalte figuri ale acestei opere a lui Goethe — dintre toate, cea mai apropiată de adevăr. Și în fruntea acestor figuri, cea fată din popor, Clara, a cărei realizare poetică a fost mereu nespus de admirată începând cu Schiller și până la criticul marxist de azi Georg Lucacs. Încă Schiller remarcase: „Clara este excepțional de frumos realizată“. Clara apare în fața ochilor noștri ca una din acele minunate întruchipări de femei, cum

numai mâna de maestru a lui Goethe a putut crea, iar „omenescul ei mai presus de omenesc“ a și păstrat până astăzi neștirbit interesul omenesc pentru această dramă, a spus și Franz Mehring atunci când a recomandat pe „Egmont“ pentru repertoriul „Teatrului Popular Liber“. Să ascultăm cuvintele cu care Clara încearcă să înflăcăreze masele populare nehotărâte de pe străzi: „O, dacă răsuflarea mea ar putea să vă aprindă! O, dacă aș putea, strângându-vă la piept, să vă încălzesc și să vă însuflețesc!... Așa cum un steag fără apărare călăuzește, fâlfâind o nobilă oaste de războinici, tot așa cugetul meu să fâlfâie înflăcărat deasupra capetelor voastre, și dragostea și curajul să strângă la un loc poporul șovăit și răzlețit și să-l preschimbe într-o năpraznică oștire“. (Actul V).

Iar, Georg Lucacs scrie în eseurile sale despre „Progres și reacțiune în literatura germană“, publicate în revista „Literatura internațională“, Moscova 1945: „Și mai limpede apare această linie la Goethe, a cărui galerie de figuri feminine din popor începe din tinerețe și se continuă în tot timpul perioadei lui clasice; ea merge de la Margareta (Gretchen, din Faust) și Clara, până la Dorothea și Philina. Totodată reiese, în măsură crescândă, superioritatea umană și morală, ba chiar umanistă, a acestor personaje din popor față de personajele din sferele sociale mai înalte. Drumul în direcția acestei preferințe l-a deschis, ce-i drept, încă Lessing în dramele sale, dar Goethe are meritul de a-l fi continuat cu convingere și dragoste“.

La curtea marelui duce de Weimar, unde muzele erau la loc de cinste, era obiceiul ca poetul curții, Goethe, să fie sărbătorit cu ocazia aniversărilor sale, prin reprezentarea piesei „Tasso“. Cu acest prilej, in-

terpreta care juca rolul prințesei Leonora din acea piesă încununa cu lauri bustul lui Goethe, așezat pe scenă, așa cum încununase în cursul piesei și bustul poetului Tasso.

Astăzi, când masele muncitoare și iubitoare de pace ale atâtor țări — între care și Uniunea Sovietelor și Republica Populară Română — sărbătoresc 200 de ani dela nașterea lui Goethe, este timpul ca ele să-l încunune cu laurii gloriei pe cel mai genial poet german și nu mâna unei prințese să facă aceasta, ci mâna Clarei, fată din popor, căci acesta e poetul care a vrut să înalțe în „Egmont“ un cântec de slavă libertății și lui îi revine meritul de a fi înțeles și apreciat o mișcare revoluționară progresistă :

„Mergeți înainte! Răzbiți!“ — strigă Egmont în temniță, înainte de a fi executat. „Popor viteaz, zeița victoriei te conduce! Și așa cum marea rupe zăgăzurile voastre, doborâți și voi meterezele tiraniei — înnecați-o sub talaz, smulgeți-o din pământul și din drepturile pe care cutează să și le însușească!... Curaj, prieteni! În spatele vostru sunt părinții, femeile, copiii!“ (Actul V).

EWALD RUPRECHT KORN

PERSOANELE

MARGARETA DE PARMA, fiica lui Carol Quintul,
regentă a Țărilor de Jos

CONTELE EGMONT, principe de Gaure

PRINCIPELE WILHELM DE ORANIA

DUCELE DE ALBA

FERDINAND, fiul natural al ducelui de Alba

MACHIAVEL, secretarul regentei

RICHARD, secretarul lui Egmont

SILVA

GOMEZ, } în serviciul ducelui de Alba

CLARA, iubita lui Egmont

MAMA CLAREI

BRACKENBURG, fiu de burghez

SOEST, mămular

JETTER, croitor

Un meșter dulgher

Un meșter săpunar

} cetățeni din Bruxelles

BUYCK, soldat din oastea lui Egmont

RUYSUM, invalid, surd

VANSEN, conțopist

Popor, suită, soldați din gardă, etc.

Scena se petrece la Bruxelles

A C T U L I

TIR DE ARBALETE

Soldați și târgoveți cu arbaleta

(Jetter, croitor din Bruxelles, încoardă arbaleta.
Soest, mămular din Bruxelles)

SOEST : Haide, trage, nu te mai codi ! Pe mine tot nu mă întreci ! De trei ori drept în țintă, asta, cât lumea, n'ai să poți. Așa că pe anul ăsta eu sunt maistrul tirului.

JETTER : Maistru și împărat al țintașilor. Ce-i al dumitale, e al dumitale. Să-ți fie de bine. Pentru asta trebuie să dai două rânduri de băutura. Să-ți plătești iscusința, așa cum e și drept.

(*Intră Buyck, olandez, soldat în oastea lui Egmont*)

BUYCK : Jetter, cu voia dumitale, îți cumpăr eu lovitura, câștigul îl împart și fac și cinste. Mă găzduiți de multă vreme în orașul dumneavoastră și vă sunt dator pentru dovezile de prietenie pe care mi le-ați arătat. Dacă nu nimeresc, atunci socotim că ai tras dumneata.

SOEST : De, ar trebui să nu primesc, fiindcă de fapt ies păgubaș din târgul ăsta. Dar, în sfârșit, treacă de la mine, Buyck, hai, dă-i drumul !

BUYCK (*trage*) : Așa ! Unu ! Doi ! Trei ! Patru !

SOEST : De patru ori drept în țintă ? Hm ! Bine, fie !

TOȚI : Vivat ! Trăiască împăratul țintașilor, trăiască !

BUYCK : Vă mulțumesc. „Maistru” mi-ar fi destul ! Mulțumesc de cinste !

JETTER : Dumitale singur trebuie să-ți mulțumești.

(*Intră Ruysum, invalid și surd*)

RUYSUM : Ehe, să vă spun eu !

SOEST : Ce-i, moșule ?

RUYSUM : Să vă spun eu ! Trage ca și comandantul lui, ca Egmont.

BUYCK : Pe lângă el, eu nu sunt decât un cărpacl. El și cu flinta trage ca nimeni altul ! Și nu numai așa, când se întâmplă, sau când e în toane bune. Nu ! Cum pune flinta la umăr, drept în țintă nimerește ! De învățat, eu dela dânsul am învățat. Ar fi și rușine să fii ostașul lui și să nu înveți nimic dela el ! — Dar să nu uit, domnilor ! Un împărat își hrănește supușii. Așa dar, pe socoteala împăratului ! S'aducă vin !

JETTER : Noi așa ne-am înțeles, că fiecare...

BUYCK : Eu sunt străin și nu țin seama de legile și datinile domniilor voastre.

JETTER : Păi ești mai rău decât Spanio'ii; ei până acum, de voie de nevoie, ni le-au lăsat neatînse.

RUYSUM : Cum ?

SOEST (*tare*) : Vrea să ne cinstească. Nu se învoiește ca noi să plătim în tovarășie, iar el împăratul să plătească numai de două ori.

RUYSUM : Lăsați-l să facă cum știe ! Nu păgubiți nimic. Așa e și comandantul lui, mână largă, mărinimos.

(Se aduce vin)

TOȚI : În sănătatea Maiestății Sale !

JETTER (*către Buyck*) : Adică a Maiestății Tale !

BUYCK : Dacă vrei numaidecât așa, atunci va mulțumesc din toată inima !

SOEST : Așa-i ! Fiindcă un om din Țările de Jos nu închină cu dragă inimă în cinstea Maiestății spaniole !

RUYSUM : Cum ai spus ?

SOEST (*tare*) : Filip al doilea, regele Spaniei !

RUYSUM : Prea milostivul nostru rege și stăpân ! Să-i dea Dumnezeu viață lungă !

SOEST : Dar nu-ți era mai drag tată-său, Carol al cincilea ?

RUYSUM : Dumnezeu să-l ierte ! Acela era Domn ! Tot pământul îl ocrotea cu mâna lui și era prietenos cu oamenii și când te întâlnea îți dădea ziua bună de parcă ar fi fost un vecin ; și dacă te sfiai de dânsul, știa să te ia cu binișorul. Ce să vă spun ? Mergea pe jos ori călare, cum se întâmpla, fără mulți însoțitori. Toți am plâns când l-a pus pe fiu-său stăpân aici... Acesta e altfel, e mai mândru.

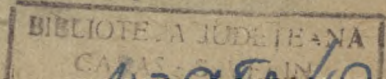
JETTER : Când a fost pe aici, nu s'a arătat decât în haine de paradă și întotdeauna cu mare alai. Spune lumea că e scump la vorbă.

SOEST : Nu-i un domnitor pentru noiăștia din Țările de Jos. Domnitorii noștri trebuie să fie voioși și liberi ca și noi, să trăiască în pace și să lase și pe alții să trăiască. Oricât am fi noi de blajini, dar nu vrem să fim nici disprețuiți, nici asupriți.

JETTER : Eu cred că regele ar fi un domnitor bun dacă ar avea niște sfetnici mai vrednici.

SOEST : Nu, nu ! Nu ne are la inimă, nu ține cu poporul, nu ne iubește ; cum am putea noi să-l

3736 / 10

iubim? La contele Egmont dece ține toată lumea? Dece l-am purta cu toții, bucuroși, pe brațe? Pentrucă simțim că el vrea binele nostru; pentrucă în ochii lui vedem voioșie, viață liberă, cuget curat; pentrucă el împarte tot ce are cu cei nevoiași și chiar cu cei care n'au nevoie. Trăiască contele Egmont! Buyck, dumneata trebuie să închini cel dintâi. Inchină în sănătatea comandantului dumitale!

BUYCK: Din toată inima! Trăiască contele Egmont!

RUYSUM: Invingătorul dela Saint-Quentin!

BUYCK: Eroul dela Gravelingen!

TOTI: Trăiască!

RUYSUM: La Saint-Quentin a fost lupta mea cea din urmă. Deabia mai puteam merge, deabia mai puteam duce pușca grea. Dar tot le-am mai tras una francezilor; e drept că și eu m'am pricopsit, de rămas bun, cu un glonț în piciorul drept.

BUYCK: La Gravelingen, prieteni, acolo să fi văzut! Izbânda a fost numai a noastră. Ce mai prădau și dădeau foc prin Flandra câinii de franțuzi! Dar și noi i-am potcovit bine. Ostașii lor bătrâni și încercați au ținut ei piept multă vreme, dar noi i-am încolțit și i-am împușcat și i-am tăiat până când au început să le clănțane dinții și și-au stricat rândurile. Lui Egmont i-au împușcat calul sub el. Multă vreme ne-am tot hărțuit așa, când înainte, când înapoi, om cu om, cal cu cal, pâlcc cu pâlcc, pe câmpia de nisip dela marginea mării. Odată, numai ce ne pomenim ca din cer, dinspre gura fluviului, bum, bum, cu niște tunuri care încep să bată în francezi. Erau englezii care, conduși de amiralul Malin, treceau întâmplător pe acolo venind dela Dunkerque. Prea mult nu ne-au ajutat. Nu puteau veni spre noi decât numai

în corăbiile cele mai mici și nu destul de aproape ; ba mai nimereau chiar și în noi... Dar tot a fost bine. I-au sfărâmat pe francezi și nouă ne-au dat curaj. Și după aceea, ține-te ! A fost mare vânzoleală. I-am răpus pe toți ! Pe toți i-am svârlit în apă ! Cum gustau din apă, se și înnecau băieții. Și noi, olandezii, după ei ! Noi, care suntem viețuitoare și de apă și de uscat, ne simțeam în apă ca broaștele. Și îi loveam și în apă pe dușmani, îi împușcam ca pe rațe. Pe cei care au scăpat, i-au doborât femeile cu sape și cu greble. Așa că regele francez a fost nevoit să întindă lăbuța și să facă pace. Și să știi că pacea o aveți datorită nouă, datorită lui Egmont.

TOȚI : Trăiască Egmont ! Trăiască marele Egmont ! Trăiască !

JETTER : Bine ar fi dacă ni l-ar fi pus pe el regent în locul Margaretei de Parma !

SOEST : Ei, nu așa ! Ce-i drept e drept ! Să n'o vorbim de rău pe Margareta. Acum e rândul meu. Eu zic să trăiască Doamna noastră !

TOȚI : Trăiască !

SOEST : E o femeie tare cumsecade ! Trăiască regenta !

JETTER : Da, e femeie înțeleaptă și cu măsură în toate ; numai dacă n'ar ține așa de mult cu popii ! Din pricina ei avem acum alți paisprezece episcopi în țară. Ce mai trebuiau și ăștia ? Asta numai ca să împingă pe străini în slujbele cele mai bune, unde înainte erau aleși numai preoți din parohiile noastre. Și vor să ne facă să credem că asta e numai de dragul religiei. Vorbă să fie ! Trei episcopi ne erau destul : lucrurile mergeau foarte bine. Dar acum fiecare dintre ei vrea să se afle în treabă și din pricina asta toată vremea sunt numai certuri și încăierări. E o

treabă gingașă, care are să dea tot mai mult de furcă stăpânirii.

(*Beau*)

SOEST : Așa a vrut regele. Ea nu poate face nimic împotriva.

JETTER : Acum, cică nu trebuie să mai cântăm psalmii cei noi. Și sunt foarte bine potriviți în stihuri și au niște melodii care îți înalță sufletul. Psalmii nu-i voie să-i cântăm, dar cântece de lume câte vrei ! Și dece, mă rog ? Pentru că în psalmi, zic ei, ar fi nu știu ce erezii, Dumnezeu mai știe ce. I-am cântat doar și eu ! Acum am auzit de treaba asta întâia oară, dar să vă spun drept, nu le-am găsit niciun cusur.

BUYCK : Chiar era să vă întreb. În provincia noastră, noi, olandezii, cântăm ce vrem. Asta din pricină că la noi guvernator e contele Egmont. El nu se uită la așa ceva. În Gand, în Ypres, în toată Flandra, fiecare cântă psalmii cei noi fără să-l oprească nimeni. (*Tare*) : Ce poate fi mai nevinovat decât un cântec religios ? Nu-i așa, moșule ?

RUYSUM : Da, bineînțeles ! Doar asta-i pentru slava lui Dumnezeu, pentru înălțarea sufletului.

JETTER : Ei spun, însă, că nu-s așa cum trebuie, după tipicul lor adică. Și cum e, cum nu e, e totdeauna lucru cu primejdie; deaceia mai bine te lipsești. Slujitorii Inchiziției mișună în toate părțile și trag cu urechea. Mulți oameni de treabă s'au nenorocit. Constrângerea conștiinței, asta mai lipsea ! Dacă nu pot să fac ce vreau, măcar să mă lase să gândesc și să cânt ce-mi place.

SOEST : Inchiziția nu prinde la noi. Noi nu suntem făcuți ca spaniolii, să ne lăsăm cugetul tiranizat.

Și nobilii noștri ar trebui să se gândească din vreme să-i mai taie din aripi Inchiziției.

JETTER : E rău, frate ! Dacă li se năzare dumnealor să dea busna peste mine, în casă, și eu stau la lucrul meu și cânt încetișor vreun psalm franțuzesc, fără să mă gândesc nici la bine, nici la rău, îl cânt așa, fiindcă mi-a venit pe buze, atunci s'a zis cu mine ! Sunt eretic și sunt băgat la închisoare. Sau dacă umblu prin târg și mă opresc și eu unde văd mai mulți oameni care s'au adunat să asculte pe vreun predicator dintre aceia noi, care au venit de curând din Țara Nemțească, pe loc mi se spune că-s răzvrătit și iată-mă în primejdie să-mi pierd capul. Ați auzit și voi cumva predicând pe vreunul ?

SOEST : Inimoiși oameni ! Zilele trecute am auzit pe unul, afară, la câmp ; îl ascultau câteva mii de oameni. Hei, suna altfel decât sforăiala latinească ce ne-o bagă pe gât alde ai noștri de pe amvon. Acela vorbea pe șleau, pe înțelesul tuturor, spunea că până acum am fost duși de nas, ținuți într'adins în stare de prostie și supunere și ne arăta cum am putea noi dobândi lumină mai multă. Și toate acestea le vede-a cu biblia.

JETTER : Da, da, trebuie să fie ceva aici. Asta am tot spus și eu întruna și mult m'am mai bătut cu gândurile.

BUYCK : Toată lumea aleargă la dânșii.

SOEST : Cred și eu, dacă-i vorba să aducă ceva nou și bun.

JETTER : Ei, și ce strică ? Să fie lăsat fiecare să predice în felul lui !

BUYCK : Haide, domnilor ! Tot stând de vorbă, ați uitat de vin și de ocrotitorul nostru Wilhelm de Orania,

JETTER : Aşa-i, pe acesta nu trebuie să-l uităm ! El ne este chiar ca un meterez : e destul să te gândeşti la dânsul şi-ţi dai seama îndată că te poţi adăposti după el aşa de bine, încât nici dracul nu te mai poate ajunge. Trăiască Wilhelm de Orania !

TOTI : Trăiască ! Trăiască !

SOEST : Hai, moşule, închină şi tu !

RUYSUM : In sănătatea soldaţilor vechi ! A tuturor soldaţilor ! Trăiască războiul !

BUYCK : Bravo, moşule ! A tuturor soldaţilor ! Trăiască războiul !

JETTER : Război şi iar război ! Vă daţi voi seama ce strigaţi ? Fireşte, vouă, soldaţi de meserie, vi-i uşor să vorbiţi; numai de asta vă arde. Dar pentru alde noi, nici nu vă pot spune ce păcătos lucru este. Toată vremea auzi cum bate toba şi nu mai auzi decât cum a înaintat o trupă într'un loc, alta în alt loc, cum au trecut peste un deal şi s'au oprit la o moară, pe urmă câţi au căzut într'o parte şi câţi în cealaltă, şi cum s'au bătut, şi pe urmă unul a câştigat şi altul a pierdut, dar fără să ştii vreodată ce anume a pierdut unul şi ce a câştigat celălalt. Mai auzi pe urmă cum a fost cucerit cutare oraş, cum au fost omoriţi locuitorii şi ce-au păţit bieteile femei şi bieţii copii nevinovaţi. Şi toată vremea stai cu frica 'n sân şi te gândeşti : „Au să vie şi pe aici şi avem să păţim şi noi la fel”.

SOEST : De asta-i bine că un târgoveţ să ştie să mânuiască armele.

JETTER : Da, cel care are nevastă şi copii s'a deprins. Şi totuşi, mai bine s'aud vorbindu-se de soldaţi, decât să-i văd.

BUYCK : Ar trebui să mă supăr de o vorbă ca asta.

JETER : Dar nu-i vorba de dumneata, că dumneata ești de-al nostru. Dar când am scăpat de garnizoanele spaniole, uf! atunci știu că am răsuflat.

SOEST : Te cred! Pe tine mai ales te înghesuieră rău de tot.

JETTER : Ce? Ce vrei să spui?

SOEST : Se încartiruiseră sdravăn la tine!

JETTER : Mai tacă-ți gura!

SOEST : Il dăduseră afară din bucătărie, din cămară, din casă... din pat.

(*Toți râd*)

JETTER : Ești un zevzec.

BUYCK : Pace, domnilor! Tocmai un soldat trebuie să vă îndemne la pace? Haide, dacă de noi nici nu vreți să auziți, atunci ciocniți paharele pentru voi, târgoveții pașnici!

JETTER : Asta, da, cu plăcere! Pentru liniște și pace 'n țară!

SOEST : Ordine și libertate!

BUYCK : Bun! Asta ne place și nouă!

(*Ciocnesc cu toții și repetă voioși cuvintele, dar în așa fel încât fiecare spune alt cuvânt. Bătrânul ascultă și pe urmă strigă și el cu ceilalți*)

TOȚI : Liniște și pace! Ordine și libertate!

PALATUL REGENTEI

(Margareta de Parma în haine de vânătoare. Curteni. Paji. Slujitori)

REGENTA : Opriți vânătoreea. Astăzi nu ies. Spuneți-i lui Machiavel să vină la mine.

(Pleacă toți)

Când mă gândesc la întâmplările acestea cumplite nu mai am liniște. Nimic nu mă mai poate bucura, nimic nu mă mai înveselește. Mereu am în fața ochilor aceste imagini și aceste griji. Acum regele va spune că toate astea sunt roadele bunătății și ale îngăduinței mele. Și totuși, cugetul meu îmi spune, în orice clipă, că am făcut tot ce se putea face mai nimerit și mai bine. Trebuia oare să ațâț și să răspândesc aceste flacări cu furtuna mâniei? Nădăjduiam că le voi opri, că le voi înnăbuși. Ceeace îmi spun mie însumi și ceeace știu foarte bine, mă desvinovățește față de mine însumi; dar ce va spune fratele meu? Pentru că nu se poate tăgădui: îndrăzneala predicatorilor străini a sporit zi cu zi. Au pângărit locașurile noastre sfinte, au sdruncinat cugetul amorțit al gloatei și au zăpăcit capetele oamenilor. Printre răzvrățiți s'au strecurat spirite necurate și s'au întâmplat fapte cumplite care te înfioară când te gândești la ele și despre care trebuie să dau de știre la Curte, repede și amănunțit; repede și amănunțit, pentru ca să nu mi-o ia înaintea svonului public și pentru ca regele să nu-și închipue că aș vrea să-i tănuesc ceva. Nu văd niciun mijloc, nici aspru, nici blând, prin care s'ar putea opri răul. O, ce suntem noi, stăpânitorii, pe valurile omenirii! Ne închipuim că le stăpânim și ele ne poartă în sus și în jos, încoace și încolo.

(Intră Machiavel)

REGENTA: Scrisorile către rege sunt gata?

MACHIABEL: Peste un ceas veți putea să le iscăliți.

REGENTA: Ai făcut o dare de seamă destul de amănunțită?

MACHIAVEL : Amănunțită și desvoltată, așa cum îi place regelui. Am povestit cum furia iconoclastă s'a arătat mai întâi la Saint-Omer. O mulțime turbată cu clomege, topoare, ciocane, scări și frânghii, însoțită de câțiva oameni înarmați, năvălește asupra bisericilor, paracliselor și mănăstirilor, alungă pe credincioși, sparge porțile încuiate, răstoarnă tot, dărâmă altarele, sfărâmă statuile sfinților, strică toate tablourile și calcă în picioare, sfășie și zdrobește tot ce e sfânt și consacrat. În drumul ei, mulțimea sporește. Locuitorii din Ypres îi deschid porțile. Pradă catedrala cu o ne mai pomenită rezezițiune și dau foc bibliotecii episcopale. O mulțime de oameni apucați de aceeași nebunie se îndreaptă către Menin, Comines, Verwich. Lille, nu întâmpină nicăieri rezistență și astfel, într-o clipă, cumplita conspirație se întinde aproape în toată Flandra.

REGENTA : O, ce durere mă cuprinde iarăși când te aud repetând toate acestea ! Și pe lângă asta, mi-e teamă că răul se va face tot mai mare și mai mare.

Spune-mi, tu ce crezi, Machiavel ?

MACHIAVEL : Să mă ierte Alteța Voastră, dar gândurile mele seamănă mult cu niște idei fixe. Și dacă ați fost întotdeauna mulțumită de serviciile mele, în schimb rareri ați binevoit să urmați sfatul meu. De multe ori îmi spuneți în glumă : „Vezi prea departe, Machiavel ! Ar trebui să fii istoric... Omul de acțiune trebuie să se gândească la un viitor mai apropiat“. Și totuși, n'am spus eu mai dinainte tot ce se va întâmpla ? N'am prevăzut eu oare totul ?

REGENTA : Și eu prevăd multe fără să pot schimba ceva.

MACHIAVEL : O vorbă numai. Nu înnăbușiți doctrina cea nouă. Lăsați-i să trăiască, despărțiți-i de

drept credincioși, dați-le biserici, cuprindeți-i în rândurile cetățenilor, îngrădiți-i. Și în acest chip ați potolit dintrodată pe răzvrățiți. Orice alte mijloace sunt zadarnice și nu faceți decât să distrugeți țara.

REGENTA : Dar ai uitat cu câtă scârbă a respins fratele meu chiar numai întrebarea dacă noua doctrină poate fi tolerată? Doar știi că în fiecare scrisoare el mă îndeamnă să apăr credința cea adevărată. Și că nu vrea ca liniștea și unirea să se facă în dauna religiei! Nu ține el în Țările de Jos spioni, pe care noi nu-i cunoaștem, pentru ca să afle cine îmbrățișează noua doctrină? Nu ne-a arătat el, oare, spre mirarea noastră, pe cutare și pe cutare, care, chiar în preajma noastră fiind, s'a făcut vinovat în ascuns de erezie? N'a poruncit el asprime și strășnicie? Și eu să fiu blândă? Să-i propun să fie îngăduitor și tolerant? Dacă aș face asta, nu mi-aș pierde oare toată încrederea lui?

MACHIAVEL : Da, știu. Regele ordonă și vă face cunoscute intențiile sale. Trebuie să restabiliți liniștea și pacea prin niște mijloace care vor îndârji și mai mult cugetele și care vor stârni în chip inevitabil războiul pretutindeni. Gândiți-vă ce faceți. Marii negustori s'au molipsit, nobilimea, poporul, soldații deosemena. Dece să stăruim într'o anumită părere când împrejurul nostru se schimbă toate? Ar trebui ca un om cu cap să-l convingă pe regele Filip că e mai frumos pentru un rege să domnească peste niște cetățeni cu credințe deosebite, decât să-i nimicească pe toți deopotrivă.

REGENTA : Să nu mai spui asemenea vorbe. Știu și eu că politica arareori poate să păstreze credința și fidelitatea și că ea alungă din inimile noastre sinceritatea, mărinimia, toleranța. În treburile lumesti, acest lucru e din nefericire foarte adevărat. Trebuie oare să

ne purtăm și cu Dumnezeu așa cum ne purtăm între noi? Să fim nepăsători față de doctrina noastră cea adevărată, pentru care atâția oameni și-au jertfit viața? S'o părăsim pentru niște inovații venite din altă parte, care n'au niciun temei și se contrazic pe ele înșile?

MACHIAVEL: Vă rog să nu mi-o luați în nume de rău.

REGENTA: Te cunosc și știu că ești cinstit și mai știu că cineva poate fi cinstit și înțelept, cu toate că n'a apucat pe drumul cel mai bun pentru mântuirea sufletului său. Mai sunt și alții, Machiavel, oameni pe care-i prețuesc, dar trebuie să-i dojenesc.

MACHIAVEL: La cine vă gândiți?

REGENTA: Trebuie să mărturisesc că și Egmont m'a necăjit astăzi foarte mult.

MACHIAVEL: Cu ce anume?

REGENTA: Ca de obicei, cu nepăsarea și ușurinta lui. Am primit groaznica veste tocmai când ieșeam dela biserică, însoțită de el și de alții. Nu mi-am ascuns durerea, m'am tânguit cu glas tare și am spus întorcându-mă către dânsul: „Uite ce se întâmplă în provincia dumitale! Cum poți oare, conte, să rabzi așa ceva, dumneata în care regele și-a pus toată nădejdea?”

MACHIAVEL: Și ce a răspuns?

REGENTA: Ca și când n'ar fi fost nimic, ca și cum ar fi fost un lucru fără însemnătate, mi-a spus: „Dacă locuitorii Țărilor de Jos ar fi mai liniștiți în ce privește situația lor, atunci toate celelalte s'ar aranja mai ușor“.

MACHIAVEL: Poate n'a vorbit cuminte și blând, dar a spus adevărul. Cum se poate naște încrederea și cum poate ea să dăinuiască atunci când oamenii

acestei țări văd că e vorba mai mult de averea lor decât de mântuirea sufletului lor? Ce au făcut episcopii cei noi, au mântuit suflete, ori au înfulecat venituri grase? Și pe lângă asta, cei mai mulți dintre ei sunt străini. Toate posturile de guvernator sunt încă ocupate de olandezi, dar spaniolii nu dau, oare, foarte limpede a înțelege că simt o dorință mare, o dorință de neînvins să pună mâna pe aceste posturi? Nu preferă, oare, un popor să fie guvernat după firea lui, de oameni de ai lui, decât de niște străini care caută să dobândească averi în țară, în dauna celorlalți, care aduc o unitate de măsură străină și domnesc nepăsători și neprietenosi?

REGENTA : Te dai și tu de partea adversarilor ?

MACHIABEL : Cu inima, hotărît, nu. Și aș vrea să pot fi cu mintea pe de-a'ntregul de partea noastră.

REGENTA : Dacă ar fi cum zici tu, atunci n'ar fi rău să abdic dela regență în favoarea lor. Egmont și Wilhelm de Orania trăgeau odinioară nădejdea să ocupe ei funcția aceasta. Pe atunci erau adversari : acum s'au aliat împotriva mea și au ajuns prieteni, prieteni nedespărțiți.

MACHIABEL : O pereche primejdioasă.

REGENTA : Ca să-ți spun sincer : mă tem de Orania și mă tem să nu i se întâmple ceva lui Egmont. Orania nu plănuește nimic bun, gândurile lui merg departe, e un om ascuns, pare că se învoește cu orice, nu se împotrivește niciodată, însă, cu cel mai adânc respect și cu cea mai mare prudență, face ce-i place.

MACHIABEL : Egmont, tocmai dimpotrivă, merge cu pași siguri ca și când toată lumea ar fi a lui.

REGENTA : Iși poartă atât de sus capul, ca și cum mâna Majestății Sale n'ar pluti asupra lui.

MACHIAVEL : Ochii poporului sunt îndreptați către dânsul și inimile sunt cu el.

REGENTA : Niciodată nu s'a sinchisit de ce spune lumea, ca și cum nimeni n'ar avea dreptul să-i ceară socoteală. Poartă și acum numele de Egmont, ca și cum n'ar vrea să uite că strămoșii lui au fost stăpânii ținutului Geldern. Dece nu-și spune prinț de Gaure, așa cum are dreptul? Dece face asta? Vrea să pună iară în valoare niște drepturi stinse?

MACHIAVEL : Eu cred că e un slujitor credincios al regelui.

REGENTA : Dacă ar vrea, câte servicii n'ar putea aduce el stăpânirii! Pe când așa, ne-a făcut supărări mari, fără ca prin asta să-și aducă lui vreun folos. Petrecerile și oaspețele lui i-au legat și i-au strâns pe nobili între ei, mai bine decât cele mai primejliose întruniri secrete. Din urările pe cale re-a rostit pe la petreceri oaspeții au sorbit un entuziasm amețitor care nu se va mai stinge niciodată. De câte ori nu pune el în mișcare cugetul poporului prin glumele lui! Ce s'au mai mirat oamenii când au văzut livrelele cele noi și insignele ciudate ale slujitorilor lui!

MACHIAVEL : Sunt convins că n'au fost făcute într'adins.

REGENTA : Destul de prost și așa. Cum am spus: nouă ne face rău și lui nu-și aduce niciun folos. Ia în glumă lucrurile serioase; și noi, ca să nu părem că stăm degeaba și că nu luăm nimic în seamă, trebuie să luăm în serios glumele. Așa, un lucru îl stârnește pe celălalt și ceea ce cauți să eviți, tocmai aceea se întâmplă. Egmont e mai primejdios decât conducătorul unei conspirații. Și nu cred că mă înșel dacă spun că la Curte e văzut cu ochi răi. Trebuie să recunosc că și pe mine aproape întotdeauna mă necăjește mult.

MACHIAVEL : Eu cred că tot ce face Egmont, face după cum îi poruncește conștiința.

REGENTA : Conștiința lui are o oglindă binevoitoare. Purtarea lui adeseori jignește. Uneori pare să trăiască cu deplina convingere că el e stăpân și că numai din amabilitate nu ne dă să înțelegem aceasta și nu ne alungă din țară; de altfel, lucrurile se vor lămuri dela sine.

MACHIAVEL : Vă rog să nu socotiți prea primejdioasă sinceritatea lui și firea lui fericită, care privește cu ușurință orice lucru important. Cu asta-i faceți numai rău și vă faceți rău și dumneavoastră.

REGENTA : Nu socotesc nimic. Vorbesc numai despre urmările inevitabile. Eu îl cunosc pe Egmont. Nobleța lui și ordinul „Lânei de Aur“ de pe piept îi întăresc încrederea și îndrăzneala. Și una și alta îl pot apăra de o supărare bruscă a regelui. Cercetează mai bine lucrurile și vei vedea că numai el e vinovat de toate nenorocirile care s'au abătut asupra Flandrei. La început, i-a urmărit numai cu privirea pe predicatori, nu s'a sinchisit prea mult de dânșii și poate chiar s'a bucurat văzând că ne dau de furcă. Lasă-mă; trebuie să spun acum tot ce-mi stă pe inimă, și nu vreau să-mi greșesc ținta. Eu știu unde-l pot atinge. Fiindcă și el poate fi atins.

MACHIAVEL : Ați convocat întreg consiliul ? Vine și Orania ?

REGENTA : Am trimis după el la Anvers. Voi arunca asupra lor greutatea răspunderii. Vor trebui, ori să examineze împreună cu mine, în chip serios, nenorocirea, ori să se declare rebeli. Du-te și pregătește scrisorile și adu-le să le iscălesc. Pe urmă trimite în toată graba la Madrid pe Vasco. E neostenit și credincios. Trebuie ca fratele meu să afle vestea întâi

dela el și nu trebuie ca svonurile să ajungă înaintea lui.
Vreau să vorbesc cu dânsul înainte de plecare.

MACHIAVEL : Poruncile domniei-voastre vor fi îndeplinite repede și întocmai.

O ODAIE

(Clara. Mama Clarei. Brackenburg)

CLARA : Nu vrei să-mi ții ghemul, Brackenburg ?

BRACKENBURG : Te rog, nu-mi cere asta, Clara !

CLARA : Dar ce ai iarăși ? Dece nu vrei să-mi faci acest mic serviciu ?

BRACKENBURG : Mă legi cu firul de ață atât de tare încât nu mă mai pot clinti și trebuie să mă uit mereu în ochii tăi.

CLARA : Fleacuri ! Hai și ține de aici.

MAMA (*impletește în jilț*) : Cântați ceva ! Brackenburg te acompaniază foarte frumos. Altădată erați mai veseli și întotdeauna spuneți lucruri care mă făceau să râd.

BRACKENBURG : Altădată.

CLARA : Să cântăm !

BRACKENBURG : Cum vrei.

CLARA : Dar viori și cu inimă. E un cântec soldătesc, bucata care-mi place mie.

(*Cântă cu Brackenburg, depănând ața*)

Auzi! bate toba
Și goarna răsună!
'ubitul meu oastea
La luptă-și adună:
Cu lancea s'aruncă.
Dă oastei poruncă.

Tot sângele-mi fierbe.
 Și inima-mi bate!
 Dece n'am eu flintă
 Și platoșă'n spate?

Cu el m'aș tot duce
 Pe câmpuri afară.
 Mergând pretutindeni
 Cu dânsul prin țară.
 Fără șovăire
 Pe dușmani să-i bat!
 O, ce fericire
 E să fii bărbat!

(In timpul cântecului, Brackenburg s'a uitat de câteva ori la Clara. Către sfârșit, vocea i se oprește în gât, îi dau lacrimile, lasă ghemul din mâini și se duce la fereastră. Clara isprăvește singură cântecul. Mama îi face semn, supărată puțin. Clara se ridică, face câțiva pași după dânsul, apoi, nehotărîtă, se întoarce și se așează pe scaun)

MAMA: Ce e pe stradă, Brackenburg? Aud niște trocoțe.

BRACKENBURG: E garda regentei.

CLARA: La vremea asta? Ce să fie oare? (Se scutură și se duce la fereastră, lângă Brackenburg). Nu e garda obișnuită. Sunt mult mai mulți! Aproape toți ostașii. O, Brackenburg, du-te și vezi ce este! Trebuie să fie ceva deosebit! Du-te, dragă Brackenburg, fă-mi plăcerea!

BRACKENBURG: Mă duc. Vin îndată!

(In drum spre ușă îi întinde mâna. Ii dă mâna)

MAMA: Iar îl alungi.

CLARA: Sunt curioasă. Și pe urmă, să nu te superi, dar îmi face rău când îl văd. Nu știu niciodată cum

să mă port cu dânsul. Sunt nedreaptă și mă doare înima când îl văd că simte atât de adânc... Dar ce pot să fac ?

MAMA : E un băiat atât de cumsecade !

CLARA : Dar nici nu-l pot lăsa așa. Trebuie să mă port prietenește cu dânsul. Mâna mi se strânge câteodată fără să vreau, când mâna lui mi-o cuprinde cu atâta dragoste. Mă mustru pe mine însămi și îmi spun că-l amăgesc, că aprind în inima lui o speranță zadarnică. Sunt foarte necăjită. Nu-l amăgesc. Nu vreau să-l fac să aibă vreo speranță și totodată nu pot să-l fac să desnădăjduiască.

MAMA : Asta nu e bine.

CLARA : Mi-a fost drag, și chiar și acum îi vreau tot binele. M'aș fi și măritat cu dânsul, dar nu cred că am fost vreodată îndrăgostită de el.

MAMA : Să știi că ai fi fericită cu dânsul.

CLARA : Da, aș avea de toate și aș duce o viață liniștită.

MAMA : Și acum ai pierdut totul din vina ta.

CLARA : Mă aflu într'o stare ciudată. Când mă gândesc cum s'au întâmplat lucrurile, îmi dau seama foarte bine și totuși nu-mi dau seama deloc. Și pe urmă e destul să-l văd pe Egmont și înțeleg toate, nu simt chiar în stare să înțeleg *mult* mai mult ! Ce om ! Când toată țara îl adoră, să nu fiu eu fericită alături de dânsul ?

MAMA : Da, dar ce are să fie mai târziu ?

CLARA : Eu nu întreb decât dacă mă iubește. Dar este asta, oare, o întrebare ?

MAMA : Cu copiii ai numai griji. Ce are să iasă din asta ? Numai griji și necazuri ! Nu e bine ! Te ai nenoroci și și m'ai nenoroci și pe mine !

CLARA (*domol*) : La început tu singură m'ai lăsat.

MAMA : Din nefericire, am fost prea bună. Intotdeauna sunt prea bună.

CLARA : Când Egmont trecea călare pe stradă și eu alergam la fereastră, de ce nu mă opreai ? Nu te duceai și dumneata la fereastră ? Când se uita în sus, când zâmbea, dădea din cap și mă saluta, nu-ți plăcea și dumitale ? Nu te simțeai și dumneata onorată prin fiica dumitale ?

MAMA : Da, da, tot eu sunt de vină !

CLARA (*mișcată*) : Când a început să treacă mai des și când am simțit că își făcea drum pe aici numai de dragul meu, n'ai observat asta chiar dumneata singură cu tainică bucurie ? M'ai strigat vreodată când stăteam la geam și-l așteptam ?

MAMA : De unde să știu că lucrurile aveau s'ajungă așa de departe ?

CLARA (*cu voce sugrumată, ținându-și lacrimile*) : Și când într'o seară a venit pe neașteptate la noi, învăluit în mantie, cine s'a grăbit să-l primească în timp ce eu, uluită, ședeam ca ținuită pe scaun ?

MAMA : Cum puteam eu să mă tem că dragostea asta nenorocită are s'o zăpăcească pe Clara mea cea atât de cuminte ! Și acum trebuie să îndur ca fiica mea...

CLARA (*izbucnind în lacrimi*) : Mamă ! Ce vrei cu mine ? Ce plăcere ai să mă necăjești ?

MAMA (*plângând*) : Nu mai plânge ! Mă doare și mai mult când te văd mâhnită ! Nu-i destul necaz pe capul meu că singura mea fiică e o destrăbălată ?

CLARA (*ridicându-se, rece*) : Destrăbălată ! Iubita lui Egmont destrăbălată ? Ce prințesă n'ar invidia-o pe biata Clara pentru locul pe care îl are în inima lui ? O, mamă, mamă, dumneata nu vorbeai așa altădată ! Fii bună, mamă dragă ! Ce gândește lumea, ce șoptesc

vecinele... nu mi pasă! Odaia asta, căsuța asta e un rai de când trăiește'n ea dragostea lui Egmont.

MAMA: E drept că nu poți să nu-l iubești! E atât de prietenos și atât de deschis la suflet, atât de curat la inimă!

CLARA: Nimic nu-i prefăcut în e! Și vezi tu, mamă, el este în acelaș timp marele Egmont. Și totuși, când vine la mine, cât e de bun și de blând! Caută să-și ascundă rangul și vitejia, și cu mine vrea să fie numai om, numai prieten, numai îndrăgostit.

MAMA: Astăzi vine?

CLARA: Dar n'ai văzut cum toată vremea mă duc la fereastră? N'ai băgat de seamă cum trag cu urechea când aud vreun șgomot la ușă? Cu toate că știu că nu vine până nu se înnoptează, de dimineață de când mă scol îmi tot închipui că acum sosește. O, cum aș vrea să fiu băiat și să merg mereu cu dânsul, la Curte și în toate părțile! Să-i port steagul în bătlăii!...

MAMA: Tu întotdeauna ai fost o svăpăiată! De mică copilă, ori făceai nebunii, ori cădeai pe gânduri. Nu te îmbraci mai frumos?

CLARA: Da, poate, dacă am vreme. Ieri au trecut pe aici câțiva oameni de ai lui și cântau cântece în cinstea lui sau, în sfârșit, în cântecul pe care-l cântau era vorba de dânsul! Ce mai era, n'am înțeles. Inima-mi bătea să se spargă. I-aș fi chemat încoace, dacă nu mi-ar fi fost rușine.

MAMA: Bagă de seamă! Firea ta aprinsă strică iar toate. Prea lași să se vadă ce-i în sufletul tău! Ca dăunăzi, la văru-tău, când ai găsit gravura și ai citit ce era scris dedesubt și ai strigat deodată: „Contele Egmont!“ — M'am înroșit toată!

CLARA: Dar cum să nu strig? Era bătlălia dela Gravelingen. Văd pe gravură sus litera C. Caut dede-

subt să văd ce e la C și găsesc : „Contele Egmont, căruia i-a fost ucis calul sub el“. M'au trecut fiorii. Dar mi-a venit să râd și când l-am văzut pe contele Egmont zugrăvit, înalt cât turnul din Gravelingen și lângă el corăbiile engleze. Când mă gândesc cum îmi închipuiam eu o bătălie, cum mi-l zugrăveam eu în minte pe contele Egmont și pe toți conții și prinții... și ce simt acum !

(*Intră Brackenburg*)

CLARA : Ei, ce-i ?

BRACKENBURG : Nu se știe nimic lămurit, se zice că în F'andra a fost o răscoală acum de curând. Regenta se teme să nu se întindă răscoala și aici. Palatul e plin de armată. Mulți târgoveți stau la porțile orașului, mulțimea zumzăe pe uliți... Mă duc să văd ce face tata.

(*Vrea să plece*)

CLARA : Vii mâine dimineață? Vreau să-mi schimb hainele. Vine văru-meu și sunt îmbrăcată ca vai de lume. Dă-mi o mână de ajutor, mamă... Ia cartea, Brackenburg, și mai adu-mi și mâine o poveste la fel.

MAMA : Cu bine.

BRACKENBURG (*întinzând mâna*) : Dă-mi mâna!

CLARA (*nu i-o întinde*) : Când te întorci.

(*Mama și fata ies*)

BRACKENBURG (*singur*) : Imi pusesem în gând să plec, și acum când văd că ea nu-mi spune nimic și mă lasă să plec, mi-e ciudă ! Nefericit ce ești ! Nici soarta țării tale nu te mișcă ? Nici zarva care se întetește ? Și ți-e tot una dacă sunt compatrioții tăi sau spaniolii. Cine domnește și cine are dreptatea de partea lui ? Eram altfel când eram la școală ! Când ni se dădea o temă : „Cuvântarea lui Brutus pentru libertate, ca exercițiu de retorică“, eu eram cel dintâi și magistrul spunea : „Ar trebui mai multă ordine în expunere,

prea le arunci toate claie peste grămadă.“ Atunci era viață, într'adevăr. Acum lăncezesc uitându-mă în ochii unei fete. Eu nu pot s'o las și ea nu mă iubește. Dar nu... nu cred să mă fi respins cu totul... Nu cred. Nu mai vreau să rabd... Să fie oare adevărat ce mi-a spus un prieten, că vine noaptea pe ascuns un bărbat la dânsa, după ce pe mine mă alungă de cum se înse-rează? Nu, nu-i adevărat, asta-i o minciună, o min-ciună murdară și ticăloasă! Clara e tot atât de nevi-novată pe cât sunt eu de nefericit... M'a respins, m'a alungat din inima ei. Dar mai pot eu oare să trăiesc așa? Nu mai vreau să rabd, nu mai vreau să rabd... Țara mea e cutremurată de o discordie adâncă și eu tânjesc în mijlocul sbuciumului. Nu mai pot!... Când trâmbițele sună și s'aud împușcături, sufletul meu tresare. Dar nu mă simt deloc îndemnat să intru și eu în vâltoare, să iau și eu parte la luptă. În ce stare nenorocită și rușinoasă mă aflu! Mai bine să pun capăt la toate! Zilele trecute m'am asvârlit în apă, m'am scufundat... dar natura înspăimântată a fost mai puternică; am văzut că pot să înot și am scăpat fără să vreau... Cum aş putea să uit vremea când mă iubea, sau când părea că mă iubește? Dece oare fericirea mi-a cutremurat sufletul? Dece oare speranța mi-a mistuit orice bucurie a vieții arătân-du-mi un paradis îndepărtat?... Și sărutarea aceea! Cea dintâi, singura!... Aici a fost, (*pune mâna pe masă*), aici... eram singuri... Se arătase întotdeauna bună și prietenoasă față de mine... În ziua aceea pă-rea că se înduplecă... S'a uitat la mine... mi-am pierdut cumpătul... și deodată i-am simțit buzele pe buzele mele... Și acum? Mori, sărmane! Ce mai șovăi? (*Scoate o sticlură din buzunar*). Nu degeaba te-am furat din trusa medicală a fratelui meu, otru-vă binefăcătoare! Trebuie să-mi stingi dintrodată teama, amăgirea și frigurile morții!

A C T U L II

O PIAȚĂ IN BRUXELLES

(Jetter și un meșter dulgher, starostele breslei)

DULGHERUL : N'am spus eu ? Încă de acum o săptămână, la adunarea breslei, am spus că au să vină vremuri grele.

JETTER : O fi oare adevărat că în Flandra au jefuit bisericile ?

DULGHERUL : Au spart și au prădat tot. N'au lăsat decât pereții goi. Niște haimanale ! Din pricina asta și treburile noastre stau prost. Mai bine era dacă, în liniște și după cuviință, ne-am fi dus și am fi arătat regentei cererile noastre drepte. Așa, acum, dacă vorbim și ne adunăm înseamnă că ne dăm și noi cu răzvrățiții.

JETTER : Da, așa își spune fiecare la început : Ce-ți bagi nasul, că gâtul nu-i nici el departe !

DULGHERUL : Mi-i groază de clipa când calici-me-a o să înceapă să se frământa, gloata adică, toți cei care n'au nimic de pierdut. Aceștia iau drept pretext cererile pe care și noi le rostim și duc țara de râpă.

(*Intră Soest*)

SOEST : Bună ziua, domnilor ! Ce mai nou ? E

adevărat că spărgătorii de icoane se îndreaptă încoace ?

DULGHERUL : Aici nu le dăm voie să se atingă de nimic.

SOEST : Am întrebat pe un soldat care a venit la mine să cumpere tutun. Regenta, oricât ar fi ea de înțeleaptă și de curajoasă, de data asta și-a pierdut cumpătul. Se vede că s'a îngroșat gluma dacă și-a întărit așa de grozav paza în jurul ei. Castelul e bușit de oștire. Se zice chiar că regenta ar avea de gând să fugă din oraș.

DULGHERUL : Ferească Dumnezeu să plece. Dacă stă aici ne apără și pe noi. Și noi avem s'o păzim mai bine decât ofițerașii ei spanioli. Numai drepturile și libertățile noastre să ni le păstreze și noi avem s'o purtăm pe brațe.

(Vine meșterul săpunar)

SĂPUNARUL : Incăierări ! Răzmerite ! Mai mare rușinea ! Lumea fierbe și treburile merg prost ! Stați liniștiți de o parte și băgați de seamă să nu vă ia și pe voi drept răzvrățiți.

SOEST : Poftim ! Au sosit și cei șapte înțelepți ai Greciei.

SĂPUNARUL : Știu eu că sunt pe aici mulți care țin într'ascuns cu calviniștii și bârfesc pe episcopi și nu se tem de rege. Inșă un supus credincios, un catolic sincer !...

(Oamenii încep să se strângă și să asculte.

Vine Vansen, conștopistul)

VANSEN : Bună ziua, domnilor ! Ce mai nou ?

DULGHERUL : Nu stați de vorbă cu omul acesta, e soi rău.

JETTER : Nu-i secretarul doctorului Wiets ?

DULGHERUL : A fost el la mai mulți. Intâi a fost conțopist, dar din pricină că se ținea de pozne, patronii, unul după altul, l-au dat afară și acum ciupește și el câte ceva făcând pe notarul și pe avocatul, și pe lângă asta e și bețiv.

(S'adună tot mai multă lume)

VANSEN : Tot sunteți aici adunați, dați-vă mai aproape, ar fi de folos să stăm azi puțin de vorbă.

SOEST : Și eu cred.

VANSEN : Dacă acum am avea puțin curaj și o leacă de minte am putea să sfărâmăm repede lanțurile spaniole.

SOEST : Nu vorbi așa ! Am jurat credință regelui.

VANSEN : Și regele ne-a jurat nouă ! Nu uitați asta !

JETTER : Și asta-i o vorbă ! Să-ți auzim părerea.

CĂȚIVA OAMENI : Da, da, s'ascultăm ! Asta se pricepe ! Asta-i deștept tare !

VANSEN : Am fost odată în slujbă la un avocat bătrân care avea o mulțime de pergamente și de hrisoave despre așezări străvechi, contracte și drepturi. A avea și cărți foarte rare. Intr'una din ele era și toată vechea noastră orânduire. Se spune acolo că noi, locuitorii din Țările de Jos, am fost la început ocârmiți de prinți, după drepturi, privilegiile și datine. Strămoșii noștri aveau cel mai mare respect față de prințul lor, atunci când el îi ocârmuia așa cum se cuvenea. Dar luau repede măsuri atunci când prințul își lua nasul la purtare. Indată se aduna Sfatul; fiindcă fiecare provincie, oricât de mică, își avea Sfatul ei

DULGHERUL : Mai tacă-ți fleanca ! Asta o știm cu toții demult ! Orice cetățean cunoaște rânduiala legilor, atât cât îi trebuie.

JETTER : Lasă-l să vorbească. Mai aflăm și noi câte ceva.

SOEST : Are dreptate în tot ce zice.

MAI MULȚI : Mai spune ! Mai spune ! Așa ceva nu se aude în fiecare zi.

VANSEN : Așa sunteți voi, cetățenii ! Trăiți de pe o zi pe alta. Și așa cum ați moștenit meseria voastră dela părinți, tot așa lăsați și stăpânirea să facă ce-i place. Nu vă întrebați și voi care e datina, ce spune istoria și ce drepturi are un regent. Și din pricină că vă lăsați așa, v'au pus spaniolii juvățul de gât.

SOEST : Dar cine stă să se mai gândească la așa ceva ? Fiecare se îngrijește numai să aibă ce mânca !

JETTER : Blestemat lucru ! Dece nu vine nimeni să ne spună ce trebuie, atunci când trebuie ?

VANSEN : Iată, vă spun eu acum. Regele Spaniei, care printr'o întâmplare a pus mâna pe toate provinciile Țărilor de Jos, nu trebuie să le ocârmuiască altfel decât prinții cei mărunți care le stăpâneau odinioară. Pricepeți ?

JETTER : Mai lămurește-ne nițel.

VANSEN : Păi e limpede ca lumina zilei. Trebuie sau nu să fiți judecați după obiceiul ținutului vostru ? Așa este sau nu ?

UN CETĂȚEAN : Da, așa-i !

VANSEN : Cei din Bruxelles au alte datine decât cei din Anvers și cei din Anvers alte datine decât cei din Gand. Așa-i sau nu ?

VOCI : Da, așa-i !

VANSEN : Dar dacă lăsați lucrurile să meargă așa, aveți s'o pățiți și mai rău. Rușine ! Ceeace n'a putut să facă Carol Temerarul, nici Frederic cel Vi-teaz, nici Carol al cincilea, face acum Filip cu ajutorul unei femei.

SOEST : Da, da. Prinții cei vechi au încercat și ei.

VANSEN : Da, firește! Numai că strămoșii noștri stăteau de veghe! Cum se supărau pe vreun domnitor, prindeau pe fiul și moștenitorul acestuia, îl puneau la po-preală și îi dădeau drumul numai în schimbul celor mai bune condiții. Părinții noștri erau oameni, nu șagă! Știau ce li se cuvine. Pe ce puneau mâna, nu mai lăsau! Vrednici oameni! De asta sunt și privilegiile noastre atât de limpezi și libertățile noastre atât de bine statornicite!

SĂPUNARUL : Ce tot vorbiți de libertăți?

OAMENI DIN POPOR : Da, da, libertățile noastre, privilegiile noastre! Mai spune-ne ceva despre privilegiile noastre!

VANSEN : Mai ales noi, cei din Brabant, deși toate provinciile au fiecare avantajele lor, noi suntem cei mai bine înzestrați. Le-am citit pe toate.

SOEST : Ia spune!

JETTER : S'auzim!

UN CETATEAN : Spune, te rog!

VANSEN : Întâi și'ntâi scrie așa : Ducele de Brabant trebuie să ne fie domnitor bun și credincios nouă.

SOEST : Bun! Chiar așa scrie?

JETTER : Credincios nouă? E adevărat?

VANSEN : Așa cum vă spun. Are și el îndatoriri față de noi, așa cum și noi avem față de el. Al doilea: El nu trebuie în niciun chip să se folosească de forță sau de samavolnicie față de noi, nu trebuie să dea semne de samavolnicie și nu trebuie nici măcar să se gândească să îngăduie cuiva să fie samavolnic față de noi.

JETTER : Frumos! Frumos! Să nu se folosească de...

SOEST : Nici semne să nu dea.

ALTUL : Și nici măcar să se gândească să îngăduie... Asta-i mai însemnat decât toate. Să nu îngăduie nimănui, în niciun chip.

VANSEN : E scris negru pe alb.

JETTER : Fă-ne și nouă rost de cartea asta.

UN CETATEAN : Da, trebuie s'o avem și noi.

ALȚII : Cartea ! Cartea !

ALTUL : Să mergem cu cartea la regentă !

ALTUL : Și să vorbești dumneata, că ești învățat !

SAPUNARUL : O, ce nătărăi !

ALȚII : Mai spune ceva din carte !

SAPUNARUL : Dacă mai spune o vorbă, îi trag una de-i sar măselele din gură !

OAMENI DIN POPOR : Să nu cumva să s'atingă cineva de dânsul ! Mai spune-ne ceva despre privilegiu ! Mai avem și altele ?

VANSEN : Multe și foarte bune și foarte folosite. Mai stă scris așa : Domnitorul nu poate să mărească veniturile sau numărul clericului fără încuviințarea nobilimii și a sfaturilor breslelor. Și băgați bine de seamă ! Nici orânduiala țării nu poate s'o schimbe.

SOEST : Așa ? Scrie așa ?

VANSEN : Am să v'arăt așa cum e scris de două, trei sute de ani.

CETAȚENI : Și noi să-i răbdăm pe episcopii cei noi ? Nobilimea trebuie să ne apere ! Pornim răscoala.

ALȚII : Și noi lăsăm Inchiziția să bage groaza în noi !

VANSEN : Vina e a voastră !

POPORUL : Dar îl avem pe Egmont ! Il avem și

pe principele de Orania! Ei au grijă de binele nostru!

VANSEN: Frații voștri din Flandra au și început să facă treabă bună.

SĂPUNARUL: Câine ce ești!

(Il lovește)

CĂȚIVA CETĂȚENI *(se împotrivesc, strigă)*: Ce, și tu ești spaniol?

UN CETĂȚEAN: Cum? Să dai în omul ăsta cum-secade!

ALTUL: Un om învățat ca el!

(Se reped la săpunar)

DULGHERUL: Pen'ru Dumnezeu, astâmpărați-vă!

(Se mai bagă și alții)

DULGHERUL: Dar, bine, oameni buni, ce v'a apucat?

(Copiii șuieră, aruncă cu pietre, asmut câinii. Târgoveții stau și privesc. Mulțimea se înghesue. Unii umblă liniștiți încoace și încolo, alții răcnesc și se bucură)

UN GRUP DE CETĂȚENI: Libertate și privilegii! Privilegii și libertate!

(Vine Egmont cu suita)

EGMONT: Liniște, oameni buni! Ce este? Liniște! Despărțiți-i!

DULGHERUL: Ați venit ca un înger din cer, domnule conte! Tăcere! Ce, nu vedeți? Contele Egmont! Salutați pe contele Egmont!

EGMONT: Cum, și aici? Ce v'a apucat, cetățeni, să vă încăierați între voi? Nici chiar aici, în apropierea înaltei noastre regente, nu încetează nebunia asta? Imprăștiati-vă și duceți-vă la treburile voastrel

E semn rău dacă stați degeaba în zilele de lucru. Ce a fost aici?

(Zarva se potolește și toți s'adună împrejurul lui).

DULGHERUL : S'au luat la bătaie pentru privilegiile lor.

EGMONT : Pe care au să și le mai dărâme singuri dacă sunt zurbagii. Și voi, ceilalți, cine sunteți? Înți păreți oameni la locul vostru.

DULGHERUL : Asta-i și silința noastră.

EGMONT : Ce meserie ai?

DULGHERUL : Dulgher și starostele breslei.

EGMONT : Și dumneata?

SOEST : Mămular.

EGMONT : Dumneata?

JETTER : Croitor.

EGMONT : Imi aduc aminte de dumneata, ai făcut livrele pentru oamenii mei. Te cheamă Jetter.

JETTER : Mare cinste pentru mine că vă aduceți aminte.

EGMONT : Pe un om pe care l-am văzut și cu care am vorbit nu-l uit niciodată... Și acum, oameni buni, lăsați zarva ! Sunteți și așa destul de rău văzuți. Nu-l mai întărâtați pe rege, fiindcă, la urma urmei, tot el are puterea în mână. Un cetățean așezat și harnic, care-și câștigă pâinea în chip cinstit, găsește peste tot atâta libertate câtă îi trebuie.

DULGHERUL : Vai, bine ziceți ! Vedeți, tocmai ăsta e necazul nostru ! Tot felul de pungăși, de bețivi și de leneși care, să mă ierte domnul conte, se împuțesc de trândăvie și care, de flămânzi ce sunt, țipă după privilegii, ademenesc cu minciuni pe cască-gură și pe cei lesne'ncrezători și pentru o cană cu bere stârnesc încăierări și răzmerițe care nenorocesc niți

de oameni. Lor, tocmai asta le convine. Noi ne păzim prea bine casele și lăzile noastre cu bani și atunci dumnealor caută să aprindă focul și să ne alunge din ce e al nostru.

EGMONT : Vi se va da tot sprijinul. S'au luat măsuri pentru ca răul să fie preîntâmpinat în chip energetic. Impotriviți-vă învățăturii străine și nu credeți cumva că privilegiile se întăresc prin răscoale. Stați frumos pe la casele voastre. Nu le dați voie să se adune în cete pe uliți. Oamenii cuminți pot face multe.

(Între timp, grosul mulțimii s'a împrăștiat)

DULGHERUL : Mulțumim Excelenței Voastre, mulțumim pentru sfaturile bune. Vom face tot ce ne va sta în putință. *(Egmont pleacă)*. Ce nobil cumsecade ! Adevărat fiu al Țărilor de Jos ! Nimic spaniol într'însul !

JETTER : Ce bine ar fi dacă l-am avea regent ! Toți l-ar urma bucuroși !

SOEST : Nu vrea regele. Pune în slujbe numai oameni de-ai lui.

JETTER : I-ai văzut haina ? După moda cea nouă, croială spaniolă.

DULGHERUL : Chipeș senior !

JETTER : Ce bună bucățică ar fi gâtul lui pentru un călău !

SOEST : Ce, ești nebun ? Ce ți-a venit ?

JETTER : Destul de prost când îi trec cuiva prin cap asemenea gânduri. Dar așa sunt eu. Când văd câte un gât subțire și frumos, trebuie să mă gândesc numaidecât și fără să vreau că ar fi bun de retezat. Afurisite execuții ! Nu-ți mai ies din cap. Când văd băeții cum înnoată și când zăresc vreo spinare goală, îndată mi-aduc aminte de zecile de oameni pe care i-am văzut bătuți cu vergile. Dacă mă întâlnesc cu

vreun burtoș, îl și văd tras în țeapă. Noaptea, în vis, îmi tremură toate oasele. Nu mai am nicio clipă veselă. Am uitat de orice bucurie, de orice glumă. Acele chipuri cumplite nu-mi mai ies din minte.

ACASĂ LA EGMONT

(Secretarul stă la o masă plină de hârtii. Se ridică agitat)

SECRETARUL : Tot nu vine ! Și de două ceasuri aștept, cu pana în mână, cu hârtiile în față. Și tocmai astăzi aș vrea să plec mai devreme. Stau ca pe jă-ratic. Abia pot să stau locului de nerăbdare. Înainte de-a pleca mi-a spus : „Intr'un ceas sunt aici“. Și nu vine. Sunt atâtea de făcut încât nici la miezul nop-ții n'am să fiu gata. E drept că-mi trece multe cu vederea. Mai bine ar fi mai sever și mi-ar da drumul la timp. Aș putea să-mi rânduiesc mai bine treburile. Dela regentă a plecat de două ceasuri. Cine știe pe cine a mai întâlnit pe drum !

(*Intră Egmont*)

EGMONT : Cum stăm ?

SECRETARUL : Sunt gata, trei curieri așteaptă.

EGMONT : M'ai așteptat cam mult ; văd asta după fața ta.

SECRETARUL : Ca să îndeplinesc ordinele domniei voastre, aștept oricât. Iată hârtiile.

EGMONT : Dona Elvira are să se supere pe mine când are să audă că te-am ținut atât.

SECRETARUL : Glumiți.

EGMONT : Nu, nu. Nu te rușina. Ai gust bun, E

drăguță. Și îmi convine și mie ca tu să ai o prietenă la palat. Ce spun scrisorile ?

SECRETARUL : Multe și nimic îmbucurător.

EGMONT : E bine că bucuria o avem acasă și nu trebuie s'o așteptăm dinafară. Au venit multe ?

SECRETARUL : Destule, și trei curieri așteaptă.

EGMONT : Incepe ! Dar numai ce trebuie !

SECRETARUL : Toate trebuie.

EGMONT : Atunci ia-le pe rând, dar repede !

SECRETARUL : Căpitanul Breda trimite un raport despre ce s'a mai întâmplat în Gand și prin împrejurimi. Răscoala s'a potolit în mare parte.

EGMONT : Scrie, desigur, că s'au mai întâmplat necuviințe și fapte îndrăznețe.

SECRETARUL : Da, se mai întâmplă multe.

EGMONT : De acestea poți să mă scutești.

SECRETARUL : Au mai fost prinși șase inși care la Verwich au sfărâmat statuia Sfintei Fecioare. Intrebă dacă trebuie să-i spânzure ca și pe ceilalți.

EGMONT : M'am săturat de spânzurători. Să-i bată bine cu biciul și să le dea drumul.

SECRETARUL : Sunt și două femei. Să le bată și pe ele ?

EGMONT : Să le mustre și să le lase.

SECRETARUL : Brink, din compania lui Breda, vrea să se însoare. Căpitanul crede că nu-i veți da voie. Scrie că sunt atâtea femei în urma oștirii, încât atunci când vom porni nu va mai fi o oaste în marș, ci o șatră de țigani.

EGMONT : Acestuia îi mai dau voie ! E un băiat chipeș. M'a rugat să-i dau voie încă de pe când eram acolo. Dar de acum înainte nu mai dau voie nimănui, oricât mi-ar părea de rău de bieții oameni, care sunt

destul de chinuiți ca să le mai refuzi și plăcerea asta.

SECRETARUL : Doi oameni de-ai domniei-voastre. Seter și Hart, și-au bătut joc de o fată, fiica unui birtaș. Au prins-o singură și ea n'a avut cum să se apere.

EGMONT : Dacă-i fată cinstită și au siluit-o, atunci trei zile în șir să fie bătuți cu vergile și dacă au vreo avere să se ia din ea atâta cât trebuie ca să se facă o zestre fetel.

SECRETARUL : Un învățător dintre aceia străini a intrat pe furiș în Comines și a fost descoperit. Se jură că vrea să plece în Franța. După rânduială trebuie să i se taie capul.

EGMONT : Să-l ducă, fără mult zgomot, la graniță și să-i spună că a doua oară nu mai scapă.

SECRETARUL : O scrisoare dela intendentul domniei-voastre. Scrie că nu prea are ce încasa și că săptămâna asta cu greu va putea trimite suma cerută. Răscoala a răsturnat toate.

EGMONT : Banii trebuie trimiși ! Să facă tot ce-l stă în putință și să-i strângă !

SECRETARUL : Spune că va face tot ce poate și că pe Raymond, care de atâta vreme vă datorează niște bani, are să-l dea în judecată ca să fie închis.

EGMONT : Doar a făgăduit că va plăti.

SECRETARUL : Ultima oară el singur a spus că peste două săptămâni.

EGMONT : Să-l mai lase două săptămâni și după aceea să-l dea în judecată.

SECRETARUL : Bine faceți. Nu-i neputință, e rea voință. Va plăti când va vedea că nu glumiți. Mai spune intendentul că vrea să oprească pensia pe jumătate de lună soldaților bătrâni, văduvelor și tuturor celor cărora le acordați o pensie. În acest timp s'ar putea face ceva. Și ei să facă cum or putea.

EGMONT : Ce să facă ? Oamenii au mai mare nevoie de bani decât mine. Să-i lase așa cum sunt.

SECRETARUL : Atunci de unde porunciți să ia banii ?

EGMONT : Asta e treaba lui. I s'a spus doar și în scrisoarea precedentă.

SECRETARUL : Tocmai de asta face propuneri.

EGMONT : Propunerile nu sunt bune. Să se gândească la altceva. Să facă propuneri care să poată fi primite și, în primul rând, să facă rost de bani.

SECRETARUL : Am adus iarăși scrisoarea contelui Oliva. Iertați-mă că vă aduc aminte. Bătrânul merită, înaintea tuturor, un răspuns amănunțit. Voiți să-i scrieți chiar domnia-voastră. Vă iubește ca un tată.

EGMONT : Nu mai ajung să-i scriu. Și dintre toate lucrurile care-mi sunt urâte, cel mai urît îmi este scrisul. Tu îmi imiți slova foarte bine ; scrie în numele meu. Acum îl aștept pe Orania. N'am timp să-i scriu lui Oliva. Și vreau și eu să-i răspundem ceva care să-i alunge îndoielile.

SECRETARUL : Spuneți-mi numai cam ce-ați vrea să-i scrieți. Chiar acum vreau să fac răspunsul și să vi-l arăt. Am să-l scriu în așa fel încât chiar și la tribunal să poată trece că-i scris de mâna domniei-voastre.

EGMONT : Dă-mi scrisoarea. (*După ce s'a uitat în scrisoare*) : De treabă bătrân ! Oare tot așa de chibzuit ai fost tu și în tinerețe ? Nu te-ai urcat niciodată pe un parapet ? În băătăii ai rămas oare în urmă, așa cum ne sfătuește înțelepciunea ? Câtă grijă are de mine ! Vrea să mă vadă viu și fericit și nu știe că un om care trăiește pentru ca să-și scape viața este mort demult... Scrie-i să fie fără grijă. Fac lucrurile așa cum trebuie. Am să mă apăr când va fi nevoie. Trecerea pe care o are la Curte s'o întrebuințeze în

favoarea mea și să fie sigur că-i păstrez toată recunoștința.

SECRETARUL : Numai atât ? O, el așteaptă mai mult.

EGMONT : Ce să-i mai spun ? Dacă vrei să scrii mai multe vorbe, scrie cât vrei. Totul se învârteste în jurul unui singur punct și anume că trebuie să trăiesc așa cum nu pot să trăiesc. Fericirea mea este să fiu vesel, să iau ușor lucrurile, să trăiesc repede. Și nu schimb asta cu liniștea unui cavou. Pentru felul spaniol de viață n'am nicio picătură de sânge în vine. Și n'am niciun chef să-mi măsoar pașii după noua cadență chibzuită dela Curte. Ce ? Trăiesc numai ca să mă gândesc la viață ? Trebuie oare să nu mă bucur de clipa de față numai pentru ca să fiu sigur de clipa care vine ? Și pe aceasta s'o gust iarăși numai cu griji și cu necazuri ?

SECRETARUL : Vă rog nu fiți atât de scurt și de aspru cu bătrânul. Sunteți cu toată lumea atât de prietenos ! Spuneți-mi o vorbă plăcută care să-l liniștească. Ați văzut cu câtă grije scrie, cât de ușor vă atinge.

EGMONT : Și totuși, atinge mereu coarda asta. Știe de multă vreme cât urăsc eu aceste sfaturi. Te fac mai mult să greșești; nu ajută cu nimic. Și dacă aș fi somnambul și m'aș plimba noaptea pe marginea primejdioasă a unui acoperiș, ar fi oare prietenesc lucru să mă strigi pe nume și să-mi dai sfaturi, să mă trezești și să mă omori ? Lasă-l pe fiecare să meargă pe drumul lui, să se apere cum pōate.

SECRETARUL : Nu se cuvine să fiți îngrijat, însă cine vă cunoaște și vă iubește...

EGMONT (*uitându-se în scrisoare*) : Pomenește iarăși de toate vechile povești pe care, într'o seară, la un pahar de vin, le-am născocit și le-am spus cu

uşurinţă şi cu voie bună. Şi vorbeşte de concluziile şi dovezile care s'au tras din aceste născociri şi s'au împrăştiat apoi prin tot regatul. Bun! Va să zică am pus să se brodeze pe mânecile slujitorilor mei tichii şi haine de măscărici şi am prefăcut această zănatică podoabă într'un mănunchi de săgeţi; un simbol şi mai primejdios pentru toţi aceia care vor să găsească neapărat un tâlc acolo unde nu-i niciun tâlc. În clipe de veselie am primit şi am scornit cutare şi cutare năzdrăvănie. Sunt vinovat că un cârd de nobili cu desagi de cerşetor şi cu o poreclă pe care şi-au dat-o singuri, s'a dus la rege să-i aducă aminte, cu batjocoritoare umilinţă, care este datoria lui. Sunt vinovat... de ce mai sunt vinovat? O farsă de carnaval este o crimă de înaltă trădare? Trebuie să invidiezi peticele pestriţe cu care un suflet tânăr, o închipuire înflăcărată, acoperă biata goliciune a vieţii noastre? Şi dacă luaţi viaţa în serios, ce-i cu asta? Dacă dimineaţa nu ai nicio bucurie, şi seara nicio nădejde, face oare să te mai îmbraci şi să te mai desbraci? Soarele îmi străluceşte azi pentru ca eu să cuget la ce eace a fost ieri, ca să ghicesc şi să combin ceace nu se poate ghici şi combina, adică soarta zilei de mâine? Scuteşte-mă de asemenea consideraţii. Le las pe seama şcolarilor şi a curtenilor. N'au decât să-şi bată capul şi să cerceteze, să umble şi să se strecoare, să ajungă unde pot şi să prindă ce pot... Dacă poţi întrebuinţa ceva din toate acestea în așa fel încât epistola ta să nu ajungă cât o carte, atunci e bine. Bătrânul dă prea multă importanţă tuturor lucrurilor. Tot așa, un prieten care ne-a ținut câțva timp de mână ne-o mai strânge încă odată cu putere înainte de a o lăsa.

SECRETARUL : Iertați-mă, dar unui om care merge pe jos îi vine amețală când vede pe altul trecând în trăsură în goana cailor.

EGMONT : Copil ce ești ! Nu mai vorbi așa ! Bi-cuiți parcă de niște duhuri nevăzute, caili solari ai timpului aleargă trăgând caleașca ușoară a soartei noastre și nouă nu ne mai rămâne altceva decât să ținem sdravăn hăturile în mâini și să cârmim roțile când în stânga, când în dreapta, ferindu-ne când de-o prăpastie, când de-o stâncă. Incotro mergem ? Cine știe ? Deabia mai știm de unde am pornit.

SECRETARUL : O, domnule conte !

EGMONT : Sunt sus și pot și trebuie să urc și mai sus. În mine simt nădejde, voință și putere. N'am ajuns încă la capătul dezvoltării mele. Și când voi ajunge sus, vreau să stau în chip temeinic, nu cu frică. Dacă e vorba să cad, atunci să mă prăbușesc în adâncuri un trăsnet, o furtună, fie chiar un pas greșit. Voi zăcea acolo împreună cu alte mii de prăbușiți ca și mine. Niciodată n'am refuzat ca, împreună cu bunii mei camarazi de război, să arunc sortii însânge-rați pentru un câștig mărunț ; și să fiu sgârcit acum, când e vorba de prețul vieții ?

SECRETARUL : O, domnule conte ! Nici nu știți ce vorbe spuneți ! Dumnezeu să vă păzească !

EGMONT : Strânge-ți hârtiile. Vine Orania. Pregătește tot ce trebuie pentru ca să plece curierii înainte de închiderea porților. Pentru celelalte mai este timp. Scrisoarea către conte las-o până mâine dimineață. Nu mai întârzia și du-te la Elvira. Salut-o din partea mea. Caută de află ce face regenta. Nu cred că se simte bine, deși se preface.

(Secretarul iese. Intră principele de Orania)

EGMONT : Bine ai venit, Orania. Pari îngândurat.

ORANIA : Ce spui de convorbirea noastră cu regenta ?

EGMONT : N'am găsit nimic neobișnuit în felul

cum ne-a primit. Am mai văzut-o și altădată așa. Mi s'a părut că nu se simte bine.

ORANIA : N'ai observat că era mai tăcută decât de obicei? La început a încuviințat atitudinea noastră față de noua răscoală a poporului. Pe urmă a spus că întâmplările acestea apar într'o lumină falsă. Apoi s'a întors la vechea ei temă obișnuită : că felul ei binevoitor de a se purta și prietenia ei față de noi, cei din Țările de Jos, n'a fost îndestul de prețuită și că a fost privită cu ușurință, că lucrurile nu merg așa cum ar fi de dorit, că ea are să ostenească și că regele va trebui să ia alte măsuri. N'ai auzit ?

EGMONT : Nu tot. Mă gândeam la altceva. E femeie, dragă Orania, și femeile ar vrea ca totul să se plece supus sub blândul lor jug, ca fiecare Hercule să-și lepede pielea de leu și să toarcă lângă ele. Ar vrea, fiindcă sunt pașnice, ca frământarea de care e cuprins un popor, furtuna pe care niște puternici adversari o ațâță unii împotriva altora să se potolească prin câteva vorbe prietenești și cele mai potrivnice elemente să se împace la picioarele lor într'o dulce armonie. Așa e și ea. Și fiindcă nu poate izbuti, nu mai are altă cale decât să se supere, să se plângă de nerecunoștința și de necumințenia oamenilor, să amenințe cu perspective cumplite de viitor și să amenințe... că vrea să plece.

ORANIA : Nu crezi că de data asta are să-și aducă la îndeplinire amenințarea ?

EGMONT : Nicidecum ! De câte ori n'am văzut-o gata de plecare ! Unde să plece ? Aici e ca și o regină. Crezi tu că i-ar plăcea să-și depene zilele fără niciun rost la Curtea fratelui ei ? Sau să se ducă în Italia și să se ocupe cu vechi chestiuni de familie ?

ORANIA : Tu n'o crezi în stare să ia această hotărâre fiindcă ai văzut-o șovăind, fiindcă ai văzut-o

dând înapoi. Totuși, se gândește la asta de multă vreme. Și acum, împrejurări noi o împing spre o hotărîre pe care a tot amînat-o. Dacă pleacă? Și dacă regele trimite pe altcineva?

EGMONT: Are să vină și acela și are să găsească ce să facă. Are să vină cu planuri mari, cu proiecte și idei mari și va vrea să îndrepte totul, să supună și să-i țină în frâu pe toți. Și se va lovi astăzi de un fleac oarecare, mâine de altul, poimîine are să în-tâlnească o piedică în drum, o lună are să și-o petreacă cu proiecte, altă lună va fi necăjit din pricină că nu i-au izbutit planurile și o jumătate de an are să-și bată capul numai cu o singură provincie. Nici pentru dînsul timpul nu va sta în loc și-l va cuprinde amețeala și lucrurile vor merge ca și mai înainte, așa încât el, în loc să cutreiere mările după o anumită linie, va fi bucuros ca în furtuna aceasta să-și poată feri corabla de stînci.

ORANIA: Dar dacă îl vor sfătui pe rege să facă o încercare?

EGMONT: Care anume?

ORANIA: Să vadă ce poate face trupul fără cap.

EGMONT: Cum asta?

ORANIA: Egmont, eu de multă vreme cuget la situația noastră și stau mereu parcă aplecat asupra unei table de șah și nicio mișcare a adversarului n'o socotesc fără însemnătate. Și așa cum unii oameni care au vreme cercetează cu cea mai mare băgare de seamă tainele naturii, eu socotesc că datoria, profesia unui domnitor este să cunoască gândurile și părerile tuturor partidelor. Am motive să mă tem că va izbucni ceva. Regele a lucrat mult timp după anumite principii. El vede acum că n'o scoate la capăt cu ele. Așa dar, ce poate fi mai firesc decât ca el să încerce o altă cale?

EGMONT : Nu cred asta. Când îmbătrânești și vezi că, după atâtea încercări pe care le-ai făcut, tot nu se face ordine în lume, atunci trebuie să te lași păgubaș.

ORANIA : Numai un lucru nu l-a încercat.

EGMONT : Care ?

ORANIA : Să cruțe poporul și să doboare prinții.

EGMONT : Câți nu s'au temut de asta și de câtă vreme ! Nicio grijă !

ORANIA : Altădată a fost numai grijă ; încetul cu încetul s'a făcut bănuială ; și acum e certitudine.

EGMONT : Are regele slujitori mai credincioși decât noi ?

ORANIA : Noi îl slujim în felul nostru. Și între noi putem să mărturisim că știm destul de bine să cum-pănim drepturile regelui cu drepturile noastre.

EGMONT : Dar cine nu face așa ? Li suntem su-puși și ascultători în cecece i se cuvine.

ORANIA : Dar dacă el, acum, își atribue mai multe și numește necredință cecece noi numim păstrarea drepturilor noastre ?

EGMONT : Vom putea să ne apărăm. Să convoace adunarea cavalerilor „Lânei de Aur“ ; vom merge la judecată.

ORANIA : Și ce-ar fi dacă sentința s'ar da înain-tea judecății ? Pedeapsa înaintea sentinței ?

EGMONT : O nedreptate de care Filip nu se va face vinovat ; și o nebunie de care nu-l cred în stare nici pe el, nici pe sfetnicii lui.

ORANIA : Și dacă vor fi nedrepti și nebuni ?

EGMONT : Nu, Orania, așa ceva nu-i cu putință. Cine ar putea să îndrăznească să se atingă de noi ? Să ne închidă ar fi o acțiune neizbutită și fără rost. Nu, nu îndrăznesc ei să ridice atât de sus stindardul

tiraniei. Vântul care ar împrăști vestea asta în țară ar stârni un incendiu cumplit. Și încotro ar vrea ei să meargă? Regele singur nu poate să judece și să condamne în acelaș timp. Să vrea să ne omoare pe la spate? Nu se poate ca ei să vrea acest lucru. Intr'o clipă, tot poporul s'ar uni într'o conspirație cumplită. Dintrodată ar izbucni ura și s'ar declara despărțirea pe vecie de Spania.

ORANIA : Flacărele s'ar întinde peste mormintele noastre și sângele dușmanilor noștri ar curge ca o jertfă zadarnică. Să ne gândim bine, Egmont.

EGMONT : Ce ar putea să facă ?

ORANIA : Ducele de Alba e pe drum.

EGMONT : Nu cred.

ORANIA : Știu sigur.

EGMONT : Regenta spunea că nu știe nimic.

ORANIA : Tocmai asta mă face să fiu convins. Regenta are să-i dea locul. Cunosc cugetul lui de uci-gaș. Aduce și oștire cu dânsul.

EGMONT : Ca să cadă iar pe capul țării ? Poporul are să fie foarte nemulțumit.

ORANIA : Au să pună mâna pe căpetenii.

EGMONT : Nu ! Nu !

ORANIA : Eu zic să ne ducem fiecare în provincia lui. Acolo să ne întărim. Nu va începe lupta pe față.

EGMONT : N'ar trebui să-l salutăm la venire ?

ORANIA : Pierdem vremea.

EGMONT : Și dacă la sosire ne chiamă în numele regelui ?

ORANIA : Să căutăm vreun pretext.

EGMONT : Și dacă stărue ?

ORANIA : Ne scuzăm.

EGMONT : Și dacă ține neapărat să venim ?

ORANIA : Cu atât mai mult nu trebuie să ne ducem.

EGMONT : Și atunci războiul e gata și noi suntem rebelii. Orania, nu te lăsa ademenit de prea multă chibzuință ; eu știu că pe tine frica nu te înduplecă. Gândește-te la ceea ce vrei să faci.

ORANIA : M'am gândit.

EGMONT : Gândește-te, dacă te înșeli, ce vină vei purta : vina celui mai cumplit război care a pustiit vreodată o țară. Impotrivirea ta va fi semnalul care va chema la arme provinciile, care va îndreptăți orice cruzime din partea Spaniei, ce numai atâta așteaptă : un pretext. Tot ce noi am potolit cu atâta trudă va izbucni din nou la semnalul tău și va stârni turburări îngrozitoare. Gândește-te ce se va întâmpla cu orașele, cu nobilimea, cu poporul, cu negustorii, cu țărani, cu breslele ! Și gândește-te ce devastare, câte omoruri ! Pe câmpul de luptă soldatul nu se sperie, când vede cum cade un camarad lângă dânsul. Dar tu vei vedea cum fluviul duce cu el cadavrele cetățenilor, ale copiilor, ale femeilor și te vei gândi cu groază că nu mai știi pe cine aperi, fiindcă vor pieri tocmai aceia pentru a căror libertate ai pornit războiul. Și ce vei simți tu atunci când va trebui să-ți spui : am început lupta pentru ca să mă apăr.

ORANIA : Nu suntem singuri, Egmont. Dacă e bine să ne jertfim pentru popor, atunci tot așa de bine este să ne cruțăm viața pentru dânsul.

EGMONT : Cine se cruță pe el însuși trebuie să-și dea lui însuși de bătut.

ORANIA : Cine se cunoaște pe el însuși poate merge, sigur de sine, oriunde vrea.

EGMONT : Răul de care te temi se va săvârși din vina ta.

ORANIA : E lucru înțelept și vrednic să te împotrivești unui rău inevitabil.

EGMONT : In fața unei primejdii atât de mari, trebuie să ții seama de orice speranță, cât de mică.

ORANIA : Nu mai avem loc nici pentru un pas : prăpastia e chiar la picioarele noastre.

EGMONT : Bunăvoința regelui este o temelie atât de îngustă ?

ORANIA : Îngustă nu, dar șubredă.

EGMONT : Cred că ești nedrept. Nu pot tolera ca cineva să gândească astfel despre dânsul. E fiul lui Carol Quintul și nu poate face o josnicie.

ORANIA : Regii nu fac nimic josnic.

EGMONT : Trebuie să-l cunoști mai bine.

ORANIA : Tocmai cunoașterea asta ne îndeamnă să nu așteptăm o experiență primejdioasă.

EGMONT : Nicio experiență pe care ai curajul s'o faci nu-i primejdioasă.

ORANIA : Ești necăjit, Egmont.

EGMONT : Vreau să văd cu ochii mei.

ORANIA : Ce bine ar fi dacă de data asta ai vedea cu ai mei ! Tu crezi, prietene, că dacă ții ochii deschiși, vezi. Eu plec. Așteaptă sosirea lui Alba și Dumnezeu să te ajute. Poate că refuzul meu te va salva. Poate că balaurul nu vrea să prindă nimic dacă nu ne poate înghiți pe amândoi deodată. Poate că mai întârzie pentru ca să-și poată îndeplini mai bine planurile. Și poate că până atunci vei vedea și tu lucrurile sub adevărata lor înfățișare. Dar atunci, fugi repede, repede, și scapă. Rămâi cu bine. Observă tot cu de-amănuntul : câți soldați are, cum ocupă orașul, ce trupe păstrează regenta, ce gândesc prietenii tăi. Și dă-mi și mie de știre despre toate... Egmont !..

EGMONT : Ce este ?

ORANIA (*luându-l de mână*) : Lasă-te convins !
Vino cu mine !

EGMONT : Ce ? Lacrimi, Orania ?

ORANIA : Un bărbat poate să plângă după un prieten pierdut.

EGMONT : Crezi că sunt pierdut ?

ORANIA : Ești. Gândește-te. Ți-a mai rămas puțină vreme. Rămâi cu bine.

EGMONT (*singur*) : Ce putere au asupra noastră gândurile altuia ! Niciodată nu mi-ar fi trecut așa ceva prin minte ; și iată că temerile omului acestuia au intrat în mine. Nu ! Asta e o picătură străină în sângele meu. Natură, arunc-o afară ! Iar cât despre brazele îngândurate ale frunții, am eu un mijloc plăcut ca să le alung.

A C T U L III

PALATUL REGENTEI

(Margareta de Parma)

REGENTA : Trebuia să mă aștept la asta. Când îți petreci viața muncind și străduindu-te, gândești că faci tot ce este cu putință; dar cel care stă de o parte, se uită și poruncește, crede că pretinde numai atât cât se poate. O, regii ăștia ! Niciodată nu mi-aș fi închipuit că mă va durea așa de mult. E atât de plăcut să domnești ! Să abdică ? Nu știu cum a putut s'o facă tatăl meu. Eu însă vreau s'o fac.

(In fund apare Machiavel)

REGENTA : Vino mai aproape, Machiavel. Mă gândesc la scrisoarea aceasta a fratelui meu.

MACHIABEL : Pot să știu și eu ce cuprinde ?

REGENTA : Vorbe plăcute pentru mine și multă grijă pentru statele lui. Laudă perseverența, sârguința și credința cu care am sprijinit până acum drepturile Majestății Sale în aceste țări. Ii pare rău că poporul neascultător îmi dă atât de lucru. E atât de convins de adâncimea vederilor mele, e atât de extraordinar de mulțumit de felul înțelept în care mă port, încât aproape îmi vine să spun că scrisoarea aceasta este prea frumos scrisă pentru un rege, iar pentru un frate e cu siguranță prea frumos scrisă.

MACHIAVEL : Nu-i întâia oară când îşi arată îndreptăţita sa mulţumire.

REGENTA : Nu, dar e întâia oară când asta e o figură retorică.

MACHIAVEL : Nu vă înţeleg.

REGENTA : Ai să înţelegi. După această introducere, spune : fără trupe, fără o mică armată, voi face aici figură proastă ! Am făcut rău, spune el, că, la dorinţa locuitorilor, n'am recrutat soldaţi din populaţia ţării. Regele e de părere că o garnizoană care îi stă poporului în spate nu-l lasă să facă sărituri prea mari.

MACHIAVEL : Asta ar aţâţa foarte mult spiritele.

REGENTA : Regele însă e de părere — auzi ? — e de părere că un general destoinic, unul care nu ţine seamă de nimic, ar putea isprăvi repede şi cu poporul şi cu nobilimea şi cu târgoveţii şi cu ţăranii. Şi de-aceea trimite acum, cu o armată puternică... pe ducele de Alba.

MACHIAVEL : Alba ?

REGENTA : Dece te miri ?

MACHIAVEL : Aţi spus că „îl trimite“. Desigur că întreabă dacă să-l trimită ?

REGENTA : Regele nu întreabă. Il trimite.

MACHIAVEL : Veţi avea, aşa dar, în slujba domniei voastre un războinic încercat.

REGENTA : In slujba mea ? Vorbeşte deschis, Machiavel.

MACHIAVEL : N'aş vrea să v'o iau înainte cu vorba.

REGENTA : Şi eu aş vrea să mă prefac ! Sunt necăjită, foarte necăjită. Aş prefera ca fratele meu să spună ce gândeşte, decât să iscălească scrisori ceremonioase pe care le compune un secretar de stat.

MACHIAVEL : N'ar trebui oare să-şi dea seama?...

REGENTA : Și îi cunosc pe toți și pe dinăuntru și pe dinafară. Ar vrea să le aibă pe toate netede și curățite. Și fiindcă ei singuri nu pun mâna să curețe, oricine vine cu mătura e un om de încredere. Li văd pe toți, pe rege și pe sfetnicii lui, parc'ar fi brodați pe covorul acesta.

MACHIAVEL : Așa de bine ?

REGENTA : Nimic nu lipsește. Sunt și oameni de treabă printre ei. Rodrigo cel cinstit, care e atât de priceput și de chibzuit, care nu vrea să se înalțe prea sus și totuși nu lasă să cadă nimic. Alonzo cel drept, Freneda sârguinciosul, neclintitul Las Vagas și încă alți câțiva care merg împreună când partidul cel bun vine la putere. Dar iată, colo, Toledanul cu ochii înfundați în cap, cu fruntea lui de fier, cu privirea arzătoare și adâncă, tot mormăie printre dinți și spune că femeile sunt prea bune și îngăduitoare când nu trebuie, și mai spune că femeile călăresc pe cai gata înșeuăți dar nu se pricep să îngrijească de ei și alte glume la fel pe care le-am auzit eu cândva dela domnii aceștia politici.

MACHIAVEL : Ați ales pentru tabloul acesta niște culori foarte potrivite.

REGENTA : Mărturisește, Machiavel, că dintre toate aceste culori cu care desigur aș putea zugrăvi ceva, niciuna nu-i așa de vânătă, așa de neagră ca fierea, cum este culoarea feței lui Alba și cum este culoarea cu care pictează el. Pentru dânsul orice om este vinovat de sacrilegiu și de lèse-maiestate, fiindcă prin această învinuire oricine poate fi imediat tras pe roată, tras în țeapă, sfâșiat în bucăți, ars pe rug. Lucrurile bune pe care le-am făcut eu aici par a fi nimic din depărtare, tocmai pentru că sunt bune. Dar el se agață de orice nemulțumire care a trecut, de orice răscoală care s'a potolit. Și prin fața ochilor regelui

trec atâtea răzvrătiri, atâtea răsmerițe și atâtea grozavii încât își închipue că aici oamenii se mănâncă de vii între ei, în timp ce la noi necuviințele trecătoare ale câtorva neciopliți s'au și uitat demult. Atunci regele începe să-i urască de-a-binelea pe bieții oameni. I se par niște ființe îngrozitoare, niște fiare, niște monștri. Și atunci el recurge la arme și crede că așa se îmblânzesc oamenii.

MACHIABEL : Cred că sunteți prea pornită. Luați lucrurile prea de sus. Nu sunteți tot regentă ?

REGENTA : Știu eu asta. Alba are să vină cu instrucțiuni. Am destulă experiență în ce privește treburile statului ca să știu cum este înlăturat cineva fără să i se ia postul. La început va aduce niște instrucțiuni care vor fi vagi și piezișe. Va lua tot felul de măsuri pentru că are puterea în mână. Și când eu am să protestez, el va pretinde că are anumite instrucțiuni secrete. Când voi cere să le văd și eu, are să mă poarte cu vorba ; dacă am să stărui, are să-mi arate o hârtie care va cuprinde cu totul altceva. Și dacă nu mă voi liniști nici atunci, n'are să mai facă nimic, ca și cum n'aș fi scos nicio vorbă. Și în vremea asta el va face lucruri de care mi-i teamă și va înlătura cecece eu vreau.

MACHIABEL : Aș vrea să vă pot contrazice.

REGENTA : Va ațâța din nou cu asprime și cruzime cecece eu am potolit cu o ne mai pomenită răbdare. Voi vedea cu ochii mei cum piere opera mea și pe deasupra voi mai purta și vina lui.

MACHIABEL : Mai așteptați, Alteță.

REGENTA : Am destulă stăpânire asupra mea ca să fiu liniștită. Poate să vie. Am să-i dau locul înainte ca el să mă înlătore.

MACHIABEL : Așa de repede acest pas important?

REGENTA : E mai greu decât crezi. Cine-i obiș-

mult să domnească, cine e obișnuit să ție în fiecare zi în mâna lui soarta a mii și mii de oameni, se scoboară de pe tron ca într'un mormânt. Dar e mai bine așa decât să trăiești printre oameni ca o fantomă și să revendici un post pe care altul l-a moștenit dela tine, pe care îl ocupă și de care se folosește.

ACASĂ LA CLARA

(Clara, Mama)

MAMA : O dragoste ca a lui Brackenburg n'am mai văzut. Credeam că așa ceva nu se găsește decât în basme.

CLARA (*umblă încoace și încolo prin odaie, fre-donând*) :

*Sufletul îndrăgostit
Numai el e fericit.*

MAMA : Bănuește că umbli cu Egmont dar eu cred că, dacă ai vrea și dacă te-ai purta mai prietenos cu dânsul, te-ar lua și acum.

CLARA (*cântă*) :

*Voios nespus
Dar și mâhnit,
Pe gânduri dus
Neconținut ;
Dorind,
Râvnind
In chinuri grele ;
Chiuind vesel
Până la stele,
Bătut amarnic
De gânduri rele ;
Sufletul îndrăgostit
Numai el e fericit.*

MAMA : Mai lasă cântecul ăsta !

CLARA : Dece nu-ți place ? E un cântec puternic. Am adormit de multe ori cu el un copil mare.

MAMA : Te gândești numai la dragostea ta. N'ar trebui să uiți totul numai pentru un lucru. Pe Brackenburg ar trebui să-l respecti, eu așa îți spun. Poate că odată el te va face fericită.

CLARA : El ?

MAMA : Da, da, are să vie și vremea aceea ! Voi copiii nu vedeți nimic înaintea voastră și nu ascultați sfaturile noastre. Și tinerețea și dragostea, toate au un sfârșit. Și vine o vreme când mulțumești lui Dumnezeu că ai un locșor unde să te aciuezi.

CLARA (*se înfioară, tace o clipă și tresare*) : Mamă, poate să vie vremea aceea și poate să vie și moartea. E cumplit să te gândești... Și dacă vine... atunci... vom face și noi ce vom putea... Să mă lipsesc de tine, Egmont ! (*Cu lacrimi în ochi*) : Nu, nu-i cu puțință, nu-i cu puțință !

(*Intră Egmont, înfășurat în mantie, cu pălăria pe ochi*)

EGMONT : Clara !

CLARA (*tresărind, cu un strigăt*) : Egmont ! (*Se duce repede spre dânsul*). Egmont ! (*Il îmbrățișează și rămâne la pieptul lui*). O, dragul meu, scumpul meu ! Ai venit, în sfârșit !

EGMONT : Bună seara, mamă !

MAMA : Bine ați venit, domnule conte ! Fetița mea era să moară de mâhnire că ați întârziat atâta. Toată ziua a vorbit de dumneavoastră.

EGMONT : Imi dai ceva de mâncare ?

MAMA : Prea multă cinste pentru noi ! Numai să avem ce.

CLARA : Da, sigur, este. N'ai nicio grijă, mamă ! Am pregătit eu tot ce trebuie. Să nu mă spui, mamă !

MAMA : Nu prea e mare lucru !

CLARA : O clipă numai ! Eu mă gândesc așa : când e lângă mine, nu mi-i foame deloc ; nici lui n'ar trebui să-i fie foame când sunt lângă dânsul.

EGMONT : Crezi ?

(Clara dă din picior și se întoarce supărată)

EGMONT : Ce ai ?

CLARA : Cât de rece ești astăzi ! Nici nu m'ai sărutat măcar. Dece îți ții mâinile înfășurate în mantie ca un copil în scutece ? Un soldat și un îndrăgostit nu trebuie să-și ascundă mâinile.

EGMONT : Toate lucrurile la vremea lor, draga mea ! Când soldatul stă la pândă și vrea să afle ceva de la dușman, se strânge în el însuși, se prinde singur în brațe și chibzuește adânc. Și un îndrăgostit...

MAMA : Dar nu vreți să ședeți și să vă scoateți mantia ? Eu mă duc la bucătărie. Când sunteți aici, Clara nu se mai gândește la nimic altceva. Trebuie să vă mulțumiți cu ce găsiți.

EGMONT : Bunăvoința dumitale este cea mai bună mirodenie.

CLARA : Și atunci dragostea mea ce este ?

EGMONT : Tot ce vrei.

CLARA : Aseamăn-o cu ceva dacă poți.

EGMONT : Mai întâi, uite !

(Își aruncă mantia și apare în haine bogate)

CLARA : O !

EGMONT : Acum mâinile mi-s libere.

(O îmbrățișează)

CLARA : Nu, lasă ! Îți strici hainele ! *(Dându-se*

înapoi). Ce minunat! Nici nu-mi vine să mă ating.

EGMONT: Esti mulțumită? Știi că ți-am făgăduit să vin odată în haine de gală.

CLARA: De atunci nu te-am mai rușat. Am crezut că nu vrei... A! uite și „Lâna de Aur“!

EGMONT: Acum ai văzut-o!

CLARA: Impăratul ți-a dat-o?

EGMONT: Da. Cordonul și insignele dau celui care le poartă cele mai înalte drepturi. Nu recunosc pe lume niciun alt judecător pentru faptele mele decât pe Marele Maestru al Ordinului, împreună cu adunarea cavalerilor.

CLARA: O, tu ai putea să lași pe oricine să te judece... Catifeaua e minunată! și broderia! și ceaprazul! Nu știi de unde să începi!

EGMONT: Satură-ți ochii!

CLARA: „Lâna de Aur“! Mi-ai spus povestea ei și mi-ai spus că e o distincție pentru fapte mari și deosebite și pe care o meriți și o capeți cu trudă și cu sârguință. E un lucru de mare preț... pot s'o asemăn cu dragostea ta... Tot așa o port și eu la piept... Și totuși...

EGMONT: Ce vrei să spui?

CLARA: Și totuși nu pot s'o asemăn...

EGMONT: Dece?

CLARA: Eu n'am dobândit-o cu trudă și cu sârguință și n'am meritat-o.

EGMONT: Cu dragostea e altceva. O meriți pentru că n'ai căutat-o... Și de cele mai multe ori o dobândesc tocmai oamenii care nu a'eargă după dânsa.

CLARA: Judeci așa după tine? Despre tine spui aceste vorbe mândre? Tu care ești iubit de toți oamenii!

EGMONT: O, dacă aș fi făcut ceva măcar pentru

ei! Dacă aş putea face ceva pentru ei! Ei au toată bunăvoinţa să mă iubească.

CLARA : Ai fost desigur astăzi la regentă ?

EGMONT : Da, am fost.

CLARA : Eşti bine cu dânsa ?

EGMONT : Cred că da. Suntem prietenoşi şi serviabili unul faţă de altul.

CLARA : Şi în suflet ?

EGMONT : Ii doresc tot binele. Fiecare dintre noi are scopurile lui. Dar nu-i nimic. E o femeie foarte cumsecade, cunoaşte oamenii şi ar putea să vadă lucrurile adânc dacă n'ar fi aşa de bănuitoare. Eu îi dau mult de furcă fiindcă ea caută mereu taine în dosul faptelor mele, şi eu n'am nicio taină.

CLARA : Chiar niciuna ?

EGMONT : Poate totuşi, dar foarte puţine. Orice vin, cu timpul, lasă piatră pe fundul butoiului. Orania însă este pentru dânsa o preocupare şi mai mare şi o problemă mereu nouă. El lasă să se creadă că are întotdeauna ceva de ascuns. Şi ea încearcă mereu să ghicească ce gândeşte şi încotro merge.

CLARA : E prefăcută ?

EGMONT : Dacă-i regentă, mai întrebă ?

CLARA : Nu, voiam să spun : e vicleană ?

EGMONT : Nici mai mult, nici mai puţin decât cineva care vrea să-şi ajungă scopul.

CLARA : Eu n'aş putea să mă descurc în lume. Ea are un suflet de bărbat, nu e ca noi astea care ne în-deletnicim cu cusutul şi cu bucătăria. Ea este puternică, inimoasă, hotărâtă.

EGMONT : Da, aşa este atunci când nu-s treburile prea încurcate. De data asta însă şi-a cam pierdut cumpătul.

CLARA : Cum asta ?

EGMONT : Are și o mustăcioară și uneori o lo-
vește podagra. O adevărată amazoană.

CLARA : O femeie impunătoare ! Eu m'aș sfii să
mă înfățisez la dânsa.

EGMONT : Deobicei nu ești așa de sfioasă... Dar
asta nici n'ar fi teamă ci numai rușine feciorelnică.

*(Clara lasă ochii în jos, îl apucă de mână și se
strânge lângă dânsul)*

EGMONT : Te înțeleg, fetițo dragă ! Poți să-ți ri-
dici ochii !

CLARA : Nu mă întreba nimic. Lasă-mă să te țin
lângă mine. Lasă-mă să mă uit în ochii tăi, să gă-
sesc totul în ei, mângâiere și speranță, și bucurie și
mâhnire. *(Il îmbrățișează și îl privește)*. Spune-mi,
spune ! Nu mai înțeleg ! Tu ești Egmont ? Conte
Egmont ? Marele Egmont, care face atâta vâlvă,
despre care toată lumea vorbește și la care ține toată
țara ?

EGMONT : Nu, Clara, nu sunt eu.

CLARA : Cum ?

EGMONT : Vezi tu, Clara... *(S'așează pe un scaun;
ea îngenunchiază pe un taburet lângă dânsul, cu bra-
țele pe genunchii lui, uitându-se la el)*. Egmont acela
de care vorbești e un Egmont ursuz, neclintit, rece,
un om care trebuie să fie prudent și să-și schimbe fața
când într'un fel, când într'altul. Când lumea îl vede
vesel și voios, el este frământat de gânduri, neînțeles,
încurcat. E iubit de un popor care nu știe ce vrea.
respectat și ridicat în slavă de o mulțime cu care nu
se poate face nimic; înconjurat de prieteni în care nu
se poate încrede; observat de oameni care nu știu cum
ar face să se atingă de dânsul. El lucrează și se tru-
dește, deseori fără scop, de multe ori fără răsplată..

O, nu mă întreba cum trăiește și ce simte acest om. Inșă acesta de aici, Clara, acesta e un om liniștit, sincer, fericit, iubit și cunoscut de o inimă minunată, pe care și el o cunoaște bine și pe care în toată dragostea și încrederea o strânge la inima lui. (*O îmbrățișează*). Acesta e Egmont al tău.

CLARA : Acum pot să mor ! Nu e pe lume bucurie mai mare decât asta.

A C T U L I V

O STRADĂ

(Jetter, Meșterul dulgher)

JETTER : Hei ! Pst ! Hei ! Vecine, o vorbă !

DULGHERUL : Vezi-ți de drum și taci din gură.

JETTER : Numai o vorbă. Nimic nou ?

DULGHERUL : Nimic, decât că n'avem voie să vorbim despre niciun fel de noutăți.

JETTER : Cum asta ?

DULGHERUL : Hai ici lângă perete. Fii cu băgare de seamă. Ducele de Alba, de îndată ce a sosit, a dat un decret în care spune că dacă doi sau trei oameni vor fi prinși stând de vorbă pe stradă, vor fi declarați vinovați de înaltă trădare, scurt, fără nicio anchetă.

JETTER : Vai de mine !

DULGHERUL : Sub pedeapsa închisorii pe viață este oprit să vorbești despre chestiuni de stat.

JETTER : O, libertatea noastră !

DULGHERUL : Și oricine va critica faptele guvernului, va suferi pedeapsa cu moartea.

JETTER : Vai de capetele noastre !

DULGHERUL : Și părinții, copiii, rudele, prietenii, servitorii sunt îndemnați, cu făgăduiala că vor fi bine răsplătiți, să destăinuiască tot ceea ce se petrece în

casă, tribunalului care a fost înființat anume pentru aceasta.

JETTER : Hai să mergem acasă !

DULGHERUL : Iar celor care se vor supune li se făgăduiește că nu se va atinge nimeni de trupul, cinstea și averea lor.

JETTER : Ce mărinimie ! Eu, cum a intrat Ducele în oraș, m'am întristat. De-atunci mi se pare mereu că cerul e acoperit cu o pânză neagră și că s'a lăsat atât de jos încât trebuie să te încovoi ca să nu te lovești de dânsul.

DULGHERUL : Dar de soldați ce zici ? Strașnici ! Cu totul altfel decât răcanii cu care suntem noi obișnuiți.

JETTER : Ptiu ! Îți îngheață inima când îi vezi în marș pe stradă. Drepti ca lumânarea, cu privirile necintite și toți într'un pas. Și când e vreunul de santinelă și treci prin fața lui, parcă ar vrea să te străpungă cu privirea, nu altceva. Și e așa de țeapăn și de ursuz încât ai impresia că vezi postați în toate colțurile numai temniceri. Nu-mi plac deloc. Milițienii noștri erau oameni de treabă; mai ciupeau ei pe ici, pe colo, câte ceva, stăteau cu picioarele rășchirate, cu pălăria pe o ureche, le plăcea să trăiască și lăsau și pe alții să trăiască. Dar aceștia parcă sunt niște mașini în care e câte un drac.

DULGHERUL : Dacă unul din ăștia ar striga: Stai ! și te-ar lua la ochi cu arma, crezi că ai putea să nu stai ?

JETTER : Aș muri pe loc.

DULGHERUL : Hai acasă !

JETTER : Stăm prost de tot. Cu bine !

(*Vine Soest*)

SOEST : Hei, prieteni, camarazi, stați puțin !

DULGHERUL : Sst ! Nu ne mai striga !

SOEST : Știi ?

JETTER : Știm destul !

SOEST : Regenta a plecat.

JETTER : Cum se poate ?

DULGHERUL : Numai ea ne mai apăra.

SOEST : Pe neașteptate și fără să știe nimeni. Nu se putea înțelege cu Ducele. A lăsat vorbă nobilimii că se întoarce. Dar nimeni nu crede.

DULGHERUL : Numai nobilii sunt de vină că au lăsat să vină pacostea asta nouă pe capul nostru. Ar fi putut să se împotrivescă. Privilegiile noastre s'au dus.

JETTER : Pentru Dumnezeu, nu mai vorbiți de privilegii ! Mie îmi miroase numai a execuție ! Soarele nu-și arată fața și ceața pute.

SOEST : A plecat și prințul de Orania.

DULGHERUL : Toți ne-au părăsit.

SOEST : A mai rămas contele Egmont.

JETTER : Slavă Domnului ! Să-i ajute Dumnezeu ! Numai el mai poate să facă ceva !

(*Vine Vansen*)

VANSEN : In sfârșit, găsesc și eu câțiva care încă nu s'au tupilat nicăieri.

JETTER : Fă-ne plăcerea și vezi-ți de drum !

VANSEN : Nu sunteți politicoși.

DULGHERUL : Nu-i timp acum de temenele. Te mănâncă iar spinarea ? Te-ai vindecat așa de repede ?

VANSEN : Un soldat e obișnuit cu rănille. Dacă m'aș fi sinchisit de bătaie, n'aș fi făcut nimic în viață.

JETTER : Poți s'o pățești și mai rău.

VANSEN : Mi se pare mie că din pricina vijeliei

care se apropie, au început să-ți cam tremure mădulele.

DULGHERUL : Ai să vezi tu în curând ce au să simtă mădulele tale, dacă nu te astâmperi.

VANSEN : Bieți șoareci care nu mai pot de spaimă când stăpânul casei a adus o mătă nouă. Doar puțintel mai altfel ; încolo ne vom face mendrele tot așa ca și până acum, n'aveți nicio grijă.

DULGHERUL : Ești o secătură îndrăzneată.

VANSEN : Cumtrè guguman ! Așteaptă mai întâi să vezi ce face Ducele. Motanul acesta bătrân parcă a înghițit până acum draci, nu șoareci, și acum nu poate să-i mistue. Să mai așteptăm. Trebuie și el să mănânce, să bea, să doarmă ca și ceilalți oameni. Mie nu mi-e frică niciodată când privesc bine lucrurile. La început, o ia repede. Pe urmă are să vadă și el că-i mai bun traiul în cămară printre șunci și că e mai bine să doarmă noaptea în liniște decât să prindă în pod câțiva soricei. Li cunosc eu pe guvernatorii ăștia !

DULGHERUL : Uite ce îndrăznește să vorbească ! Dacă mie mi-ar ieși din gură așa ceva, nu m'aș mai socoti o clipă sigur.

VANSEN : Fiți pe pace ! Nici Dumnezeu în ceruri n'are habar de niște viermi ca voi, d'apoi regentul.

JETTER : Gură păcătoasă ce ești !

VANSEN : Știu însă pe alții cărora le-ar prinde mai bine să n'o mai facă pe vitejii și să fie mai prevăzători.

DULGHERUL : Ce vrei să spui ?

VANSEN : Hm ! Mă gândesc la Egmont.

JETTER : Egmont ? Dece ?

VANSEN : Eu sunt un om sărac și aș putea trăi un an întreg din ceeace pierde el într'o singură seară. Și totuși aș merita să-mi dea venitul lui pe un an dacă i-aș împrumuta capul meu măcar un sfert de ceas.

JETTER : Ei, mai las'o ! Părul lui Egmont e mai deștept decât creierul tău.

VANSEN : Da, dar nu atât de șiret. Domnii ăștia nobili sunt primii care cad în capcană. N'ar trebui să fie atât de încrezători.

JETTER : I-auzi palavre ! Un mare senior ca Egmont !

VANSEN : Tocmai din pricină că nu e un croitor.

JETTER : Gură spurcată !

VANSEN : Eu aș vrea ca Egmont să simtă în mădulare măcar un ceas voinția voastră, așa încât să-l apuce tremuriciul și să plece din oraș.

JETTER : Vorbești într'aiurea. Egmont e în tot atâtă siguranță ca și stelele pe cer.

VANSEN : N'ai văzut niciodată o stea care cade ? A pierit cât ai clipi din ochi !

DULGHERUL : Dar cine caută să-i facă vreun rău ?

VANSEN : Cine caută ? Poate ai de gând să-l oprești tu pe acela care vrea să-i facă rău ? Ai să pornești cumva tu răscoala când au să-l închidă ?

JETTER : A !

VANSEN : Sunteți gata cumva să vă puneți ciolanele în joc pentru el...

SOEST : E !

VANSEN, (*imitându-l*) : A ! E ! O ! Rostiți, de mirare, tot alfabetul ! Așa este și așa rămâne ! Dumnezeu să-l păzească !

JETTER : Mă îngrozește nerușinarea dumitale. Un om atât de nobil și de cumsecade să fie amenințat ?

VANSEN : He-hei ! Un ticălos o duce întotdeauna mai bine. Când șade pe banca acuzaților, își bate joc de judecători; când e judecător, face bucuros din orice împrecinat un criminal. Eu am copiat odată un act în care scria cum un judecător a căpătat dela Curte laude

și bani pentru că l-a anchetat pe un om cinstit care era rău văzut și l-a scos vinovat de tot felul de lucruri.

DULGHERUL : Asta-i iarăși o minciună gogonată. Cum poți să scoți dintr'un nevinovat un vinovat ?

VANSEN : Cap sec ! Acolo unde ancheta n'are ce scoate, mai pune ea dela dânsa ! Omul cinstit e nehibzuit, ba chiar și sfidător. La început îl iei mai cu bi- nișorul și omul care e mândru de nevinovăția lui, spune tot, de-a-dreptul, și spune lucruri pe care unul mai pre- văzător le-ar ascunde. Pe urmă inchișitorul din ră- punsuri face iarăși întrebări și pânđește să vadă unde apare o contrazicere cât de mică. Și atunci strânge deodată lațul și bietul om cade în cursă : fie că ici a spus prea mult, fie că dincolo a spus prea puțin, sau că din cine știe ce scăpare din vedere n'a pomenit de cutare amănunt sau că, în sfârșit, a intrat frica în el. Și atunci totul este pus pe roate. Și să mă credeți că o cerșetoare care scormonește după cârpe într'un gu- noi nu lucrează cu mai multă atenție decât un aseme- nea fabricant de vinași care din niște indicii mă- runte, strâmbate, sucite, întortochiate, măsluite, as- cunse sau plăsmuite, meșterește, în sfârșit, o sperie- toare de cârpe și de paie, pentru ca să-și poată spân- zura inculpatul măcar în efigie. Și bietul om să mulțu- mească lui Dumnezeu dacă scapă numai cu atâta.

JETTER : Bre ! Cum îi merge gura !

DULGHERUL : Poate că așa s'o fi întâmplat cu muștele, dar viespile își bat joc de păienjeniișul dumitale.

VANSEN : Asta depinde de păianjen. Iată, de pildă, Ducele de Alba, lung și deșirat cum e, seamănă leit cu un păianjen. Dar nu un păianjen din aceia groși, aceia-s mai pușini veninoși, ci un păianjen subțire și cu picioare lungi, care oricât ar mânca nu se îngrașă și care toarce niște fire subțiri de tot, dar cu atât mai rezistente.

JETTER : Egmont e cavalier al „Lânii de Aur“. Cine are voie să se atingă de dânsul ? Nu poate fi judecat decât numai de semenii lui, numai de adunarea tuturor cavalerilor. Numai gura ta cea rea și cugetul tău cel păcătos te fac să îndrugi asemenea palavre.

VANSEN : Și dacă vorbesc, înseamnă că-i doresc răul ? E un domn foarte cumsecade. La câțiva prieteni de-ai mei, care în altă parte ar fi fost spânzurați, cl le-a dat drumul numai cu o porție bună de vergi la spate. Și acum, plecați, plecați de aici ! Vă sfătuiesc chiar eu. Văd o patrulă care vine'ncoace. Nu prea are aerul că vrea să bea un pahar cu noi. Să așteptăm și să vedem. Am vreo două nepoate și un cumătru cârciumar. Dacă ăștia au să guste cumva din ele și n'au să se împlânzească, atunci să știți că sunt niște dihănu îndrăcite.

PALATUL EULENBURG

Apartmentul Ducelui de Alba

(Silva și Gomez)

SILVA : Ai executat ordinele ducelui ?

GOMEZ : Intocmai așa cum a spus. Patrulele au ordin să se găsească la o oră anumită în locuri deosebite. Până atunci, ca de obicei, vor cutreiera orașul ca să păstreze ordinea. Niciuna nu știe de cealaltă. Fiecare crede că ordinul e numai pentru ea. Așa dar într'o clipă se poate strânge cordonul și toate intrările palatului pot fi ocupate. Știi de ce s'a dat ordinul acesta ?

SILVA : Sunt obișnuit să ascult orbește. Și e ușor să ascuți de duce, pentrucă rezultatul dovedește întotdeauna că el a poruncit bine.

GOMEZ : Bun, bun. De altfel nu-i nicio mirare că

și tu te-ai făcut închis și zgârcit la vorbă ca și dânsul odată ce toată vremea trebuie să stai în preajma lui. Mie mi se pare mai ciudat, fiindcă sunt obișnuit cu slujba după moda italienească, mai ușor. În ce privește credința și ascultarea, eu sunt mai vechi, dar m'am obișnuit să stau de vorbă și să discut. Voi toți sunteți tăcuți și nu știți să trăiți. Ducele seamănă cu un turn fără porți, așa că garnizoana din el ar trebui să aibă aripi. Deunăzi la masă, l-am auzit spunând despre un om vesel și prietenos că e ca o cârciumă proastă, cu o firmă mare ca să ademenească haimanalele, cerșetorii și hoții.

SILVA : Nu ne-a adus încoace fără să ne spună nimic ?

GOMEZ : Da, în privința asta nimic de zis. Negreșit ! Cine a văzut cu câtă pricepere a adus el armata din Italia încoace, apoi a avut ce vedea ! S'a strecurat printre prieteni și dușmani, printre francezi, monarhiști și eretici, printre elvețieni și partizani de-ai Ligii; a păstrat cea mai severă disciplină și a știut să conducă lesne și fără piedici expediția aceasta care era socotită atât de primejdioasă... Am avut ce vedea și ce învăța !

SILVA : Și aici la fel ! E o liniște și o pace ca și când n'ar fi fost nicio răscoală.

GOMEZ : Era destulă liniște și când am sosit noi.

SILVA : În provincii e mai multă liniște acum decât înainte. Și dacă se mai mișcă ici-colo câte unul, se mișcă fiindcă vrea să fugă. Dar cred că și acestora are să li se închidă drumul.

GOMEZ : Abia acum are să-și câștige bunăvoința regelui.

SILVA : Și nouă nu ne rămâne altceva mai bun de făcut decât să ne-o câștigăm pe a lui. Dacă vine regele pe aici, atunci desigur că ducele și cei recomandați de el nu vor rămâne nerăsplățiți.

GOMEZ : Crezi că vine regele ?

SILVA : Se fac atâtea pregătiri, încât e foarte probabil să vină.

GOMEZ : Eu nu prea cred în pregătirile acestea.

SILVA : Oricum, nu vorbi despre asta. Fiindcă chiar dacă cumva regele n'are de gând să vină, atâta cel puțin e sigur: că lumea trebuie să creadă că vine.

(Intră Ferdinand, fiul natural al lui Albu)

FERDINAND : Tatăl meu n'a venit încă ?

SILVA : Il așteptăm.

FERDINAND : Trebuie să sosească prinții.

GOMEZ : Vin astăzi ?

FERDINAND : Da, Orania și Egmont.

GOMEZ *(încet lui Silva)* : Incep să pricep ceva.

SILVA : Ce pricepi păstrează pentru tine.

(Intră Ducele de Alba. Ceilalți se retrag mai în fund)

ALBA : Gomez !

GOMEZ *(înaintând)* : Da, stăpâne !

ALBA : Ai pus străjile și le-ai dat ordinele trebuitoare ?

GOMEZ : Intocmai așa cum ați spus. Patrulele...

ALBA : Bine. Să stai în galerie. Silva îți va spune clipa când vei aduna străjile și vei ocupa intrările palatului. Restul îl știi.

GOMEZ : Da, stăpâne.

(Iese)

ALBA : Silva !

SILVA : Aici sunt.

ALBA : Trebuie să arăți astăzi tot ceea ce am prețuit întotdeauna la tine: curaj, hotărâre, execuție neclintită.

SILVA : Vă mulțumesc că-mi dați prilejul să arăt că sunt tot eu cel de altădată.

ALBA : Indată ce prinții vor veni la mine, du-te repede și arestează-l pe secretarul lui Egmont. Ai luat măsuri ca să fie prinși toți ceilalți care au fost indicați ?

SILVA : Să n'ai nicio grijă. Soarta lor se va împlini, ca o eclipsă de soare, cu strășnicie și punctualitate.

ALBA : Ai pus să fie observați cu de-amănuntul ?

SILVA : Toți. Și Egmont înaintea tuturor. El e singurul care, de când ești tu aici, nu și-a schimbat purtarea. Toată ziua când pe un cal, când pe altul, poștește oaspeți la masă, e mereu vesel și vorbăreț, joacă zaruri, trage la țintă și noaptea pleacă pe furis la drăguța lui. Ceilalți, dimpotrivă, și-au schimbat dintrodată felul de viață. Stau pe acasă și când te duci pe la dâșii parc'ar avea bolnav în casă.

ALBA : Deaceea trebuie lucrat repede până nu se însănătoșesc fără voia noastră !

SILVA : Le-așin eu calea. Așa cum ai dat ordin, îi copleșim cu onoruri și servicii. Li-i frică. Politicește, ne mulțumesc cu sfială și simt că cel mai bun lucru pe care l-ar avea de făcut ar fi să fugă. Dar niciunul nu îndrăznește să facă un pas. Toți șovăie și nu se pot uni. Iar pe cel care ar îndrăzni să tacă singur ceva îl oprește spiritul de castă. Bucuroși ar vrea să scape cu toții de orice bănuială și dau din ce în ce mai mult de bănuie. De pe acum văd cu bucurie că planul tău se îndeplinește pe de-a'ntregul.

ALBA : Mă bucur numai de ceea ce s'a întâmplat până acum. Și chiar și de asta nu mă prea bucur, fiindcă mai rămân mereu multe lucruri care ne dau de gândit și mereu mai este câte ceva de făcut. No-

rocul se încapățânează de multe ori să înobileze ce-
eace e vulgar și nevrednic și să necinstească cu un
rezultat vulgar faptele bine chibzuite. Așteaptă până
vin prinții. Și atunci dă-i ordin lui Gomez să ocupe
străzile iar tu du-te repede și arestează pe secreta-
rul lui Egmont și pe ceilalți care au fost indicați.
După aceea întoarce-te aici și spune fiului meu să-mi
aducă știrea în consiliu.

SILVA: Nădăjduesc că până diseară toate vor fi
îndeplinite.

*(Alba se duce către fiul lui care a stat până acum
în galeria din fund)*

SILVA: Nu-mi vine să mi-o spun, dar speranța mea
se clatină. Mi-i teamă că nu va fi așa cum crede el.
Văd în fața ochilor niște duhuri care, în tăcere și pe
gânduri, cântăresc în talgere negre soarta prinților și
a mii de oameni. Limba cumpenei se mișcă încetisor
încoace și încolo. Judecătorii par să chibzuiască adânc.
În sfârșit, un talger se scoboară și altul se ridică, împ-
pins de încapățânarea soartei; și totul se hotărăște.

ALBA *(către Ferdinand)*: Cum ai găsit orașul?

FERDINAND: Toate sunt la locul lor. Cu aerul
că mă plimb, am luat călare, stradă după stradă.
Străjile domniei tale, bine împărțite, au răspândit o
teamă atât de adâncă, încât nimeni nu mai cutează
să crâcnească. Orașul seamănă cu o câmpie atunci
când de departe fulgeră furtuna; nu mai vezi nicio
pasăre, nicio lighioană care să nu fugă repede spre
vreun adăpost.

ALBA: Altceva n'ai mai văzut?

FERDINAND: L-am întâlnit pe Egmont, călare,
împreună cu alți câțiva. Ne-am salutat. I-am laudat
ca'lul, care era cam sălbatic. Mi-a spus: „Să ne gră-
bim să ne strunim caii, vom avea în curând nevoie

de ei.“ Și mi-a mai spus că are să mă mai vadă astăseară ; la cererea domniei tale, va veni să se sfătuiască cu domnia ta.

ALBA : Da, da, are să te vadă aici.

FERDINAND : Dintre toți cavalerii pe care îi cunosc aici el îmi place cel mai mult. Cred că ne vom împrieteni.

ALBA : Ești mereu grăbit în cecece faci și nu ești destul de prevăzător. Văd mereu în tine ușurința mamei tale, ușurință care a aruncat-o atât de repede în brațele mele. Aparența te face să te grăbești să-ți faci legături primejdioase.

FERDINAND : Mă supun voinței domniei tale.

ALBA : Iert sângelui tău tânăr această ușuratică bunăvoință, această (voințe imprudentă) Numai nu uita lucrul pentru care am fost trimis aici și partea pe care aş vrea s'o iei și tu la cecece am de îndeplinit.

FERDINAND : Amintește-mi și nu mă cruța acolo unde crezi că e nevoie.

ALBA (*după o pauză*) : Ferdinand !

FERDINAND : Da, tată !

ALBA : Orania și Egmont vor veni peste câteva clipe. Nu lua drept neîncredere faptul că deabia acum îți spun cecece trebuie să se întâmple. Orania și Egmont nu vor mai ieși de aici.

FERDINAND : Ce vrei să faci ?

ALBA : S'a hotărât că trebuie arestați. Te miră ? Ascultă ce ai de făcut. Cauzele le vei afla după ce totul va fi gata. Acuma nu mai este timp să ți le explic. Aș vrea să vorbesc cu tine numai despre cecece e măreț și tainic. O legătură trainică ne înlanțue pe amândoi. Imi ești scump și drag. Aș vrea.

să pun în tine totul. N'aş vrea numai să te obișnuiesc să ascuți de ordinele date. Aş vrea să sădesc în tine puterea de-a exprima, de-a porunci, de-a executa. Aş vrea să-ți las o mare moștenire și regelui să-i las în tine un slujitor de mare folos. Aş vrea să te înzestrez cu tot ce am mai bun, așa încât să nu te rușinezi față de frații tăi.

FERDINAND: Cât de îndatorat îți sunt pentru această dragoste pe care numai mie mi-o arăți, în timp ce un imperiu întreg tremură înaintea ta!

ALBA: Ascultă acum ce este de făcut. Indată ce prinții vor veni, toate intrările palatului vor fi ocupate. În privința asta, are ordin Gomez. Silva se va duce în grabă să prindă pe secretarul lui Egmont și pe toți cei care sunt mai suspecti. Tu să ții în ordine străjile la poartă și prin curți. Înainte de toate, pune în camerele de alături oamenii cei mai siguri pe care-i avem. După aceea, să stai în galerie până când se întoarce Silva și atunci intră înăuntru și adu-mi o hârtie oarecare, ca semn că el a îndeplinit ce avea de făcut. Pe urmă du-te în anticameră și stai acolo până pleacă Orania. Ia-te după el. Eu îl țin aici pe Egmont sub pretext că aş avea să-i mai spun ceva. Când Orania a ajuns la capătul galeriei, cere-i să-ți dea sabia, chiamă straja și închideți-l repede, e cel mai primejdios dintre toți. Iar eu am să-l arestez aici pe Egmont.

FERDINAND: Ascult, tată. Pentru prima oară o fac cu inima grea și cu îngrijorare.

ALBA: Îți iert asta. E cea dintâi zi mare pe care o trăiești.

(Intră Silva)

SILVA: O stafetă din Anvers. Scrisoare dela Orania. Nu vine.

ALBA : Așa spune stafeta ?

SILVA : Nu, inima mea mi-o spune.

ALBA : Prin tine vorbește geniul meu cel rău. *(După ce citește scrisoarea, face semn celorlalți doi care se retrag în galeria din fund. Rămâne singur în față)*. Nu vine! Amână până la ultima clipă și nu vrea să spună ca vrea. Indrăznește să nu vină! De data asta deci, împotriva oricărei presupunerii, înțeleptul a fost destul de înțelept ca să nu fie înțelept! Ceasornicul își urmează drumul. Încă puțin mai are de mers arătătorul și o mare operă se va îndeplini sau nu va izbuti, și dacă nu va izbuti acum, nu va izbuti niciodată; fiindcă este ceva care nu mai poate fi încercat a doua oară și nu poate fi ascuns. Am chibzuit totul bine și de multă vreme, m'am gândit și la cazul acesta și am hotărât ceea ce trebuie făcut și în acest caz. Iar acum, când e vorba să trec la fapte, nu mă pot opri să nu cântăresc din nou tot ce e pentru și tot ce e contra. E bine să-i prind pe ceilalți dacă pe el nu-l pot prinde? Să amân lucrurile și să-l las pe Egmont cu ai lui și cu atâția alții pe care acum, poate chiar astăzi, îi am în mâinile mele? Așa dar, soarta te învinge și pe tine, tu care ești de neînvins? Câtă chibzuială! Câtă pregătire! Ce plan mare și frumos! Și cât de aproape era nădejdea de țelul ei! Și acum, în clipa decisivă, te vezi deodată între două rele. Intinzi mâna în viitorul întunecat ca într-o urnă cu sorți: ceea ce apuci în mână e încă împăturit și nu știi: izbândă este, sau greșeală! *(Trage cu urechea ca și când ar auzi ceva și se duce la fereastră)*. El este! Egmont! Atât de sprinten te aduce calul și nu se sperie nici de mirosul de sânge, nici de duhul cu sabia scoasă care te 'ntâmpină la poartă! Descaleci! Acum ești cu un picior în groapă! Acum ești cu amândouă! Da, da, desmiardă-l, bate-l

pe grumaz : e cea din urmă oară când îl desmierzi pentru că te-a slujit cu vrednicie ! Nu-mi mai rămâne de ales. Atât de orbit cum este acum, Egmont nu-mi va cădea în mână a doua oară ! Veniți încoace !

(Ferdinand și Silva vin repede)

ALBA : Faceți așa cum am poruncit. Nu-mi schimb hotărîrea. Il țin cum voi putea aici pe Egmont, până când îmi aduci știrea dela Silva. Pe urmă stai pe aproape. Soarta îți răpește și ție marele merit de a fi arestat cu mâna ta pe cel mai mare dușman al regelui. *(Către Silva)* : Du-te repede ! *(Către Ferdinand)* : Du-te și-l întâmpină.

(Alba rămâne singur câteva clipe plimbându-se tăcut încolo și încoace)

(Intră Egmont)

EGMONT : Am venit să aflu care sunt ordinele regelui și să aflu ce servicii cere dela fidelitatea noastră care este veșnic neclintită.

ALBA : Regele dorește, înainte de toate, să audă părerile domniei voastre.

EGMONT : Despre ce anume ? Vine și Orania ? Credeam că-l voi găsi aici.

ALBA : Imi pare rău că lipsește de lângă noi în aceste clipe hotărîtoare. Regele dorește să afle cum credeți că s'ar putea liniști iarăși provinciile acestea. El nădăjduște că veți conlucra din toate puterile la potolirea răscoalelor și la restabilirea totală și durabilă a ordinei în provinciile Țărilor de Jos.

EGMONT : Domnia voastră puteți ști mai bine decât mine că pe aici este destulă liniște și că era încă și mai multă până a nu veni soldații aceștia noi care au băgat iarăși spaima în oameni.

ALBA : S'ar părea că vrei să spunei că ar fi fost mult mai bine dacă regele nu m'ar fi pus în situația de a vă cere părerea.

EGMONT : Vă rog ! Dacă regele trebuia să trimită armată sau dacă nu cumva prezența Majestății Sale aici ar fi avut un efect mult mai mare, nu-i treaba mea să judec. Deocamdată armata e aici, regele nu-i. Inșă noi am fi foarte nerecunoscători și foarte uituci dacă nu ne-am aduce aminte de ceea ce datorăm regentei. Să spunem adevărul. Prin purtarea ei, pe cât de cuminte pe atât de dârză, regenta i-a potolit pe răsculați cu forța și cu autoritatea, cu persuasiune și viclesug și, spre mirarea lumii întregi, în câteva luni ea a chemat la datorie un popor rebel.

ALBA : Nu zic nu. Răscoala s'a potolit și fiecare pare să fi intrat din nou în limitele supunerii. Dar oricine poate oricând să vrea să iasă iarăși din aceste limite. Cine va împiedica poporul să izbucnească ? Unde-i puterea care să-l oprească ? Cine ne garantează că pe viitor oamenii se vor dovedi fideli și supuși ? Singura chezașie pe care o avem este numai buna lor voință.

EGMONT : Și bunăvoința unui popor nu-i oare cea mai sigură, cea mai înaltă chezașie ? Când se poate socoti un rege mai sigur decât atunci când toți sunt chezași pentru unul și unul pentru toți ? Mai sigur împotriva dușmanilor dinăuntru și din afară ?

ALBA : Totuși cred că n'o să ne lăsăm convinși acum că aici lucrurile stau astfel ?

EGMONT : Regele să decreteze o amnistie generală și să liniștească spiritele și se va vedea îndată cum, odată cu încrederea, se întorc credința și dragostea.

ALBA : Cum adică, toți cei care au pângărit majestatea regală și sfințenia religiei să poată umbla iarăși slobozi și nevătămați ? Și să fie pentru ceilalți o veșnică dovadă că nelegiuirile cele mai cumplite sunt scutite de pedeapsă ?

EGMONT : Dar o neleguire săvârșită în stare de nebunie sau de beție nu trebuie oare mai degrabă scuzată decât pedepsită cu strășnicie ? Mai cu seama atunci se poate nădăjdui, ba chiar e sigur că răul nu se va întoarce ? Oare regii care au procedat așa n'au fost mai siguri ? Și nu vor fi slăviți acum și în viitor cei care au știut să ierte, să regrete, să uite o jignire adusă demnității lor ? Și nu vor fi ei, tocmai din pricina asta, asemuiți cu Dumnezeu, care e prea mare pentru ca să-l poată atinge orice jignire ?

ALBA : Și tocmai deaceea regele trebuie să lupte pentru Dumnezeu și religie, iar noi trebuie să luptăm pentru autoritatea regală. Acolo unde cel de sus nu vrea să intervie, suntem datori noi să intervenim și să pedepsim. După părerea mea, niciun vinovat nu trebuie să rămână nepedepsit.

EGMONT : Crezi tu că ai să-i prinzi pe toți ? Zilnic s'aude că unul sau altul, de frică, a plecat peste hotare. Bogatul va fugi împreună cu copiii, cu averea, cu prietenii lui. Săracul se va duce să ofere vecinilor brațele lui folositoare.

ALBA : Vor face așa dacă nu vor putea fi opriți. Deaceea cere regele sfatul prinților și seriozitate din partea guvernatorilor. Nu cere numai să i se spună ce este și ce-ar putea fi dacă s'ar lăsa lucrurile să meargă așa cum merg. Să te uiți numai cum se săvârșește o mare nenorocire, să te mângâi cu speranțe, să lași timpul să treacă, să intri și tu odată în vâltoare mai mult în joacă, așa cum te bagi într'o mas-

caradă de carnaval, cu mult sgomot, ca să pari că faci ceva fără să ai poftă să faci nimic, nu înseamnă asta să dai de bănuît că privești cu mulțumire răsc-coala pe care, chiar dacă nu vrei s'o stârnești, vrei totuși, odată stârnită, s'o sprijini?

EGMONT (*gata să izbucnească, se stăpânește și, după o mică pauză, răspunde domol*): Nu orice intenție este vădită și intențiile multor oameni pot fi înțelese greșit. Auzi mereu din toate părțile că regelui nu-i arde atât să stăpânească Țările de Jos după niste legi limpezi și unitare, să asigure majestatea religiei și să dăruiască poporului o pace generală. Lumea zice că, dimpotrivă, regele ar vrea să subjuge poporul, să-i răpească toate vechile lui drepturi, să se facă stăpân pe proprietățile lui, și să îngrădească și mândrele drepturi ale nobilimii, în schimbul cărora numai nobilii primesc să-l slujească, să i se devoteze cu trup și suflet. Religia, spun oamenii, e numai o perdea foarte frumoasă, îndărătul căreia se pun mai lesne la cale atacuri primejdioase. Poporul șade în genunchi, se roagă la chipurile sfinților brodate pe perdea și în dosul perdelei stă la pândă păsărarul care vrea să-l prindă în laț.

ALBA: Dela tine trebuie să aud așa ceva?

EGMONT: Nu sunt ale mele gândurile astea! Este ceea ce spun pretutindeni mari și mici, deștepți și proști, toți cu glas tare. Locuitorii Țărilor de Jos se tem de un dublu jug. Și într'adevăr, cine le garantează libertatea?

ALBA: Libertatea? Un cuvânt frumos, dar cine-l pricepe bine? Ce libertate vor? Care-i libertatea chiar și a celui mai liber? Să lucrezi drept! Și delat asta regele n'are să-i împiedice. Nu, nu! Ei nu se cred liberi dacă nu-și pot face rău lor înșiși și altora. N'ar fi mai bine să abdică decât să guverneze un

asemenea popor? Când amenință dușmanii din afară la care niciun cetățean nu se gândește, fiindcă se îngrijește numai de ce face vecinul, și când regele cere sprijin, atunci toți se desbină între dâșii și conspiră oarecum cu dușmanii lor. E mult mai bine să-i îngrădești și să-i ții ca pe niște copii, și ca pe niște copii să-i conduci, pentru binele lor. Ascultă ce-ți spun eu: un popor nu îmbătrânește și nu se cumințește niciodată, un popor rămâne mereu copil.

EGMONT: Ce rar ajunge un rege să fie copt la minte! N'ar fi mai bine dacă cei mulți s'ar lăsa conduși de mai mulți și nu de unul singur? Și dacă măcar ar fi unul singur, dar în fapt sunt cei câțiva ai unuia singur, ipochimenii aceia care se coc la privirile stăpânului. Numai aceștia au dreptul să ajungă coți la minte.

ALBA: Poate tocmai din pricină că nu-s lăsați în voia lor.

EGMONT: Și deaceea nimeni nu vrea să fie lăsat în voia lui. În sfârșit fie cum o fi. Am răspuns la întrebarea ta și spun încăodată: Așa nu mai merge! Nu poate să meargă! Imi cunosc compatrioții. Sunt oameni vrednici. Fiecare dintre ei își are locul lui bine fixat, e un mic rege, e neclintit, harnic, destoinic, cinstit, și ține la vechile datini. Increderea le-o capeți greu dar o păstrezi ușor. Neclintiți și trainici! Poți să-i asuprești dar nu să-i nimicești.

ALBA (*care în acest timp s'a uitat de câteva ori împrejurul lui*): Ai putea să repeți toate acestea în fața regelui?

EGMONT: Cu atât mai rău ar fi dacă prezența lui m'ar speria! Cu atât mai bine ar fi pentru dânsul și pentru poporul lui dacă mi-ar da curaj, dacă mi-ar insufla încredere ca să-i pot spune și mai multe.

ALBA: Ce-i de folos pot să aud și eu ca și el.

EGMONT : I-aş spune așa : Păstorul își mână ușor turma, boul trage plugul fără împotrivire dar calul de soi pe care vrei să-l încaleci trebuie să-l cunoști, să-i afli gândurile și nu trebuie să ceri dela el lucruri nesocotite. Locuitorii de aici vor să-și păstreze vechea lor datină și să fie guvernați de compatrioți de-ai lor. fiindcă atunci știu cum sunt guvernați și fiindcă pot trage nădejde că aceștia, față de dânșii, se vor purta cu desinteresare și simpatie.

ALBA : Și regentul n'ar trebui să aibă puterea de-a schimba această veche datină ? N'ar trebui ca tocmai aceasta să fie prerogativa lui cea mai frumoasă ? Există ceva pe lume care să dureze mereu ? Atunci de ce ar dura mereu o instituție de stat ? De-a-lungul vremii împrejurările se schimbă și tocmai din cauza asta o datină veche poate să ajungă să pricinuiască o mulțime de neajunsuri fiindcă ea nu se mai potrivește cu starea actuală a poporului. Mi-e teamă că aceste drepturi vechi sunt atât de plăcute numai pentru că oferă ascunzișuri în care un om deștept și puternic se poate ascunde sau se poate strecura în dauna poporului, în dauna întregii țări.

EGMONT : Și aceste prefaceri arbitrare, aceste încălcări de drepturi din partea puterii supreme nu arată oare că unul singur vrea să facă ceea ce mii de oameni n'ar trebui să facă ? El vrea ca numai singur el să fie liber pentru ca să poată să-și satisfacă toate dorințele, să-și îndeplinească toate gândurile. Și chiar dacă am avea încredere într'un rege bun și înțelept, poate el să garanteze că și urmașii lui vor fi la fel, că niciunul dintre ei nu va fi necruțător și crud ? Și pe urmă, cine ne scapă de domnia binului plac atunci când el trimite la noi pe slujitorii lui, pe intimitii lui care, fără să cunoască țara și nevoile ei, fac ce vor, nu întâmpină nicio împotrivire și știu că sunt slobozi de orice răspundere ?

ALBA (*care în vremea asta s'a uitat iar împrejur*): Nimic nu-i mai firesc decât ca un rege să vrea să domnească prin el însuși și să încredințeze ordinele lui mai cu seamă aceluia care îl înțelege mai bine, care vor să-l înțeleagă, care îndeplinesc întocmai voința lui.

EGMONT: Și tot așa de firesc este ca omul să vrea să fie guvernat de acela care s'a născut și a crescut alături de dânsul, care are aceeași concepție ca și el despre cece e drept și nedrept și pe care îl privește ca pe un frate.

ALBA: Și totuși, nobilii au făcut o împărțeală foarte inegală cu acești frați ai lor.

EGMONT: Asta s'a întâmplat acum câteva secole și astăzi nimeni nu mai vede lucrul acesta cu ochi răi. Dar dacă, fără nicio nevoie, ar fi trimiși alți oameni care ar vrea și ei să se îmbogățească pe spinarea națiunii, și cetățenii s'ar vedea dați pradă unei lăcomii cumplite și necruțătoare, atunci s'ar stârni o turburare care nu s'ar putea potoli cu una cu două.

ALBA: Imi spui lucruri pe care n'ar trebui să le aud; și eu sunt străin.

EGMONT: Faptul că ți le spun îți dovedește că nu la tine mă gândesc.

ALBA: Chiar și așa și tot n'aș vrea să aud asemenea lucruri de la tine. Regele m'a trimis cu nădejdea că voi găsi aici sprijinul nobilimii. Regele vrea ca voința lui să fie îndeplinită. Regele a văzut, după o adâncă chibzuință, cece priește mai bine poporului. Lucrurile nu mai pot rămâne și nu mai pot merge ca până acum. Intenția regelui este să-i îngrădească pentru binele lor; dacă este nevoie, să le aducă cu forța propria lor mântuire, să sacrifice pe cetățenii primejdioși pentru ca ceilalți să aibă liniște și să guste fericirea unei guvernări înțelepte. Aceasta este hotărîrea sa. Eu am ordin să fac cunoscut nobilimii această hotărîre. Și în numele

lui cer un sfat și anume : cum trebuie făcut, și nu ce trebuie făcut ; pentru că ce trebuie făcut a hotărît el.

EGMONT : Din nefericire vorbele tale îndreptătesc teama poporului, teama generală! Așa dar, regele a hotărît să facă ceea ce niciun domnitor n'ar trebui să hotărască să facă. El vrea să slăbească, să înnăbușe, să sfărâme vлага poporului său, sufletul poporului și ideea pe care poporul o are despre sine însuși, și asta pentru a putea să-i stăpânească în voie pe oameni. El vrea să sfărâme însuși miezul firii lor proprii; negreșit, cu gândul de a-i face mai fericiți. Vrea să-i distrugă pentru ca ei să devie altceva. O, dacă gândul lui e bun, înfăptuirea lui e greșită ! Nu regelui i se împotrivesște lumea ! Oamenii se opun însă regelui care face primii pași nefericiți pe un drum greșit.

ALBA : După felul cum gândești tu, cred că e zădărnica orice încercare de-a ne înțelege. Il micșorezi pe rege și îi disprețuești sfetnicii dacă îți închipui că toate acestea n'au fost de mult chibzuite, cercetate, cumpănite. N'am misiunea de-a mai cerceta încă odată fiecare argument pro și contra. Dela popor cer ascultare iar dela voi, nobilii, cer sfaturi și fapte drept chezăște ale acestei îndatoriri absolute.

EGMONT : Cere capetele noastre și ai isprăvit dintr-o dată. Pentru un suflet nobil e tot una dacă se apleacă sub jugul acesta sau dacă își pune grumazul sub secure. Degeaba am vorbit atâta. Am cutremurat aerul și atât, încolo nimic n'am făcut.

(Intră Ferdinand)

FERDINAND : Iertați-mă că vă întrerup. A venit o scrisoare ; cel care o aduce cere un răspuns grabnic...

ALBA : Dați-mi voie să văd ce este.

(Se dă mai la o parte)

FERDINAND *(către Egmont)* : Frumos cal v'au adus slujitorii domniei voastre.

EGMONT : Intr'adevăr, nu-i rău. Il am de câtăva vreme și mă gândesc să-l dau. Dacă-ți place, cădem la învoială.

FERDINAND : Bine, vom vedea.

(Alba face un semn fiului său care se retrage în fund).

EGMONT : Rămâneți cu bine ! Dați-mi drumul să plec, fiindcă, pe Dumnezeuul meu, n'aș mai avea nimic de spus.

ALBA : Intâmplarea, din fericire, te-a împiedicat să-ți trădezi și mai mult gândul. Iți desfăci în chip imprudent cutele inimii și te acuzi pe tine însuși mult mai tare decât ar putea să te acuze un dușman.

EGMONT : Muștrarea aceasta nu mă turbură. Mă cunosc destul de bine pe mine însumi și știu cât de mult sunt al regelui, mult mai mult decât alții care, fiind în slujba lui, se slujesc pe ei înșiși. Cu părere de rău părăsesc discuția aceasta înainte de-a o vedea încheiată și doresc numai ca slujba regelui și binele țării cât mai curând să ne unească. Poate că o nouă convorbire și prezența celorlalți prinți care astăzi au lipsit vor aduce într'o clipă mai norocoasă ceea ce astăzi pare cu neputință. Cu această nădejde, plec.

ALBA *(făcând un semn fiului său)* : Stai, Egmont ! Dă-mi sabia.

(Ușa din fund se deschide și se vede galeria plină de soldați nemiscați)

EGMONT *(după o clipă de tăcere, mirat)* : Acesta a fost scopul ? Pentru asta m'ai chemat ? *(Punând mâna pe sabie ca și când ar vrea să se apere)* : Sunt înarmat !

ALBA : Regele ordonă, ești prizonierul meu.
(Soldații înaintază de o parte și de alta a scenei).

EGMONT (*după o pauză*): Regele?... Orania! Orania!
(*Pauză. Dă sabia*). Ia-o! A apărat cauza regelui
mult mai des decât mi-a ocrotit pieptul.

(*Iese prin ușa din fund. Soldații îl urmează, împreună cu fiul lui Alba. Alba rămâne singur. Cortina cade*).

A C T U L V.

O STRADĂ. AMURG.

(Clara. Brackenburg. Cetățeni)

BRACKENBURG : Clara, pentru Dumnezeu, ce ai de gând să faci ?

CLARA : Hai cu mine, Brackenburg ! Nu cunoști oamenii. Sunt sigură că-l vom salva. Nu știi ce mare e dragostea lor față de dânsul ! Aș putea să jur că fiecare dorește din tot sufletul să-l salveze, să scape de primejdie o viață atât de prețioasă și să dea libertate celui mai liber dintre oameni. Haide ! Lipsește numai glasul care să-i adune. În sufletul lor ei își aduc aminte bine cât de mult îi datorează și știu că numai brațul lui puternic îi mai apără de pierzare. Trebuie să pună totul în joc pentru el și pentru dânsii. Și ce anume punem noi în joc ? Cel mult viața noastră care nu mai face să fie trăită dacă el pierе.

BRACKENBURG : Nefericita de tine ! Tu nu vezi puterea care ne-a încătușat cu lanțuri de fier.

CLARA : Nu mi se pare de neînvins puterea asta ! Dar să nu mai vorbim degeaba. Uite că vin câțiva oameni vechi și încercați, cinstiți și inimoși. Ascultați, prieteni ! Auzi, vecine ?.. Spuneți, ce-i cu Egmont ?

DULGHERUL : Ce vrea fata asta ? Spuneți-i să tacă !

CLARA : Dați-vă mai aproape, să vorbim încet până

când ne vom uni și vom fi mai tari. Nu trebuie să întârziem nicio clipă! Nerușinata tiranie care îndrăznește să-l țină legat își pipăie acum pumnalul, gata să-l omoare. O, prieteni! teama mă cuprinde tot mai mult cu fiecare pas al serii. Mi-i frică de noaptea care vine. Haideți! Avem să ne împărțim și să mergem din stradă în stradă să chemăm oamenii. Fiecare să-și ia armele. Pe urmă, ne întâlnim în piață și ceata noastră, ca un fluviu, trage și pe ceilalți după noi. Dușmanii se văd împresurați și copleșiți și sunt zdrobiți. Ce ar putea să facă împotriva noastră o mână de slugi? Și el în mijlocul nostru se întoarce acasă, liber, și de data asta ne poate mulțumi și el nouă, nouă care îi suntem atât de adânc îndatorați, și poate că va mai vedea... sigur că va vedea zorile ivindu-se din nou pe cerul liber.

DULGHERUL: Cê-i cu tine, fată?

CLARA: Ce? Nu m'ați înțeles cumva? De conte vorbesc. Vorbesc de Egmont!

JETTER: Nu-i rosti numele! Primejdie de moarte.

CLARA: Să nu-i rostesc numele? Cum? Să nu rostesc numele lui? Dar este cineva care să nu-i rostescă numele în orice împrejurare? Unde nu-i scris numele acesta? Chiar și în stelele acestea care se văd eu i-am citit numele de atâtea ori! Să nu-i rostesc numele! Ce înseamnă asta? Prieteni! Vecinii mei dragi și buni, voi visați, desigur! Veniți-vă în fire! Nu vă uitați așa de speriați la mine! Și nu priviți cu atâta teamă împrejur! Nu-i oare glasul meu glasul însuși al inimilor voastre? În noaptea asta cumplită, cine nu s'ar arunca în genunchi, înainte de culcare, ca să se roage adânc cerului să-l scape? Intrebați-vă unii pe alții! Și fiecare pe el însuși! Cine nu va striga după mine: „Libertatea lui Egmont sau moartea“?

JETTER: Dumnezeu să ne păzească! Are să se întâmple o nenorocire!

CLARA : Stați ! Stați locului și nu fugiți când îi auziți numele, numele lui pe care altădată îl întâmpinați cu atâta bucurie ! Când se răspândea vestea că sosește, când lumea striga : „Vine Egmont! Vine dela Gand!”, locuitorii străzilor pe unde trebuia el să treacă se socoteau fericiți. Și când auzeți tropotul cailor lui, lăsați de o parte toate treburile și alergați la fereastră și pe chipurile voastre mâhnite cădea de pe fața lui, ca o rază de soare, o privire plină de bucurie și de speranță. Vă luați în brațe copiii și le spuneți arătându-l : „Vedeți, acesta e Egmont, marele Egmont ! Dela el trebuie să așteptați odată și odată vremuri mai bune decât acelea pe care le-au trăit bieții voștri părinți”. Și acum voi vreți ca vreodată copiii voștri să vă întrebă : „Ce s'a făcut Egmont ? Ce s'au făcut vremurile pe care le-ați făgăduit ?” Și noi stăm acum de vorbă, stăm degeaba și îl trădăm.

SOEST : Să-ți fie rușine, Brackenburg. N'o mai lăsa să vorbească așa ! Ferește-o de nenorocire cât mai e timp !

BRACKENBURG : Clara, dragă Clara ! Hai să mergem, Clara ! Ce are să spună mama ? Poate că...

CLARA : Tu crezi că sunt copil sau sunt nebună ? Nu-i vorba de niciun poate. Cu nicio speranță nu mă poți abate dela această cumplită siguranță. Trebuie să mă ascultați și mă veți asculta fiindcă văd că și voi sunteți îngroziți și nu puteți nici voi să vă veniți în fire. Uitați primejdia de acum și aruncați numai o privire în trecut, în cecece a fost până mai ieri. Și întoarceți-vă gândul și către viitor. Puteți oare să trăiți așa ? Veți mai putea trăi când el va pieri ? Cu suflarea lui zboară cel din urmă suflu de libertate. Gândiți-vă ce a fost el pentru voi ! Pentru cine a înfruntat el cele mai mari primejdii ? Rănile lui au sângerat și s'au vindecat numai pentru voi. Marele suflet care

v'a purtat pe toți e închis acum într'o temniță și fiirii unui omor perfid îl împrejmuiesc. Poate că el se gândește acum la voi, își pune nădejdiile 'n voi, el care era obișnuit numai să dea și să înfăptuiască.

DULGHERUL : Hai, cumetre !

CLARA : Eu n'am brațele voastre, vloga voastră, dar am tocmai ceea ce vouă vă lipsește, curaj și disprețul primejdiei. O, dacă răsufarea mea ar putea să vă aprindă ! O, dacă aş putea, strângându-vă la piept, să vă încălzesc și să vă însuflețesc !... Așa cum un steag fără apărare călăuzește, fâlfâind, o nobilă oaste de războinici, tot așa cugetul meu să fâlfâie înflăcărat deasupra capetelor voastre, și dragostea și curajul să strângă la un loc poporul șovăitor și răzlețit și să-l preschimbe într'o năpraznică oștire.

JETTER : Du-o de aici; îmi face rău la inimă când o văd așa.

(Pleacă toți, afară de Brackenburg și de Clara)

BRACKENBURG : Clara ! nu vezi unde suntem ?

CLARA : Unde să fim ? Sub cerul care de atâtea ori se boala parcă și mai mult când Egmont mergea pe sub el. Uite, dela ferestrele acestea se aplecau patru, cinci capete unele peste altele, în ușile acestea tropăiau și dădeau din cap când el se uita cu dispreț la fricoși. O, ce dragi îmi erau pentru că îl proslăveau atâta ! Dacă ar fi fost un tiran, înțeleg, atunci desigur ar avea dreptul să nu le pese de căderea lui. Inșă ei îl iubeau ! O, mâini care apucați altădată pâlăriile, acum nu vreți să apucați săbiile... Și noi, Brackenburg?... Dece să-i mai muștrăm pe ei ? Brațele acestea, care de atâtea ori l-au sârâns, ce fac ele acum pentru dânsul ? Dar cu viclesug se pot face multe pe lume... Tu cunoști toate cotloanele și intrările și gangurile din palatul cel vechi. Nimic nu-i cu neputință. Dă-mi un sfat.

BRACKENBURG : Ce-ar fi dacă am merge acasă?

CLARA : Bine.

BRACKENBURG : Colo, la colțul străzii, văd străzile lui Alba. Lasă glasul judecății să-ți potolească inima. Știi că nu sunt un laș. Și știi că pentru tine aș fi în stare să-mi dau viața. Dar acum, și aici, suntem amândoi niște nebuni, și eu și tu. Nu vezi că nu se poate face nimic? Liniștește-te, Clara! Ți-ai ieșit din fire.

CLARA : Mi-am ieșit din fire! Groaznic! Brackenburg, tu ți-ai ieșit din fire! Atunci când voi îl proslăveați pe erou, spuneți că e prietenul vostru, pavăza voastră, speranța voastră, și îl întâmpinați strigând: Trăiască!, eu stăteam în colțisorul meu, deschideam numai puțin fereastra, mă ascundeam și trăgeam cu urechea, și inima îmi bătea mai tare decât vă bătea vouă. Imi bate și acum mai tare decât vouă! Voi vă ascundeți atunci când e nevoie de voi, îl tăgăduiți și nu simțiți că pieriți și voi dacă se prăpădește el.

BRACKENBURG : Hai acasă!

CLARA : Acasă?

BRACKENBURG : Dar gândește-te și tu puțin! Uită-te împrejurul tău! Acestea-s străzile pe care tu mergeai numai duminica atunci când te duceai la biserică, și unde, cuviincioasă prea din cale afară, te supărai când veneam lângă tine și te salutam prietenește. Și acum stai aici și vorbești și te agiți în văzul tuturor. Gândește-te puțin, scumpa mea! La ce ne slujește asta?

CLARA : Acasă! Da, m'am gândit. Hai, Brackenburg, acasă! Știi tu unde e patria mea? (Pleacă).

O INCHISOARE

(O lampă într'un colț, un pat în fund. Egmont, singur)

EGMONT

echi prieten, somn credincios me-

reu, fugi acum și tu de mine ca și ceilalți prieteni? Ce dulce te lăsați pe fruntea mea, pe atunci liberă, și o răcoreai ca o frumoasă cunună de mirt. În mijlocul luptelor, pe valurile vieții, mă odihneam răsufând ușor în brațele tale, ca un băiețandru sburdalnic. Dacă furtuni vuiiau cumva prin crengi și frunzele și ramurile se mișcau trosnind, adâncul inimii nu se clintea. Și-acum? Ce mă cutremură oare? Ce-mi sgudue cugetul? Știu, e sunetul securii ucigașe care lovește în rădăcina mea. Stau încă drept, dar mă cuprind fiorii. Da, iat-o că învinge, puterea trădătoare! Răstoarnă trunchiul sdra-văn și înalt și înainte ca scoarța să se usuze, coroana ta de frunze se prăbușește trosnind și sfărâmându-se.

Dar pentru ce tu, care de atâtea ori ai alungat gri-jile din preajma ta, pentru ce nu poți să-ți alungi pre-simțirea care te-a cuprins? De când te sperie moartea, moartea cu ale cărei imagini schimbătoare trăiai în bună înțelegere ca și cu celelalte imagini ale vieții de toate zilele? Dar nu moartea e vrăjmașul aprig cu care orice piept sănătos vrea să se ia la întrecere; ce-eace-l desgustă pe erou ca și pe laș este temnița, pre-figurând mormântul. Imi era greu să stau chiar pe un jilț moale atunci când, în adunări solemne, prinții dis-cutau la nesfârșit lucruri ușoare de hotărît și când, între pereții posomorîți ai unei săli, simțeam cum grin-zile tavanului m'apasă. Abia scăpam și, răsufând adânc, încălecam în grabă mare. Plecam afară la câmp, acolo unde-i locul nostru vechi, pe câmpul unde din pământ răsar toate binefacerile naturii și unde peste capetele noastre plutește binecuvântarea stelelor, acolo, unde a-semeni cu uriașul cel născut din țărână ne avântăm mai puternici după ce am atins pământul, părintele nos-tru; acolo unde simțim în vinele noastre toată omeni-rea și toată năzuința omenească; acolo unde în sufletul vânătorului tânăr s'aprinde o aprigă dorință să răzbată, să învingă, să-și pună la încercare pumnul, să cuprindă

și să cucerească; acolo unde ostașul cu pas iute so-coate că are un drept înăscut asupra întregii lumi și cu o cumplită libertate trece ca o grindină peste pășuni, păduri și lanuri și nu cunoaște niciun hotar tras de mâna omenească.

Ești doar un chip fugar, tu amintire de vis a fericii pe care-atâta timp am stăpânit-o? Unde te-a dus mișelește destinul? Destinul nu vrea să-ți hărăzească repede și la lumina soarelui moartea de care nu te-ai temut niciodată, ca să-ți dea de pe acum, în această temniță mucedă, gustul mormântului? Simt răsuflarea lui ieșind din ziduri. Viața îngheață de pe-acum și'n fața patului piciorul șovăe ca'n fața groapei.

O, grijă, grijă! tu care începi omorul înainte de vreme, încetează!... De când e-atât de singur Egmont, atât de singur pe pământ? Dreptatea regelui, în care toată viața ai crezut, prietenia regentei care — trebuie să ți-o mărturisești — era aproape dragoste, toate acestea au pierit deodată, ca un luminos meteor al nopții? Te-au părăsit ei oare pe'ntunecate drumuri? Orania în fruntea prietenilor tăi nu va încerca nimic? Poporul nu se va aduna și cu putere tot mai mare nu va veni să scape pe vechiul lui prieten?

O, ziduri care mă închideți, nu opriți avântul prietenesc al atâtor suflete care vin spre mine! Și tot curajul care odinioară se revărsa din ochii mei asupra lor, acum să se întoarcă din inimile lor către inima mea! O, da, iată-i că vin cu miile! Iată-i că vin și stau în preajma mea! Spre cer se'nalță calda lor dorință și toți cer o minune. Dar nu vine niciun înger să mă scape și ei atunci pun mâna pe lăncii și pe săbii. Sfărâmă porți, smulg grații, surpă ziduri. Și Egmont se ridică să'ntâmpine libertatea care vine odată cu zorile. O, câte chipuri cunoscute! ce chiote de bucurie! Ah, Clara, dac'ai fi bărbat, desigur că ai fi și tu aici, și eu

ți-aș mulțumi și ție pentru un lucru pe care un rege-l dă cu greu, pentru libertate.

ACASĂ LA CLARA

(Clara intră cu o lampă și cu un pahar cu apă ; pune paharul pe masă și se duce la fereastră)

CLARA. Brackenburg ! Tu ești ? Mi s'a părut ? Nu-i nimeni ? Nu, nu-i nimeni. Am să pun lampa pe fereastră ca să vadă că încă nu m'am culcat și că-l aștept. A spus că are să-mi aducă știri noi. Știri noi ? Nu, o cumplită siguranță !... Egmont condamnat !... Ce tribunal poate să-l judece ? Il osândesc ! Regele îl osândește ? Sau ducele ? Și regenta se dă la o parte. Și Orania șovăe, și toți prietenii lui la fel. Asta e lumea despre a cărei nestatornicie și despre a cărei necredință am tot auzit, dar n'am simțit nimic ? Asta e lumea ? Cine ar putea să fie atât de rău încât să-l dușmănească pe el, cel scump tuturor ? Ar putea merge ticăloșia atât de departe încât să răstoarne pe omul pe care toți îl stimează ? Și totuși... e așa... așa este... O, Egmont, te-am crezut în siguranță în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, așa cum erai în brațele mele ! Ce-am fost eu pentru tine ? Ai spus că sunt a ta și eu toată viața mea am dat-o vieții tale !... Ce sunt acum ? Zadarnic întind mâna spre lațul în care ai fost prins. Tu ești lipsit de orice ajutor, iar eu sunt liberă... Iată cheia dela ușa mea : pot să plec și să vin când vreau și pentru tine nu pot să fac nimic !... O, legați-mă ca să nu m'apuce desnădejdea, și asvârliți-mă în temnița cea mai adâncă, să-mi sfărâm capul de zidurile mucedede, să gem după libertate, să mă gândesc cum l-aș ajuta dacă nu m'ar opri lanțurile... Dar așa, sunt liberă și'n libertatea mea e spaima neputinței... Trebuie să-mi dau

seama că nu pot să mișc niciun deget ca să-i viu în ajutor. Vai, Clara ta, care e și ea o părticică din tine însuși, e prizonieră ca și tine și, departe de tine, se sbuciumă în spasmurile morții. Aud niște pași... tușește cineva... Brackenburg! El este? Sărmane Brackenburg, soarta ta rămâne mereu aceeași. Iubita ta îți deschide ușa, noaptea, dar vai, pentru o nefericită întâlnire.

(Intră Brackenburg)

CLARA: Ești atât de palid și de turburat, Brackenburg! Ce s'a întâmplat?

BRACKENBURG: Pân'am ajuns la tine am făcut o mulțime de ocoluri, cu destule primejdii. Străzile cele mari sunt ocupate. M'am strecurat pân'aici pe uliți lateralnice.

CLARA: Spune, ce este?

BRACKENBURG (*așezându-se pe un scaun*): Ah. Clara, lasă-mă să plâng. Mie nu-mi era drag. El era bogatul care ademenește singura oaie a săracului către o pășune mai bună. Nu l-am blestemat, totuși, niciodată. Dumnezeu m'a făcut blajin și cinstit. Viața mea se scurge în lacrimi și nu făceam toată vremea decât să tânjesc zadarnic.

CLARA: Uită asta, Brackenburg! Uită de tine însuși! Vorbește de dânsul. E adevărat? E condamnat?

BRACKENBURG: Da, știu sigur.

CLARA: Și e încă în viață?

BRACKENBURG: Da, e încă în viață.

CLARA: De unde poți să știi?... Tirania îl ucide noaptea pe Egmont! Sângele lui curge nevăzut de nimeni. Poporul amețit doarme cu inima strânsă și visează să-l scape, visează că dorința lui neputincioasă s'a împlinit. Și'n vremea asta, supărat pe noi, sufletul

lui pleacă din lumea aceasta. A murit!... Nu mă amăgi! Și nu te amăgi nici pe tine!

BRACKENBURG: Nu, nu! Trăiește! Și din nefericire spaniolul pregătește poporului pe care vrea să-l sdrobească un spectacol cumplit, groaznic, ca să sfârșească pe vecie orice inimă ce se înalță către libertate.

CLARA: Urmează-ți vorba și rostește calm și sentința mea de moarte! Tot mai mult mă apropii de fericirile târâmurii și de pe acum simt marea mângâiere care adie dinspre meleagurile păcii. Spune.

BRACKENBURG: Am putut să-mi dau seama, după mișcarea soldaților din gardă și după sunurile auzite ici și colo, că în piață se pregătește în taină ceva groaznic. M'am furișat pe drumuri ocolite și m'am dus acasă la vărul meu și aici, pe o fereastră dosnică, m'am uitat în piață... Mai mulți soldați spanioli făceau un cerc larg și în mijlocul lor vedeam mișcându-se niște faclă. Mi-am încordat privirile și atunci am văzut cum din întuneric se ridică o schelărie neagră, largă și înaltă. Priveliștea ei mă îngrozea. Imprejur erau o mulțime de oameni care acopereau cu pânză neagră scândurile albe ce mai rămăseseră neacoperite. Cele din urmă au fost acoperite treptele. Toți păreau că pregătesc săvârșirea unei jertfe îngrozitoare. Sus, într-o parte, au pus un crucifix alb, care prin întuneric strălucea ca argintul. Mă uitam și tot mai mult mă încredințam cu spaimă că lucrul cel groaznic are să se întâmple neapărat. Faclile care se mișcau se stinseseră încetul cu încetul. Și deodată, hidoasa zămislire a nopții se întoarce iar la sânul mamei ei.

CLARA: Destul, Brackenburg! Destul! Lasă vărul acesta să-mi acopere sufletul. Nălucile au pierit, și acum tu, minunată noapte, așterne mantia ta peste pământul care clocotește în adâncuri. Nu va mai duce multă vreme povara lui scârboasă în spate. Se va de-

schide, înspăimântător, și va înghiți schelăria ucigașă. Și va trimite un înger Dumnezeu, pe care ei l-au jignit, făcându-l martor al turbării lor. Atinse de-acest soi trimis de sus, înlături sar și lanțuri și zăvoare și îngerul învâluie pe Egmont cu o lumină dulce. Domol și tăcut îl duce prin întuneric către libertate. Și drumul meu, în taină, mă duce prin întuneric către el.

BRACKENBURG (*urea s'o oprească*): Clara, încotro? Unde te duci?

CLARA: Incețișor, iubite, să nu trezim pe nimeni! Să nu ne trezim nici pe noi înșine! Cunoști sticlucă asta, Brackenburg? Ți-am luat-o în glumă atunci când mă amenințai că vrei să mori... Și acum, uite...

BRACKENBURG: Clara, pentru Dumnezeu...

CLARA: Nu mă opri. Eu sunt hărăzită morții! Dăruiește-mi moartea aceea repede și dulce pe care o pre-gătiseși pentru tine! Dă-mi mâna!... În clipa când deschid întunecata poartă dela care nimeni nu se mai întoarce, aș putea, odată cu această strângere de mână, să-ți spun cât de drag mi-ai fost, cât de mult te-am supărat. Am avut un frate care a murit tânăr. Pe tine te-am ales ca să-l înlocuești. Asta era împotriva inimii tale. Te-am chinuit și m'am chinuit fiindcă tu cereai tot mai fierbinte ceace nu-ți era hărăzit tie. Iartă-mă și rămâi cu bine. Lasă-mă să-ți spun frate! E un nume care cuprinde în el multe nume. Ia cu inima deschisă cea din urmă floare frumoasă din partea celei care pleacă... primește sărutarea asta... Moartea unește totul, Brackenburg, și ne unește și pe noi.

BRACKENBURG: O, lasă-mă să mor cu tine! Dă-mi și mie! Dă-mi și mie! Avem aici destul ca să stingem două vieți...

CLARA: Nu! Tu trebuie să trăiești, tu poți să trăiești!... Rămâi cu mama care fără tine va pieri în sărăcie. Fii pentru ea ce nu pot eu să fiu. Stați împreună

și plângeți-mă. Plângeți țara noastră și pe acela care singur putea s'o apere. Oamenii de astăzi nu vor scăpa de jalea aceasta. Nici chiar furia răzbunării n'o va putea stinge. Trăiți, sărmanilor, această vreme care nu mai este vreme. Astăzi lumea stă deodată 'n loc, 'mersul ei se oprește și inima mea mai bate doar câteva clipe. Rămâi cu bine!

BRACKENBURG : O, trăiește cu noi așa cum noi trăim pentru tine ! Omorându-te, ne omori și pe noi : trăiește și suferă ! Vom sta nedespărțiți alături de tine și dragostea îți va aduce cea mai frumoasă mângâiere. Fii a noastră ! a noastră ! fiindcă nu mi-i îngăduit să spun a mea.

CLARA : Incet, Brackenburg ! Tu nu știi ce atingi acum. Ce-ți pare ție că-i speranță, e pentru mine des-nădejde.

BRACKENBURG : Imparte speranța cu cei vii ! Oprește-te pe marginea prăpastiei, uită-te în ea și pe urmă uită-te la noi.

CLARA : Am învins, nu mă mai chema înapoi la luptă.

BRACKENBURG : Ești amețită. Invăluită în noapte, cauți adâncurile. Dar încă nu s'a stins orice lumină. Și mai sunt zile multe...

CLARA : Vai ! vai ție ! vai ! Ce groaznic sfâșii tu perdeaua din fața ochilor mei ! Da, în curând se va lumina de ziuă ! E zadarnic să te mai înfășori în neguri când, fără voia ta, vin zorile ! Oamenii se uită cu teamă pe fereastră. Noaptea lasă în urma ei o pată neagră. Ei se uită mai bine și văd cum crește, înspăimântătoare la lumină, schelăria ucigașă. Suferind acum din nou, chipul pângărit al lui Hristos își ridică spre tatăl ceresc ochii lui plini de rugă. Soarele nu îndrăznește să răsară ; nu vrea să însemne ceasul în care Egmont trebuie să moară. Minutarele

Înaintează alene și ceas după ceas s'aude cum bate.
Stați! Stați! Acuma-i timpul! Presimțirea dimineții
mă împinge în mormânt.

*(Se duce la fereastră, ca și când ar vrea să se uite
afară și bea pe furiș din sticlură).*

BRACKENBURG: Clara! Clara!

CLARA *(se duce la masă și bea apă din pahar)*:
Aici e tot ce-a rămas! Nu te chem să vii cu mine. Fă
ceeace trebuie! Rămâi cu bine! Stinge lampa. Mă
duc să mă culc. Să nu faci sgomot când pleci și să
tragi ușa după tine. Incet! Să n'o trezești pe mama!
Du-te repede, pleacă repede, dacă nu vrei să creadă
lumea că tu m'ai omorât.

(Iese)

BRACKENBURG: Mă lasă singur și acum pentru
cea din urmă oară, așa cum m'a lăsat întotdeauna.
O, de-ar putea să știe un suflet omenesc cum poate
să sfârâme o inimă care iubește! Mă lasă singur, iar
cu mine însumi; și moartea, ca și viața, mi-s deopotrî
trivă de urite!... Să moară singură!... Plângeți, în
drăgostiților! Niciun destin nu-i mai aspru decât al
meu! Imparte cu mine picătura morții și mă alungă,
mă alungă de lângă dânsa! Mă trage după ea și apoi
mă împinge iar în viață! O, Egmont, cât e de fru
mos destinul tău! Clara pleacă înaintea ta: cununa
izbânzii din mâna ei este a ta și ea îți aduce în dar
tot cerul! Și eu? plec după ei? stau iar de o parte?
să port mereu în mine dorința nestinsă după acele
tărâmurii? Nu, pe pământ eu nu mai pot rămâne, și
iadul ca și raiul îmi dau acelaș chin. Binevenită ar fi
pentru nefericitul de mine mâna cumplită a nimicirii!

*Brackenburg iese. Scena rămâne câțva timp ne
schimbata. O muzică începe, arătând moartea Clarei.*

Lampa, pe care Brackenburg a uitat s'o stingă, mai pâlپae de câteva ori, apoi se stinge. După câteva clipe, scena se schimbă într'o :

INCHISOARE

(Egmont doarme pe pat. S'aude un sgomot de chei. Ușa se deschide. Intră câțiva slujitori cu făclii. După ei intră Ferdinand, fiul lui Alba, și Silva, însoțit de soldați. Egmont sare din somn)

EGMONT : Cine sunteți voi care îmi scuturați somnul de pe ochi ? Ce-mi prevestesc privirile voastre semețe și turburi ? Dece acest cortegiu înspăimântător ? Cu ce vis rău veniți să amăgiți sufletul pe jumătate adormit ?

SILVA : Venim din partea ducelui să-ți anunțăm sentința.

EGMONT : Aduci și călăul ca s'o execute ?

SILVA : Ascult-o și-ai să știi ce te așteaptă.

EGMONT : Așa vă șade bine vouă și treburilor voastre rușinoase. Uneltiți noaptea și tot noaptea executați. In acest chip, nedreapta și nerușinata voastră faptă poate fi ascunsă... Hai, îndrăznește și înaintază, tu care porți ascunsă în haină sabia ; iată capul meu, cel mai liber dintre toate capetele pe care le-a retezat vreodată tirania.

SILVA : Te înșeli ! Hotărîrea a fost dată de niște judecători dreți și ei nu o vor ascunde de lumina zilei.

EGMONT : Nerușinarea asta întrece orice închipuire.

SILVA (*ia din mâna unui soldat sentința, o desface și citește*): In numele regelui și în virtutea împuter-

nicirilor speciale ce ne-au fost hărăzite de Maiestatea Sa, de-a judeca pe toți supușii săi, oricare ar fi ei, precum și pe cavalerii „Lânii de Aur”, declarăm...

EGMONT: Poate da regele asemenea împuternicire?

SILVA: „Declarăm, după cercetări amănunțite și potrivit legii, că tu, conte Henric Egmont, Prinț de Gaure, te-ai făcut vinovat de înaltă trădare și dăm această sentință: în zorii zilei vei fi scos din temniță și dus în piața orașului și acolo, în fața poporului, vei fi executat cu securea spre a fi pildă tuturor trădătorilor. Dat la Bruxelles, astăzi”. (*Data este rostită nedeslușit astfel că spectatorul n'o înțelege*)

„Ferdinand, duce de Alba,
prezident al Tribunalului celor doisprezece“
Știi acum care-ți este soarta; ai câteva clipe ca să te obișnuiești cu gândul, să-ți pui treburile în ordine și să-ți iei rămas bun dela ai tăi.

(Silva și soldații ies. Rămâne numai Ferdinand. Două faclă lăsate de soldați luminează bine scena. Egmont stă câțva timp cu capul plecat. După ce Silva și soldații au ieșit, ridică fruntea, crezându-se singur, și dă cu ochii de Ferdinand).

EGMONT: Ai rămas aici? Vrei, prin prezența ta, să-mi sporești uimirea și groaza? Vrei poate să duci tatălui tău vestea bună că sunt cuprins, ca un mișel, de desnădejde? Du-te! Spune-i! Spune-i că nu mă înșeală nici pe mine, nici pe alții. La început, el, ambițiosul, va auzi doar șoapte pe la spate, apoi lumea va vorbi tot mai tare, și în sfârșit, când, odată și odată, se va da jos de pe culmile unde s'a înălțat, mii de glasuri au să-i strige'n față că ceea ce a făcut n'a făcut nici pentru binele statului, nici pentru slava regelui, nici pentru liniștea Țărilor de Jos. A fă-

cut război pentru că așa a vrut, pentru ca războinicul să se facă prețuit în război. A stârnit această nemai pomenită turburare, pentru ca să fie nevoie de dânsul. Și eu cad acum jertfă urii lui josnice, invidiei lui meschine. Da, știu asta și pot s'o spun; un muribund, un rănit de moarte poate s'o spună; el, înfumuratul, m'a invidiat și, de multă vreme, s'a tot gândit cum ar putea să mă nimicească. Încă de pe vremea când eram amândoi tineri și jucam zaruri și când grămezile de aur, una după alta, treceau repede dela dânsul la mine, încă de pe atunci era necăjit, făcea pe nepăsătorul, dar în suflet îl rodea ciuda, și nu atâta din pricina banilor pierduți cât din pricină că eu aveam noroc și el nu. Mi-aduc și-acum aminte de privirea lui scăpărătoare, de fața lui care se îngălbenise trădându-l, odată, când, la o serbare, în fața a mii de oameni, ne-am luat la întrecere ca să vedem cine trage mai bine la țintă. El m'a provocat și cei care erau de față, spanioli și flamanzi, au pus rămășag unii de o parte, alții de alta. L-am învins. Glonțul lui a dat greș, al meu a nimerit. Un chiot de bucurie, scos de ai mei, a străbătut văzduhul. Acum glonțul lui m'a nimerit și pe mine. Spune-i că știu tot, că-l cunosc și că lumea disprețuește trofeele pe care un om de nimic și le dobândește prin vicleșug. Iar tu — dacă un fiu poate să se abată dela obiceiurile tatălui — rușinează-te la timp, dacă ți-e rușine de acela pe care bucuros ai vrea să-l stimezi din toată inima.

FERDINAND : Te-ascult și nu te întrerup ! Muștrările tale cad ca niște lovituri de măciucă pe un coif ; simt sguđuirea, dar sunt înarmat. Mă atingi, dar nu mă rănești. Nu simt decât durerea care-mi sfâșie pieptul. Vai mie ! Vai ! De asta am crescut ca să privesc asemenea lucruri, de asta am fost trimis aici, ca să văd cecece văd !

EGMONT : Te tângui ? Ce te mișcă, ce te măt-

nește? E o târzie părere de rău că ai dat și tu ajutor la această rușinoasă uneltire? Ești atât de tânăr și de plăcut la înfățișare! Erăi atât de prietenos față de mine. Când mă uitam la tine, mă împăcam cu tatăl tău. Dar tot așa de prefăcut, mai prefăcut chiar decât el, m'ai atras în cursă. Tu ești mai mârșav decât toți! În tatăl tău e primejdios să se'ncreadă cineva! Dar ce primejdie ar putea bănui cineva în tine? Pleacă! Pleacă! Nu-mi răpi puținele clipe pe care le mai am! Pleacă de aici ca să mă pot liniști, să uit tot ce-i pe lume și pe tine cel dintâi!...

FERDINAND: Ce pot să-ți spun? Stau și mă uit la tine și nu te văd, și nu-mi vin în fire. Să mă desvinovățesc? Să-ți spun că abia târziu de tot, abia acum de curând, am aflat ce voia tatăl meu, că n'am fost decât o unealtă silită și neînsuflețită a voinței lui? Nu folosește la nimic dacă ai despre mine o părere sau alta. Tu ești pierdut, iar eu, nefericitul de mine, stau aici ca să te conving și ca să te plâng.

EGMONT: Ce glas ciudat, ce mângâiere neașteptată mă'ntâmpină în drumul către groapă? Tu, fiu al întâiului meu dușman, aproape al singurului dușman pe care-l am, îți pare rău de mine și nu ești printre ucigașii mei? Spune, vorbește! Ce trebuie să cred despre tine?

FERDINAND: O, tată, ce crud ești! Intr'adins mi-ai dat ordin să vin aici. Știai ce inimă am și de multe ori chiar mă mustrai spunându-mi că am moștenit-o dela mama. M'ai trimis ca să mă'nveți să fiu ca tine. Mă silești să-l văd pe omul acesta pe marginea mormântului, osândit la moarte în chip nedrept, pentru ca să simt o durere adâncă, să fiu surd față de soartă, să nu mai știu să simt, orice mi s'ar întâmpla.

EGMONT: Sunt uimit. Vino-ți în fire! Vorbește ca un bărbat.

FERDINAND : O, de ce nu sunt femeie ca să-mi poți spune : Ce ai ? Ce te doare ? Spune-mi o nenorocire mai mare și mai cumplită, pune-mă în fața unei fapte și mai îngrozitoare și îți voi mulțumi, îți voi spune : nu-i nimic.

EGMONT : Vorbești în neștire. Ce ai ?

FERDINAND : Lasă pasiunea să se deslănțuiască ! Lasă-mă să-ți spun ce am pe suflet ! Nu vreau să par tare atunci când totu'n mine se sfărâmă. Tu aici?... Tu?... E groaznic ! Nu mă înțelegi ! Dar trebuie oare să mă înțelegi ? Egmont ! Egmont ! (*Îl îmbrățișează*).

EGMONT : Spune-mi care e misterul ?

FERDINAND : Nu-i niciun mister.

EGMONT : De ce te mișcă atât de adânc soarta unui om străin ?

FERDINAND : Nu-i străin ! Tu nu ești un străin pentru mine ! Când eram un băiețandru, numele tău mi se părea că strălucește ca o stea. De câte ori n'am tras cu urechea s'aud vorbindu-se de tine, de câte ori n'am întrebat de tine ! Speranța copilului e tânărul, a tânărului, bărbatul. Ai mers înaintea mea ; mereu înainte, și eu te vedeam fără invidie înaintea mea și mergeam după tine, mereu. Trăgeam mereu nădejde să te văd, în sfârșit, și te-am văzut, și inima mea a sburat către tine. Pe tine mi te luasem de exemplu și te-am ales din nou când te-am văzut. Nădăjduiam să fiu cu tine împreună, să stau cu tine, să te cuprind, să te... Dar acum totul s'a sfârșit și te văd aici !

EGMONT : Prietene, dacă asta poate să te liniștească, află că din prima clipă sufletul meu s'a îndreptat spre tine. Și acum, ascultă, să stăm de vorbă liniștit. Spune : tatăl tău vrea într-o 'evăr, cu tot dinadinsul, să măucidă ?

FERDINAND : Da.

EGMONT : Sentința asta nu-i o sperietoare goală. ca să mă înfricoșeze, ca să mă pedepsească cu amenințări și spaime, să mă înjosească și pe urmă să mă ridică iarăși cu mărinimie regească ?

FERDINAND : Vai, nu, nu ! La început m'am amăgit și eu cu speranța asta. Și chiar de atunci mi-a fost teamă și m'am îndurerat când te-am văzut așa. Dar acum lucrul e sigur. Nu, nu mă mai pot stăpâni. Cine poate să-mi dea un ajutor, să-mi dea un sfat cum să scăpăm de ceea ce e inevitabil ?

EGMONT : Ascultă. Dacă sufletul tău vrea atât de mult să mă salveze, dacă urăști puterea care mă ține în lanțuri, atunci scapă-mă ! Orice clipă e prețioasă. Tu ești fiul unui om atotputernic și ești tu însuși puternic... Să fugim ! Cunosc drumurile. Cunoști, desigur, și tu mijloacele. Numai zidurile acestea, numai câteva mile ne despart de prietenii mei. Înălătură aceste piedici, du-mă la dânsii și fii cu noi. Fii sigur că regele îți va mulțumi cândva pentru că m'ai salvat. Acum a fost luat prin surprindere și poate nici nu știe nimic. Tatăl tău se'ncumetă să facă un lucru și acest lucru, odată îndeplinit, regele va trebui să-l aprobe deși va fi îngrozit. Stai pe gânduri ? O, gândește-te cum să-mi deschizi drumul spre libertate ! Vorbește și dă-mi o speranță !

FERDINAND : Taci ! O, taci ! Cu fiecare vorbă pe care o spui îmi sporești desnădejdea. Nu-i nicio ieșire, niciun mijloc de scăpare !... Faptul acesta mă chinuște, îmi strânge inima ca'n niște ghiare. Eu singur am strâns lațul și știu cât de tari sunt nodurile. Știu că drumurile sunt închise pentru orice îndrăsneală, pentru orice viclesug. Mă simt și eu captiv împreună'cu tine și cu ceilalți. M'aș mai tângui așa dacă n'aș fi încercat

totul? M'am aruncat la picioarele lui, m'am rugat, am vorbit. M'a trimis aici ca să sfărîme în mine tot ce e bucurie și dragoste de viață.

EGMONT : Și nu-i nicio scăpare ?

FERDINAND : Niciuna !

EGMONT (*lovind cu piciorul în pământ*) : Nicio scăpare !... O, viață, dulce viață, frumoasă și plăcută obișnuință de-a trăi și de-a lucra ! Trebuie să mă despart de tine ! Să mă despart atât de liniștit ! • Îți iei rămas bun dela mine, dar nu în zarva luptei, în vuetul armelor, în învălmășeala care nu-ți mai lasă timp de gândire. Nu pleci de lângă mine în grabă și nu scurtezi clipa despărțirii. Nu pot decât să te iau de mână, să te mai privesc odată în ochi, să mai simt odată adânc cât prețuești și ce frumoasă ești și apoi să mă smulg de lângă tine și să spun : Pleacă !

FERDINAND : Și eu trebuie să stau aici lângă tine, să mă uit, să nu te pot ține, să nu te pot opri ! O, ce glas ar putea rosti atâta tânguire ? Ce inimă nu s'ar topi de-atâta jale ?

EGMONT : Liniștește-te !

FERDINAND : Tu poți să te liniștești, poți să te resemnezi, să faci eroic pasul greu, dus de mâna necesității ! Dar eu ? Eu ce să fac ? Ce pot să fac ? Tu te stăpânești pe tine însuși și pe noi. Tu scapi, eu voi trăi după tine și-mi voi supraviețui mie însumi. În zarva veselă a ospățului mi-am pierdut făclia, și mi-am pierdut steagul în învălmășala luptei. Viitorul îmi apare searbăd, turbure, încâlcit.

EGMONT : Tânărul meu prieten, pe care, printr'o soartă ciudată, te câștig și te pierd în aceeași clipă. tu care simți pentru mine chinurile morții și suferi pentru mine, uită-te la mine bine : nu mă pierzi. Dacă viața mea a fost pentru tine o oglindă în care te-ai privit cu plăcere, atunci și moartea mea să fie la fel

Oamenii nu sunt împreună numai atunci când sunt alături. Chiar un om care-i departe, care a plecat de lângă noi, trăiește în noi. Trăiește în tine, în mine am trăit destul. M'am bucurat mereu de viață și mereu mi-am făcut datoria așa cum îmi arăta cugetul meu. Acum viața mea se sfârșește, așa cum ar fi putut să se sfârșească demult, demult, pe plaja dela Gravelingen. Nu mai trăiesc, dar am trăit. Tot așa să trăiești și tu, prietene, cu bucurie, și să nu te temi de moarte.

FERDINAND : Ai fi putut să trăiești pentru noi toți, ar fi trebuit să trăiești. Singur te-ai omorât. De multe ori am auzit vorbind de tine tot felul de oameni, unii binevoitori, alții dușmănoși; discutau mult despre valoarea ta. Dar la urmă toți se împăcau, niciunul nu îndrăznește să spună că nu, toți mărturiseau că tu mergeai pe un drum priimejdios. De câte ori nu m'am gândit cum aș putea să-ți dau de veste ! N'aveai prieteni ?

EGMONT : Știam tot.

FERDINAND : Și punct cu punct am găsit toate învinuirile acestea în actul de acuzare. Și răspunsurile tale ! Destul de bune ca să te scuze, dar nu destul de temeinice ca să te scape de orice vină.

EGMONT : Să lăsăm asta. Omul crede că-și cârmuește singur viața și că se conduce singur ; și sufletul lui este târît de soartă cu o putere de neînvins. Să nu ne mai gândim. De asemenea gânduri mă desbar ușor... Mai greu e să scap de grija pe care o am de țara asta ! Dar și aici lucrurile se vor domoli. Dacă sângele meu poate să curgă pentru cei mulți și să aducă pace poporului, atunci să curgă liniștit ! Din nenorocire nu va fi așa. Dar omul nu trebuie să-și căsnească mintea degeaba acolo unde nu poate face nimic. Încearcă, dacă poți, să fi în loc și să întorci în altă parte puterea stricătoare a tatălui tău. Dar cine poate ?... Rămâi cu bine !

FERDINAND : Nu pot să plec.

EGMONT : Ai grijă de oamenii mei ! Am niște slujitori foarte buni. Vezi să nu se piardă, să nu-i ajungă nenorocirea. Ce este cu Richard, secretarul meu ?

FERDINAND : A plecat înaintea ta. I-au tăiat capul pentru complicitate la crima de înaltă trădare.

EGMONT : Sărmanul ! Și-acum încă ceva, și după aceea rămâi cu bine ; nu mai pot. Oricât ar fi spiritul de tare, natura își cere drepturile ei. Și așa cum un copil încolăcit de un șarpe gustă dulceața somnului, tot așa omul obosit se mai culcă odată la poarta morții și se odihnește bine ca și când ar avea de făcut un drum lung. Așa dar, iată... Este o fată ; n'ai s'o disprețuești pentrucă a fost a mea. Acum când o las în grija ta mor liniștit. Ești un om generos. C'un om ca tine o femeie n'are nicio grijă. Bătrânul meu Adolf mai trăiește ? E liber ?

FERDINAND : Bătrânul acela sprinten care te însoțea întotdeauna călare ?

EGMONT : Acela.

FERDINAND : Trăiește și e liber.

EGMONT : El știe unde-i casa fetei, spune-i să te ducă acolo și răsplătește-l pe toată viața pentrucă ți-a arătat drumul spre acest juvaer... Rămâi cu bine!

FERDINAND : Nu plec.

EGMONT : (*împingându-l spre ușă*) : Rămâi cu bine!

FERDINAND : Mai lasă-mă puțin !

EGMONT : Nu, prietene, fără adio !

(*Il duce pe Ferdinand până la ușă și se întoarce brusc. Ferdinand, abătut, iese repede.*)

EGMONT (*singur*) : O, Alba, tu dușmanul meu !

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
12398/10

N'ai fi crezut că-mi faci atâta bine trimitând aici pe fiul tău! Datorită lui am scăpat de orice grije și de orice durere, de spaimă și de gânduri grele! Blandă și stăruitoare, natura-și cere vama ei din urmă. Totul a trecut, totul e încheiat. Și tot ceea ce mă ținea treaz și mă turbura în noaptea asta din urmă îmi adoarme acum gândurile cu o certitudine adâncă.

(Se întinde pe pat. Muzică)

Dulce somn! Ca o adevărată fericire tu vii mai cu seamă atunci când nu ești rugat. Desfaci nodurile gândurilor grele și amesteci între ele imaginile bucuriei și ale durerii; în voie se învâрте cercul armoniilor din suflet, și'nvăluți în năluciri plăcute ne năruim și nu mai existăm.

(Adoarme. Muzica îi însoțește somnul. Peretele de deasupra patului pare că se deschide și se ivește o apariție luminoasă. Libertatea, în haine cerești, învăluită în lumină, șade pe un nor. Are chipul Clarei și se apleacă peste eroul adormit. Fața ei exprimă părere de rău și parcă l-ar plânge pe Egmont. Dar se reculege repede și cu un gest de îmbărbătare îi arată mănunchiul de săgeți, apoi toiagul cu pălăria. Il îndeamnă să fie vesel și arătându-i că moartea lui va aduce Țărilor de Jos libertate, îl proclamă învingător și-i întinde o cunună de lauri. În timp ce ea se apropie cu cununa de capul lui, Egmont face o mișcare ca și cum s'ar întoarce în somn, în așa fel încât să fie cu fața la dansa. Ea îi ține cununa deasupra capului. S'aude de foarte departe o muzică războinică cu tobe și trâmbiți. La sunetul acestei muzici apariția piere. Muzica răsună tot mai tare. Egmont se trezește. Inchisoarea e plină acum de lumina dimineții. Prima lui mișcare este să-și ducă mâna la cap. Se ridică și se uită împrejur ținând mâna la frunte).

EGMONT: A pierit cununa! O, chip frumos, lu-

mina zilei te-a alungat! Da, ele erau, ele amândouă, cele mai dulci bucurii ale inimii mele. Dumnezeuiasca libertate a luat chipul iubitei mele. Și minunata față s'a îmbrăcat în haina cerească a prieteniei. În clipe grave au apărut împreună, mai mult grave decât grațioase. A venit la mine cu tălpi însângerate și faldurile fâlfâitoare ale hainei îi erau pătate de sânge. Era sângele meu și al multor altora ca mine. Nu, n'a curs degeaba! Mergeți înainte! Răzbiți! Popor viteaz! Zeița victoriei te conduce! Și așa cum marea rupe zăgazurile voastre, doborâți și voi meterezele tiraniei și înnecați-o sub talaz, smulgeți-o din pământul și din drepturile pe care cutează să și le însușească!

(Tobele s'apropie)

Auzi! De câte ori nu m'a chemat sunetul acesta la luptă liberă și la izbândă! Că vesel mergeau tovarășii mei pe drumul de primejdie și de glorie! Și eu, din temnița aceasta, plec spre o moarte glorioasă. Mor pentru libertatea pentru care am trăit și am luptat și pentru care acum sufăr și mă jertfesc.

(Fundul scenei e ocupat de un rând de soldați spanioli cu halebarde)

Da, da, veniți! Strângeți-vă rândurile, nu mi-e frică de voi! Sunt obișnuit să stau în fața sulitelor, cu sulite în față și împrejmuț de moarte să simt și mai adânc avântul vieții.

(Bat tobele)

Din toate părțile dușmanul te'mpresoară! Scapără săbiile. Curaj, prieteni! În spatele vostru sunt părinții, femeile, copiii!

(Arătând spre gardă)

Pe aceștia îi mână o vorbă goală a stăpânului!

Apărați ce este al vostru ! Ca să salvați tot ce vă este drag, cădeți voioși cum cad și eu acum !

(Bat tobele. In timp ce Egmont se îndreaptă spre ușa din fund, cortina cade. Muzica încheie cu o simfonie triumfală spectacolul).

— SFARȘIT —

TABLA DE MATERIE

	<u>Pagina</u>
Cuvânt înainte	3
Persoanele	15
Actul I	17
Actul II	40
Actul III	63
Actul IV	74
Actul V	98

In colecția „Clasicii literaturii universale“,
Editura de Stat prezintă:

LESCOV: VOINȚA DE FIER.

Un tablou al moravurilor și năravurilor din Rusia secolului al XIX-lea. O satiră mușcătoare, a spiritului mărginit și a încăpățânării obuze teutonice. Un necruțător rechizitoriu al poftelor, acaparatoare ale imperialismului german. O povestire plină de haz.

BYRON: CULEGERE DE POEME.

Cele mai caracteristice poeme ale marelui poet englez, căzut în lupta pentru libertate a poporului grec, publicate cu prilejul aniversării a 125 de ani dela moartea lui.

Poemele conțin o satiră puternică împotriva spiritului de castă și egoismul lipsit de orizont al clasei nobililor din care făcea parte autorul. Traducerea nuanțată și vioaie, precum și amplul studiu introductiv dau cititorului o imagine justă asupra vieții și operei lui Byron.

VOLTAIRE: POVESTIRI.

Povestirile filosofice ale lui Voltaire sunt mereu actuale, prin atitudinea critică a filosofului iluminist față de societatea franceză din ajunul revoluției. Ca-

valcada întâmplărilor fantastice, ironia biciuitoare, stilul scăpărător, dau povestirilor un farmec deosebit, pe care tălmăcirea poetului Philippide ni l-a păstrat nealterat.

BALZAC : CESAR BIROTTEAU.

Istoria vieții lui César Birotteau este un prilej bine-venit pentru autor de a întregi uriașa frescă a societății secolului său — Comedia Umană — pe care și-a propus-o, prin această realistă descriere a vieții din Paris.

SWIFT : CALATORIILE LUI GULLIVER.

Ediția integrală a uneia din cele mai aprige satire politice și sociale ce s'a scris vreodată. Cartea, al cărei destin a fost să încânte — în ediții transformate și prescurtate — generații de copii este un tablou neîntrecut al cârmuirii abuzive britanice din veacul 18 și implicit, o satiră lucidă a statelor burgheze și regaliste de pretutindeni și din totdeauna.

CEHOV : NUVELE.

Cehov, dela moartea căruia se împlinesc în curând 45 ani a zugrăvit în schițele sale tipuri nepieritoare și momente caracteristice din viața burgheziei ruse contemporane cu el.

O culegere din aceste schițe — scrise — cu pana muiată în ironie va apare în curând la Editura de Stat.

AU APARUT IN EDITURA DE STAT

V. MAIACOVSKI: „IN GURA MARE“

Poezia lui Maiacovski, dură, clocotitoare, călită în focul revoluției, este în acelaș timp, o armă necruțată îndreptată împotriva capitalismului și un imn plin de măreție închinat construcției sovietice.

A. S. PUȘKIN: „ȚIGANII“.

Un poem romantic în care se cântă iubirea și viața idilică, plină de libertate, a țiganilor nomazi.

EGON ERWIN KISCH: „RAZNA PRIN 4 CONTINENTE“.

Reportajul unui ziarist încercat, pasionat călător și bun cunoscător al situației politice și economice mondiale. Kisch nu se lasă înșelat de aspectul seducător al realității oficiale și cercetează lucrurile la rădăcină. El coboară în mine și intră în fabrici, descoperind pretutindeni efectele egoismului și cinismului burgheziei capitaliste.

VLADIMIR POZNER: „STATELE NEUNITE“.

(ED. II)

Un reportaj amănunțit scris în 1936 dar la care autorul a adăugat o serie de capitole de arzătoare actua-

litate. Viața „Statelor Neunite“ este înfățișată pe două planuri : fastul și strălucirea celor puțini, pe de o parte, mizeria dureroasă a celor mulți, pe de altă parte. Capitaliștii americani au creat o orânduire socială după chipul și asemănarea lor, în care domnesc, pre- judecățile, arbitrariul, teroarea.

CALDWEL : „RAZMERIȚA IN SUD“.

Povestea unui linsaj odios petrecut într'un oraș din America de Sud, obișnuita diversiune a fermierilor în căutarea de mână de lucru ieftină.

SALOM ALECHEM : „ROMANUL UNUI OM DE AFACERI“.

Povestea micului burghez subjugat de mirajul îmbogățirii.

Cartea respiră comicul plin de duiosle și de o caldă umanitate atât de specific lui Salom Alechem.

BERTOLD BRECHT: ROMANUL DE CINCI PARALE

Un roman caricatură, un roman grotesc în care autorul analizează putregaiul și pecinginea morală a societății capitaliste engleze.

JORGE AMADO : „PAMANT FARA LEGE“.

Roman din viața sbuciumată a plantatorilor de cacao. Viața mizeră și întunecoasă pentru exploatați, îmbelșugată pentru exploatați.

Intr'o atmosferă întunecată, nepăsătoare, bântuită de patimi, eroii, viciați de o orânduire socială tâlhărească, duc o viață de junglă.

Data în lucru : 1.VIII.949 ;
Bun de tipar : 10.VIII.949 :
Format : 70x100/32 ; Tiraj :
5200 ; Atel. Grafice „1 Mai“.

[2,007

EXTRAS DIN CATALOG

JORGE AMADO	Pământ fără lege
HONORÉ DE BALZAC	Iluzii pierdute
BYRON	Culegere de poeme
ANTON CEHOV	Nuvele
CH. DICKENS	Mariile speranțe
HOWARD FAST	Peter Altgeld
MAXIM GORKHI	Foma Gordeev
N. LESCOV	Voința de fier
SZIGMOND MORICZ	Rubedenii
A. S. PUSCHIN	Dubrovski
VOLTAIRE	Povestiri

EDITURA DE STAT

Prețul Lei 50